

Uudenlainen uhka?

Poliittisesta polarisaatiosta rakennettu kuva Helsingin Sanomissa 2006–2019

Kaarina Merete Aurora Tuokko

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelma

Poliittinen historia

Maisterintutkielma

Helmikuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Valtiotieteellinen

Koulutusohjelma: Yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Poliittinen historia

Tekijä: Kaarina Tuokko

Työn nimi: Uudenlainen uhka? Poliittisesta polarisaatiosta rakennettu kuva Helsingin Sanomissa 2006–2019

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: 2/2021

Sivumäärä: 66

Avainsanat: poliittinen polarisaatio, polarisaatio, diskurssi, diskurssianalyysi, poliittinen historia

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja:

Tiivistelmä:

Tutkielmassa tarkastellaan, millaista julkista keskustelua poliittisesta polarisaatiosta Suomessa on Helsingin Sanomien sivuilla käyty vuosina 2006–2019, ja nähdäänkö poliittinen polarisaatio siinä omanlaisenaan ilmiönä suhteessa aiempiin tapoihin puhua poliittisista ristiriidoista. Keskustelua on mielekästä analysoida diskurssianalyysin ja grounded theory -menetelmän keinoin, sillä siten aineiston sisäisen monipuolisuuden ja hajanaisuuden saa hyvin esiin.

Aineistosta hahmottuu neljä erilaista tulkintarepertuaaria: muutoksen tulkintarepertuaari, median roolin tulkintarepertuaari, syiden ja seurauksien tulkintarepertuaari sekä reagoimisen tulkintarepertuaari. Repertuaarit koostuvat erillisistä niiden teemaan liittyvistä väittämistä. Lehtiartikkeleista muodostuva käsitys poliittisesta polarisaatiosta on siis monitahoinen ja osin ristiriitainenkin. Kuitenkin artikkeleissa muutos, menneisyyden ja nykyisyyden polarisaatiotilanteiden suhde, on yleinen teema. Kuva, jota monitahoinen aineisto vahvimmin välittää lukijalle, on muutoksen tulkintarepertuaariin sisältyvä näkymä, jossa nykyisyys näyttää menneisyyttä polarisoituneemmalta ja jossa tämä kehitys nähdään huolestuttavana.

Aineisto tukee jossain määrin näkemystä siitä, että poliittinen polarisaatio nähtäisiin omanlaisenaan ilmiönä suhteessa aiempiin tapoihin kuvata poliittisia ristiriitoja. Aineistossa esitetyt polarisaation määritelmät korostavat omaleimaisesti erkaantumista käsitteen ytimenä. Lisäksi tutkimuskirjallisuudesta löytyvät poliittiseen polarisaatioon liitetyt erityispiirteet nousevat esiin suuremmassa osassa aineistosta muodostetuista väittämistä. Poliittinen polarisaatio -termillä näyttäisi myös olevan omanlaisensa kielteinen konnotaatio, joka kytkeytyy polarisaation ilmenemiseen sääntelemättöminä ristiriitoina.

Sisällys

Taulukot ja kaaviot	3
1. Johdanto	4
1.1 Tutkimusaihe	4
1.2 Tutkimusongelma	7
1.3 Aikaisempi tutkimus	7
1.4 Tutkimusaineisto	15
1.5 Metodi	16
2. Analyysin välineet ja suoritustapa	19
2.1. Muutoskuvan tulkintarepertuaari	22
2.2. Median roolin tulkintarepertuaari.....	24
2.3. Syiden ja seurauksien tulkintarepertuaari.....	26
2.4. Reagoimisen tulkintarepertuaari.....	27
3. Muutoskuvan tulkintarepertuaari	29
3.1. Polarisaatio-käsitteen määrittely aineistossa.....	29
3.2. Polarisaatio lisääntyvänä uhkana	31
3.3. Ristiriidaton menneisyys.....	33
3.4. Toivo polarisaation vähenemisestä	36
3.5. Polarisaatio nykyään luultua vähäisempää	37
3.6. Polarisoitunut menneisyys	39
3.7. Polarisaation uudet jakolinjat.....	42
4. Median roolin tulkintarepertuaari.....	45
4.1. Media polarisaation apuvälineenä	46
4.2. Median rooli polarisaatiossa luultua pienempi.....	52
5. Syiden ja seurauksien tulkintarepertuaari.....	53
5.1. Polarisaation syitä.....	54
5.2. Polarisaation kielteisiä seurauksia.....	57
5.3. Polarisaation myönteisiä seurauksia	58
6. Reagoimisen tulkintarepertuaari.....	60
6.1. Ääripäiden tuominen yhteen.....	60
6.2. Vetoaminen polarisaation poistamiseksi	62
6.3. Polarisaatiolla on toimijoita.....	63
6.4. Polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin	64
7. Johtopäätökset	66
7.1. Polarisaatiokeskustelun piirteet	66

7.2. Poliittisen polarisaation näkeminen omanlaisenaan ilmiönä	69
8. Loppusanat	73
Lähteet.....	74
Alkuperäislähteet	74
Kirjallisuus.....	74

Taulukot ja kaaviot

Taulukot

Taulukko 1. Muutoskuvan tulkintarepertuaari	22
Taulukko 2. Median roolin tulkintarepertuaari	25
Taulukko 3. Syiden ja seurausten tulkintarepertuaari	26
Taulukko 4. Reagoimisen tulkintarepertuaari	27

Kaaviot

Kaavio 1. Tulkintarepertuaarien esiintyminen aineistossa	20
Kaavio 2. Artikkelien lukumäärä	21
Kaavio 3. Muutoskuvan tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa	22
Kaavio 4. Median roolin tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa	25
Kaavio 5. Syiden ja seurausten tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa	26
Kaavio 6. Reagoimisen tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa	28

1. Johdanto

1.1 Tutkimusaihe

Lähdin työstämään tutkielmani aiheittani siltä pohjalta, että minua kiinnostaa yhteiskuntarauhan ylläpitäminen. Kimmokkeen kyseiseen teemaan sain keväällä 2019 harjoittelupaikastani Gutsy Go:sta, jossa tuetaan yhteiskuntarauhan ylläpitoa luomalla ymmärrystä ja luottamusta tuntemattomien, eri ryhmistä ja taustoista tulevien ihmisten välille.

Yhteiskuntarauhaa voisi lähestyä monestakin eri näkökulmasta. Itse konkretisoin teemakseni poliittisen polarisaation Suomessa. Polarisaatio ja siitä puhuminen tuo näkyväksi sen, että yhteiskuntaan kuuluu toisiinsa epäluuloisesti ja ehkä vihamielisestikin suhtautuvia ryhmiä. Polarisaation voisi tulkita oireeksi yhteiskuntarauhan ja kansalaisten keskinäisen luottamuksen haurastumisesta. Polarisaatio luo edellytyksiä yhteiskuntarauhaa rikkovien konfliktien puhkeamiselle.

Poliittinen polarisaatio on mielenkiintoinen käsite. Sanakirjoissa se määritellään tarkoittamaan (eri poliittisia mielipiteitä omaavien) ryhmien jakautumista kahteen (ääri)päähän.¹ Poliittinen polarisaatio nähdään Suomessa usein melko uutena ilmiönä, joka on jollain tavalla ”rantautunut” tai ”rantautumassa” tänne seuraten erityisesti Yhdysvalloissa jo selvästi näkyvää polarisaatiotrendiä. Polarisaation ”leviämisen” nähdään usein liittyvän länsimaisten yhteiskuntien rakenteiden muutokseen, taloudelliseen eriarvoistumiseen ja uusien kulttuuriin, identiteetteihin ja arvoihin liittyvien vastakkainasettelujen syntymiseen. Poliittisella polarisaatiolla sanana on yleensä kielteinen konnotaatio.

European Lifelong Learning Magazinen haastattelussa hollantilainen filosofi ja polarisaatiokonsultti Bart Brandsma puhui polarisaatiosta neutraalimpaan sävyyn:

”Jotta sivilisaatio voi kehittyä, on jonkun asetuttava vastustamaan toista. Polarisaatio on hyvä asia silloin, kun se edesauttaa kehitystä ja sosiaalista inklusiota yhteiskunnassa. Niin kauan kuin on keskustelua, on kehitystä.”²

---

¹Merriam-Webster, Polarization <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/polarization>>, luettu 8.11.2019. Cambridge Dictionary, Polarization <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/polarization>>, luettu 8.11.2019.

²Tastula, Anne: Polarisation is the opposite of social inclusion. Interview with Bart Brandsma. European Lifelong Learning Magazine, 21.12.2017. <<https://elmmagazine.eu/adult-education-for-social-inclusion/polarisation-is-the-opposite-of-social-inclusion/>>, luettu 8.11.2019.

Brandsman näkemys polarisaatiosta on, että polarisaatio tarkoittaa ”me vastaan ne” -ajattelua tai mustavalkoista ajattelua, ja että se on jatkuvasti läsnä jokaisessa yhteiskunnassa sen sijaan että se ”saapuisi” poliittiselle kentälle.³ Haastattelussa Brandsma kuvailee polarisaation muuttuvan hyödyllisestä haitalliseksi siinä vaiheessa, kun ilmiö kasvaa sen verran voimakkaaksi, että ihmiset eivät enää keskustele ja etsi ideoita vaan alkavat syytellä toisiaan.⁴ Polarisaatioilmiön voimakkuus on siis keskeistä. Matalan tai kohtuullisen tason polarisaatio toki onkin tarpeen jokaisessa yhteiskunnassa, jotta ihmisryhmien ja puolueiden poliittisten agendojen väliset erot olisivat ymmärrettäviä ja kaikki eivät olisi yhtä mieltä.⁵ Jos polarisaatio kuitenkin kasvaa suuremmaksi, alkaa se haitata yhteiskunnan toimintaa.

Lisäksi artikkelissa annetaan ymmärtää Brandsman kuvailevan polarisaatiota vielä yhdellä tavalla: sosiaalisen inklusion vastakohtaksi.⁶ Lienee väistämätöntä, että ihmiset muodostavat keskenään pienempiä ryhmiä ja klikkejä, mutta jos ilmiöstä tulee niin vahva, että ryhmien välisiä rajoja on vaikea ylittää, tai toisiin ryhmiin suhtautua myönteisesti tai ymmärryksellä, on se erittäin haitallista ja suuri yhteiskunnallinen ongelma.

Polarisaatio eroaa konfliktista siten, että polarisaatioon ei ole pakko osallistua: mustavalkoista ajattelua ei ole pakko omaksua. Konfliktin vaikutuspiiriin joutuneen taas on oikeastaan pakko reagoida konfliktiin. Polarisaatio on lisäksi ilmiönä konfliktia epämääräisempi. Konfliktilla on selkeät omistajansa ja osapuolilla intressinsä, kun sen sijaan polarisaatiossa on vaikea tunnistaa, kuka on vastuussa tai ketkä ovat avainpelaajat. Polarisaatiossa ihmisten käyttäytymistä ei myöskään voi täysin selittää vain heidän intressiensä perusteella, vaan he saattavat käyttäytyä intresseihinsä nähden epäloogisesti. Tämä lisää voimattomuuden tunnetta polarisaatiota kohtaan.⁷

Viime vuosina yhteiskuntien sisäisen vastakkainasettelun on koettu intensifioituneen, ja ilmiö on eri maissa noussut julkiseen keskusteluun ja tutkimuksen kohteeksi. Suomessa on puhuttu muun muassa kuplautumisesta ja konsensushakuisuuden katoamisesta. Suomessa polarisaation lisääntymisestä koettu huoli on aiheuttanut useamman polarisaation vastaisen hankkeen perustamisen. Koneen Säätiön rahoittaman Depolarize-hankkeen verkkosivuilla hankkeen johtaja

---

³ Brandsma, Bart: Polarisation. Understanding the dynamics of Us versus Them. Bart Brandsma 2017, 13, 15, 19.

⁴ Tastula 2017.

⁵ Isotalo, Veikko – Söderlund, Peter – von Schoultz, Åsa: Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019. Teoksessa Borg, Sami – Kestilä-Kekkonen, Elina – Wass, Hanna (toim.): Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriö, Helsinki 2020, 289. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Schattschneiderin teokseen The Semi-Sovereign People vuodelta 1960 ja Rosenblumin teokseen On the Side of the Angels: an Appreciation of Parties and Partisanship vuodelta 2010.

⁶ Tastula 2017.

⁷ Brandsma 2017, 15–16.

Miriam Attias kuvaa polarisaation ja konfliktin eroa siten, että ”polarisaatio on yhteiskunnassa taustalla vaikuttava ’pinnan alla piilevä jännite’, konflikti sen sijaan on sarja tapahtumia, jotka kumpuavat tuosta jännitteestä ja lisäävät sitä”.⁸ Hankkeessa pohjataan Brandsman polarisaatiomalliin ja käytetään sitä polarisaatiota lieventävän toiminnan perustana. Attias on mukana myös Sitran Erätauko-hankkeessa, joka antaa työkaluja rakentavan keskustelun käymiseen ja joka myöskin nojaa Brandsman polarisaatiomalliin. Koneen Säätiö taas on päärahoittajien joukossa myös toisessa suomalaisessa polarisaatiota vähentävässä konseptissa, Gutsy Go:ssa, jossa vastakkainasettelua poistetaan tekemällä rohkeita rauhantekoja, jotka yhdistävät toisilleen tuntemattomia ihmisiä.

Polarisaation voi nähdä ilmenevän ainakin kahdella pääasiallisella ulottuvuudella: ensinnäkin mielipiteet ja esimerkiksi äänestyspäätökset erkaantuvat kohti ääripäitä, ja toiseksi julkinen keskusteluilmapiiiri muuttuu. Tällöin keskusteluilmapiiiri koetaan räjähdysherkempänä, ja mielipiteiden esittäminen johtaa helpommin jonkin tietyn puolueen tai ajatusmallin kannattajaksi leimautumiseen. Tutkimuskirjallisuudessa samasta asiasta voidaan puhua tekemällä jako ideologiseen ja tunnepohjaiseen polarisaatioon. Ideologinen polarisaatio tarkoittaa puolueiden välisen etäisyyden kasvamista, kun taas tunnepohjainen polarisaatio viittaa puolueiden kannattajien välisen vihamielisyyden lisääntymiseen.⁹ Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tehdä jakolinjaa näiden kahden polarisaation ilmenemismuodon välillä, sillä pyrin pohjaamaan aineiston analyysiä aineistosta itsestään nouseviin luokituksiin, enkä ottaa mukaan liian paljon luokittelua rajaavia ennakko-oletuksia. Kyseinen teoria kuitenkin auttaa ymmärtämään polarisaation luonnetta.

Näyttäisi myös siltä, että polarisoituneessa kontekstissa ihmisten mielipiteet muovautuvat heidän viiteryhmänsä mukaisiksi, ja oman ryhmän yhteisesti hyväksytyistä mielipiteistä on vaikea poiketa edes vain joidenkin yksittäisten asiakysymysten kohdalla. Yhdysvaltojen polarisaatiotutkijoiden keskuudessa vallitsee konsensus siitä, että esimerkiksi kongressiäänestyksissä puolueiden sisäinen hajonta on vähentynyt.¹⁰

---

⁸ Attias, Miriam: Mitä polarisaatio on ja miten se toimii? Depolarize, 8.5.2018.

<<http://www.depolarize.fi/2018/05/08/mita-polarisaatio-on-ja-miten-se-toimii/>>, luettu 11.11.2019.

⁹ Isotalo – Söderlund – von Schoultz 2020, 289. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Iyengarin, Shanton, Gauray Soodin ja Yptach Lelkesin artikkeliin Affect, Not Ideology: A Social Identity Perspective on Polarisation vuodelta 2012.

¹⁰ McCarty, Nolan: What we know and do not know about our polarized politics. Teoksessa Daniel J. Hopkins and John Sides (toim.): Political Polarization in American Politics. E-kirjan PDF-versio. Bloomsbury Academic 2015, 5.

1.2 Tutkimusongelma

Koska tutkimuskirjallisuutta suomalaisesta poliittisesta polarisaatiosta oli varsinkin tutkielman aloittaessani vuonna 2019 ilmestynyt melko vähän, pidän aiheen tutkimista erityisen mielekkäänä ja tärkeänä. Tutkielman teon aikana ilmestyi Sami Borgin, Elina Kestilä-Kekkosen ja Hanna Wassin toimittama Poliitiikan ilmastomuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019, joka sisältää yhden luvun nimenomaan poliittisesta polarisaatiosta. Tämä on tärkeä lisäys poliittisen polarisaation tutkimuksen kentälle Suomessa.

Esittelen työssäni tutkimuksia, jotka kartoittavat, mikä on poliittisen polarisaation aste Suomessa. Itse en paneudu polarisoitumisen vahvuuteen. Omassa työssäni näen relevantiksi lähestyä aihetta kartoittamalla, millaiseksi suomalaiset hahmottavat polarisaation julkisessa keskustelussa. Miten polarisaatiosta on julkisuudessa keskusteltu? Mitä tulkintarepertuaareja tai diskursseja polarisaatiokeskustelusta löytyy?

Poliittinen polarisaatio ilmiönä on noussut lähimenneisyydessä pinnalle ja siitä on tullut säännöllisesti esiintyvä aihe. Mutta mistä polarisaatiokeskustelussa on tarkemmin puhuttu, mistä näkökulmasta ja millä tavalla? Nähdäänkö polarisaatio uutena ilmiönä suhteessa menneisyyteen? Nähdäänkö se omanlaisenaan ilmiönä, erilaisena kuin aiemmat vastakkainasetteluja kuvaavat sanat, kuten konflikti? Suomalaista poliittista polarisaatiota ei ole vielä kovin paljoa tutkittu, joten polarisaatiokeskustelun analysointi on hyvä lähtökohta pureutua ilmiön ymmärtämiseen. Näen julkisen keskustelun tutkimisen relevanttina myös siksi, että ihmiset usein toimivat mielikuviansa pohjalta, ja julkinen keskustelu luultavasti vaikuttaa heidän käsitykseensä poliittisesta polarisaatiosta enemmän kuin esimerkiksi puolueiden kannatuslukuja koskevat tilastot.

Seuraavassa luvussa kartoitan aikaisemman tutkimuksen kenttää, ja lopuksi konkretisoin sen pohjalta tutkimuskysymyksiäni.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Poliittinen polarisaatio on 2000- ja 2010 -luvuilla ollut nousevassa määrin esillä uutisissa ja julkisessa keskustelussa Yhdysvalloissa ja Euroopassa. Polarisaatio-aiheesta saatavilla oleva tutkimuskirjallisuus painottuu vahvasti Yhdysvaltoihin, jossa poliittinen polarisaatio näkyy todella vahvasti. Yhdysvalloissa on selkeästi nähtävissä, että poliittisen polarisaation aste on 1970-luvulta alkaen ollut selkeässä nousussa: demokraattien ja republikaanien arvot ovat eriytyneet kauemmaksi

toisistaan niin, että yhteistä arvopohjaa on entistä vähemmän.¹¹ Tutkimusaiheeni kuitenkin keskittyy poliittiseen polarisaatioon Suomessa. Yhdysvaltoja käsitteleviä teoksia on suhteellisen vaikea käyttää Suomen tilanteen kuvaamiseen, sillä Yhdysvaltojen kaksipuoluejärjestelmä on kiinteässä yhteydessä siihen, miten poliittinen polarisaatio siellä ilmenee.

Suomessa on ollut tapana jo monien eduskuntavaalien jälkeen teettää vaaleista tutkimus, jossa paneudutaan muun muassa äänestystuloksiin, puoluevalintaan, äänestäjien ominaisuuksiin, vaalikampanjointiin sekä vaalien ominaispiirteisiin ja kontekstiin. Tutkielmani kannalta näistä eduskuntavaalitutkimuksista relevanteimmat ovat niistä uusimmat, sillä niissä on usein vertailtu uusimpien vaalien aineistoa useiden edeltävien vaalien tuloksiin.

Eduskuntavaalitutkimuksista uusin on ylempänä mainittu, syksyllä 2020 ilmestynyt Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Se sisältää muiden tutkimusartikkelien joukossa luvun Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019, joka on hyödyllinen katsaus juuri suomalaisen politiikan polarisaation tasoon. Isotalon, Söderlundin ja von Schoultzin mukaan poliittisten vastakkainasettelujen vahvistuminen nähdään yleensä seurauksena identiteettipoliitiikan noususta tai vastakkainasettelujen asettumisesta uusille akseleille. Artikkelissa tutkitaan muutoksia kaikkien äänioikeutettujen ja puoluevalintansa ilmoittaneiden äänestäjien ideologisen etäisyyden kasvuun liittyvässä polarisaatiossa eduskuntavaaleissa 2003–2019. Muutoksia tutkitaan sekä perinteiseltä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelta että viime vuosikymmeninä yhä merkittävämmäksi nousseelta sosiokulttuurisella eli arvoihin, identiteetteihin ja elämäntyyliin liittyvältä akselilta. Jälkimmäistä kutsutaan tutkimuksessa myös GAL-TAN-ulottuvuudeksi (Green - Alternative - Libertarian vs. Traditional - Authoritarian -Nationalist).¹²

Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019 -artikkelin mukaan suomalaisen politiikan keskeinen muutos polarisaationäkökulmasta on, että sosiaaliset identiteetit ovat vahvistuneet, minkä seurauksena keskenään vihamielisten ryhmien on aiempaa vaikeampaa muodostaa yhdessä hallitusta. Vielä 2000-luvun alussa muodostettiin laajoja hallituksia, jotka sisälsivät merkittäviä ideologisia eroja, mutta 2010-luvulla poliittinen kulttuuri on kehittynyt toiseen suuntaan. Nykytilannetta ilmentää kiristynyt keskusteluilmapiiri, jossa poliittiset identiteetit ja identiteettiryhmien rajat korostuvat. Tämä tukisi ajatusta poliittisen polarisaation voimistumisesta. Isotalon, Söderlundin ja von Schoultzin mukaan massapolarisaatiosta ei Suomessa kuitenkaan ole näyttöä. Koko äänestäjäkuntaa tarkastellessa

---

¹¹ McCarty 2015, 2. Kirjoittaja pohjaa tekstissään Barberin ja McCartyn artikkeliin ”Task Force on Negotiating Agreement in Politics” vuodelta 2013.

¹² Isotalo – Söderlund – von Schoultz 2020, 289–290.

äänioikeutetut asettuvat sekä vasemmisto-oikeisto-akselilla että sosiokulttuurisella akselilla keskiarvoltaan ideologiseen keskustaan. Keskiarvo on pysynyt lähes samana koko tarkastelujakson 2003–2019 ajan. Vuoden 2019 vaaleissa tosin osa puolueista liikahti kohti akselien ääripäitä, eli hajonta on hieman aiempaa suurempaa.¹³

Tarkasteltaessa vasemmisto-oikeisto-akselia tarkemmin huomataan, että vaikka puoluevalintansa ilmoittaneiden äänestäjien suosituin itsesijoitusarvo onkin akselin keskikohta, entistä isompi osa äänestäjistä kokee itsensä maltillisen oikeistolaiseksi. Muutenkin puoluevalintansa kertoneet äänestäjät jakautuvat vasemmisto-oikeisto-akselilla entistä laajemmalle alueelle, mikä kirjoittajien mukaan voi olla merkki akselin uudelleenpolitisoitumisesta, vaikka varsinaisesta massapolarisaatiosta ei voidakaan puhua. Myöskään sosiokulttuurisen GAL-TAN-akselin suhteen ei massapolarisaatiota Suomessa ole tapahtunut. Akselin merkittävimpana muutoksena vihderliberaalien GAL-arvojen suosio on kuitenkin hieman lisääntynyt vuoden 2019 vaaleissa.¹⁴

Eduskuntavaalitutkimuksista toiseksi tuorein on Kimmo Grönlundin ja Hanna Wassin toimittamaan vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimukseen Poliittisen osallistumisen eriytyminen (2016). Vaikka tutkimuksen nimessä viitataan eriytymiseen, mikä voisi kuvata poliittisen polarisaation luonnetta hyvin, sen aihe ei varsinaisesti ole poliittinen polarisaatio sen nimisenä ilmiönä. Poliittisen osallistumisen eriytyminen -otsikko kertoo tutkimuksen tuloksissa näkyvästä keskeisestä temasta: poliittinen aktiivisuus tai passiivisuus kattaa yhä moninaisempia muotoja. Lisäksi osallistumisen ja siten poliittisen vaikutusvallan eriytyminen on yksi laajemman yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kasvun ilmenemismuoto. Korkea sosioekonominen asema on myös aiemman tutkimuksen mukaan yhteydessä poliittiseen aktiivisuuteen.¹⁵ Otsikon viesti sisältänee toiveen, että poliittinen osallistuminen olisi mahdollisimman helppoa kaikille kansalaisille lähtökohdista riippumatta. Poliittisen polarisaation tutkimisen kannalta tutkimus on hyödyllinen, sillä se kokoaa faktat suomalaisten poliittisista mielipiteistä ja niiden jakautuneisuuden asteesta ja tavasta 2000-luvulla. Julkaisu antaa monipuolisen kuvan siitä, miten vuoden 2015 eduskuntavaaleissa äänestettiin verrattuna 2000-luvun aiempiin eduskuntavaaleihin ja miten puolueiden kannatukset ja äänestäjien ja ehdokkaiden mielipiteet ja arvot ovat muuttuneet.

---

¹³ Isotalo – Söderlund – von Schoultz 2020, 290–291, 300–302.

¹⁴ Isotalo – Söderlund – von Schoultz 2020, 294–295, 297–298.

¹⁵ Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna: Johdanto. Yhdenvertaisuus ja poliittisen osallistumisen eriytyminen. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016, 30. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Lijphartin artikkeliin Unequal participation: Democracy's unresolved dilemma vuodelta 2001 sekä Martikaisen ja Wassin tutkimukseen Äänettömät yhtiömiehet. Osallistuminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin vuodelta 2002 ja Martikaisen ja Yrjösen tutkimukseen Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos vuodelta 1991.

Westisen, Kestilä-Kekkosen ja Tiihosen mukaan aiempi tutkimus osoittaa, että Suomessa 2000- ja 2010 -lukujen puolueiden kannatuslukuja leimaa entistä suurempi ja nopeampi vaihtelu, varsinkin vaalikausien aikana. Lisäksi vastakkainasettelut äänestäjien eri arvojen ja asenteiden välillä ovat saaneet aiempaa suuremman roolin erityisesti vuosien 2011 ja 2015 eduskuntavaaleissa. Arvojen ja asenteiden muodostuminen on monimutkaista, mutta silti eri sosioekonomisilla yhteiskuntaryhmillä on yhä havaittavissa omanlaisensa arvoprofiilit, mikä korostaa arvojen merkitystä politiikassa.¹⁶

Westinen, Kestilä-Kekkonen ja Tiihonen toteavat aiemman tutkimuksen perusteella, että poliittiset jakolinjat muodostuvat, kun yhteiskunnan eri ryhmät tunnistavat vastakkaiset intressinsä. Intressit näkyvät arvoissa ja asenteissa. Niiden perusteella ihmiset valitsevat puolueen, jonka kokevat ajavan heidän ryhmälleen suotuisia intressejä. Poliittisten jakolinjojen avulla voidaan siis tarkastella äänestäjien ja puolueiden suhteita.¹⁷

Westinen, Kestilä-Kekkonen ja Tiihonen osoittavat aikaisempaan tutkimukseen viitaten, että perinteisesti politiikan keskeisen jakolinjan Suomessa on muodostanut sosioekonomista taustaa heijastelevan oikeiston ja vasemmiston välinen vastakkainasettelu. Sen ylittäminen on usein estänyt tai vaikeuttanut hallitusyhteistyötä.¹⁸ He toteavat, että 2000-luvulla äänestäjien puoluevalintaan ovat kuitenkin aiemman tutkimuksen perusteella alkaneet vaikuttaa uudet arvoihin ja asenteisiin liittyvät kysymykset, joiden keskeisiä teemoja ovat esimerkiksi rinnakkaisten elämäntapojen ja kulttuurien monimuotoisuus, tasa-arvo ja kansallismielisyys. Tätä uutta vastakkainasettelun ulottuvuutta voidaan kutsua sosiokulttuuriseksi ulottuvuudeksi vanhan sosioekonomisen jaon vastapainoksi.¹⁹ Sosiokulttuurisella akselilla on aiemman tutkimuksen mukaan 2010-luvulla korostunut Vihreiden ja Perussuomalaisten vastakkainasettelu muiden puolueiden ollessa sisäisesti erimielisempiä maahanmuuttoon, vähemmistöihin ja ympäristöön liittyvissä kysymyksissä. Kiinnostavaa kyllä, Vihreät ja Perussuomalaiset ovat aiemman tutkimuksen mukaan sosioekonomisella akselilla sen sijaan melko lähellä toisiaan.²⁰

---

¹⁶ Westinen, Jussi – Kestilä-Kekkonen, Elina – Tiihonen, Aino: Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016, 273–274.

¹⁷ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 274. Kirjoittajat pohjaavat tekstissään Bartolinin ja Mairin teokseen Identity, competition and electoral availability vuodelta 1990 sekä Knutsenin ja Scarboroughn artikkeliin Cleavage politics vuodelta 1995.

¹⁸ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 277.

¹⁹ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 275. Kirjoittajat pohjaavat tekstissään Kitscheltin teokseen The radical right in Western Europe – A comparative analysis vuodelta 1995, Kriesin ym. artikkeliin Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared vuodelta 2006 ja van der Brugin ja van Spanjen artikkeliin Immigration, Europe and the 'new' cultural dimension vuodelta 2009.

²⁰ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 277–278. Kirjoittajat pohjaavat tekstissään Grönlundin ja Westisen artikkeliin Puoluevalinta vuodelta 2012.

Westisen, Kestilä-Kekkosen ja Tiihosen mukaan heidän sosioekonomiseksi kutsumansa vasemmisto-oikeisto-jaon sekä sosiokulttuurisen eli arvoihin perustuvan jaon lisäksi muissa tutkimuksissa on todettu, että Euroopan unioniin liittyvät kysymykset luovat oman arvo- ja asenneulottuvuutensa, joka vaikuttaa äänestäjien puoluevalintaan. EU-kysymykset siis luovat äänestäjien keskuuteen keskenään vastakkaisia ryhmiä ja vaikuttavat siten äänestäjien puoluevalintaan kansallisissa parlamenttivaaleissa.²¹ Euroopan Unionin jäsenyyteen liittyvä ulottuvuus on politisoitunut 2010-luvulla, kun Perussuomalaiset on tarjonnut EU-politiikan hoitoon uusia vaihtoehtoisia ratkaisuja antamalla äänen EU-vastaisille äänestäjille.²²

Muut keskeiset suomalaisen politiikan jakolinjat ovat perustuneet asuinpaikkaan sekä äidinkieleen. Näiden jakolinjojen takia Suomessa ovat muiden puolueiden joukossa menestyneet myös maalaistaustainen puolue sekä kielipuolue.²³

Vaikka vastakkainasetteluja on puoluekentässä ja äänestäjien arvoissa ja asenteissa löydettävissä, on kuitenkin hyvä muistaa, että äänestäjien mielipiteet eivät jakaudu niin selvärajaisesti kuin voisi luulla. Westinen, Kestilä-Kekkonen ja Tiihonen tuovat esiin, että aiemman tutkimuksen perusteella ei ole harvinaista, että yksi ja sama äänestäjä kannattaa yhtä aikaa sekä laajempia julkisia palveluita, verojen alentamista, sosioekonomista tasa-arvoa että yrittäjyyteen kannustamista.²⁴

Tutkimuksessa nostetaan myös esiin, mitä seurauksia yhteiskunnallisella eriarvoistumisella ja eriytymisellä on yhteiskuntaluokkien väliselle empatiakyvyllä. Esimerkiksi yhteiskunnallisesti hyvässä asemassa olevat esimerkiksi kokevat useammin, että köyhyys johtuu paljolti ihmisen omista valinnoista. Köyhyyttä kokeneet taas korostavat, että myös yhteiskunnallisilla rakenteilla on suuri vaikutus.²⁵

Eriarvoistuminen, sosiaalinen etäisyys ja vähäinen empatiakyky edistävät yhteiskunnallisten ryhmien vieraantumista toisistaan. Grönlund ja Wass näkevät vieraantumisen olevan yhteydessä vuoden 2015 vaalien jälkeiseen ”kuplakeskusteluun”, jossa todettiin ihmisten elinpiirien

---

²¹ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 275. Kirjoittajat viittaavat tekstissään De Vriesin artikkeliin *Sleeping giant: Fact or fairytale? How European integration affects national elections* vuodelta 2007.

²² Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 278.

²³ Westinen, Jussi: Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016, 255–256. Kirjoittaja pohjaa tekstissä Arterin teokseen *Scandinavian politics today* vuodelta 2015 ja Westisen teokseen *Cleavages in contemporary Finland: A study on party-voter ties* vuodelta 2015.

²⁴ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 278. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Westisen teokseen *Cleavages in contemporary Finland: A study on party-voter ties* vuodelta 2015.

²⁵ Grönlund – Wass 2016, 30. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Helsingin Sanomien joulukuussa 2015 julkistamaan köyhyyskyselyyn.

erkaantuneen samanmielisten ja elämäntavoiltaan samankaltaisten ihmisten ryhmiksi.²⁶

Keskustelussa huolestuttiin siitä, että kosketus muihin sosiaalisiin ryhmiin jää lähes olemattomaksi ja sitä kautta ymmärrys toisten ryhmien todellisuudesta huonoksi. Tämä liittyy myös polarisaatioon, ”me vastaan ne” -ajatteluun.

Eräs tutkimuksen tuloksista on myös se, että vuosien 2011–2015 aikana äänestäjien mielipiteissä on ilmennyt kaksi uutta trendiä: suomalaiset tukevat markkina- ja yrittäjävetoisempaa ja vähemmän tuloerojen tasoittamiseen tähtäävää politiikkaa, ja kannattavat toisaalta lisäksi avoimempaa ja liberaalia Suomea. Minkään puolueen äänestäjät eivät vastusta molempia näitä trendejä. Tutkimuksessa todetaan kuitenkin, että ilmapiiri sosiaalisessa mediassa on kiristynyt ja julkinen keskustelu kiihtynyt maahanmuuttopolitiikasta ja etnisistä vähemmistöistä keskusteltaessa. Tutkimuksessa huomautetaan, että tämä antaisi ymmärtää, että mielipiteet näistä aiheista ovat jälleen polarisoitumassa.²⁷

Tässäkin on tarpeen polarisaatiokeskustelun kannalta huomata, että samat väestöryhmät voivat tukea väitteitä, jotka mielletään julkisessa keskustelussa usein keskenään vastakkaisiksi. Samat äänestäjät, jotka suhtautuvat liberaalisti joihinkin sosiokulttuurisen akselin kysymyksiin, kuten maahanmuuttoon, voivat samaan aikaan antaa vahvan tukensa konservatiiviseksi mielletylle ajatukselle lain ja järjestyksen noudattamista yhteiskunnassa. Sama ilmiö on nähtävissä myös sosioekonomisten kysymysten suhteen: samat väestöryhmät voivat kannattaa sekä talouden vapautta että tuloerojen kaventamista.²⁸

Tutkimuksen kiinnostavia tuloksia on myös se, että vaikka politiikasta kiinnostuneiden määrä on viime vuosikymmeninä kasvanut, kaksi kolmasosaa suomalaisista kokee politiikan ainakin toisinaan liian vaikeaksi ymmärtää. Tutkijat pitävät todennäköisenä, että tähän ”ymmärrysaukkoon” vaikuttaa Suomen poliittisen järjestelmän monimutkaisuus. Lisäksi he painottavat, että politiikkaa aiemmin määrittänyt vasemmisto-oikeisto-akseli on menettänyt merkitystään, mikä voi aiheuttaa hämmennystä politiikkaa seurattaessa.²⁹

Myös eduskuntavaalitutkimus vuodelta 2011, Sami Borgin toimittama Muutosvaalit 2011 on hyödyllinen tutkimus polarisaation ymmärtämiseen Suomessa. Vuoden 2011 vaaleissa koettiin

---

²⁶ Grönlund – Wass 2016, 29–32.

²⁷ Westinen 2016, 269.

²⁸ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 292–293.

²⁹ Rapeli, Lauri – Borg, Sami: Kiinnostavaa mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016, 366, 376.

Perussuomalaisten ”jytty” eli puolueen eduskuntapaikkojen määrän räjähdysmäinen kasvu.

Perussuomalaisten suosio oli suurempi kuin kannatusmittausten perusteella etukäteen arvioitiin.³⁰

On kiinnostavaa huomata, että sekä vuoden 2011 että vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksessa sana polarisaatio mainitaan kaksi kertaa, mutta ilmiötä ei nosteta tuolla nimellä erityiseksi kysymykseksi paneutumalla siihen syvemmin, toisin kuin vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa, jossa tosiaan yksi luvuista on nimetty ajan ydinkysymyksellä Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019. Vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksessa tosin viimeinen luku käsittelee populismia, joka ehkä tuolloin oli sanana suuremmassa huudossa kuin polarisaatio.

Polarisaatio ilmenee paljon myös median välityksellä, ja huolenaiheeksi on noussut median ja sosiaalisen median vaikutus polarisaatioon. Tähän aiheeseen pureutuu Antto Vihman, Jarno Hartikaisen, Hannu-Pekka Ikäheimon ja Olli Seurin teos Totuuden jälkeen. Siinä kuvataan ”totuudenjälkeistä aikaa” ja sen ajureita, kuten poliittista polarisaatiota, sekä totuudenjälkeisen ajan ilmiöitä, kuten asiantuntijuuden murrosta sekä sosiaalisen median algoritmien vaikutusta käyttäjien käsityksiin maailmasta. Teoksessa annetaan myös esimerkkejä suomalaisista mediatapauksista, jotka kuvastavat totuudenjälkeistä aikaa ja perinteisen, luotettavuutta tavoittelevan median vaikeuksia reagoida esimerkiksi valeuutisiin ja hämmennyksen aiheuttamiseen tähtääviin syötteihin. Poliittinen polarisaatio siis yhdistetään tapaan toimia ei-faktopohjaisesti ja provosoivasti. Tarkoituksena ei aina ole välittää omaa viestiä muille, vaan aiheuttaa hämmennystä ja hajaannusta. Lisäksi tavoitteena ei välttämättä ole kehittää uskottavia valheita, vaan totuudenjälkeisen ajan ydin on olla edes välittämättä siitä, onko oma väite uskottava, ja kuvaako se totuutta vai ei. Tärkeintä on väitteen sopiminen omiin intresseihin, sekä väitteen sanojan että sen sanojan kannattajien näkökulmasta, sekä väitteen tai väittäjän luoma vetoava tunneyhteys samanmielisten kanssa.³¹

Polarisaation luonnetta ja dynamiikkaa pyrkii kuvailemaan Bart Brandsman kirja Polarisation - Understanding the dynamics of Us versus Them. Kyseessä ei ole tieteellinen teos vaan opas, joka antaa työkaluja toimia polarisaatiota vastaan. Brandsma on hollantilainen filosofi. Hän työskentelee konsulttina avustaen ammattilaisia, jotka kohtaavat työssään polarisaatiota: esimerkiksi poliisia, kaupunginjohtajia, opettajia, toimittajia sekä radikalisaation ehkäisyn parissa työskenteleviä. Brandsma on työskennellyt polarisaation parissa vuodesta 2006, muun muassa Pohjois-Irlannissa, Libanonissa ja monilla muilla alueilla, joilla esiintyy polarisaatiota tai jopa konflikti. Brandsma

---

³⁰ Borg, Sami: Johdanto. Teoksessa Borg, Sami: Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, Helsinki 2012, 19.

³¹ Vihma, Antto – Hartikainen, Jarno – Ikäheimo, Hannu-Pekka – Seuri, Olli: Totuuden jälkeen: miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana. Teos, Helsinki 2018, 79–90.

pohjaa teostaan konfliktitutkimuksen saralta saamiinsa näkökulmiin ja teoreettiseen viitekehykseen. Hänen mukaansa teos ei kuitenkaan ole saanut alkuaan teoreettisista lähtökohdista vaan käytännöllisistä, eikä hän perustele malliaan tieteelliseen tapaan esimerkiksi aiempaan tutkimukseen viittaamalla. Teoksessa korostuu polarisaation tunneperustainen luonne: Brandsman mukaan polarisaatiossa on kyse tunteesta ja vaistomaisista reaktioista. Usein väittelevien vastapuolten ymmärretään vaihtavan keskenään argumentteja ja faktoja, mutta tästä ei Brandsman mukaan polarisaatiossa ole kyse. Siksi rationaalinen puhe tai faktoihin vetoaminen ei myöskään saa rauhoitettua tilannetta.³²

Yleishyödyllisen tutkijayhteisön e2 Tutkimuksen tutkijat Ville Pitkänen ja Jussi Westinen ovat kartoittaneet kyselytutkimuksessaan suomalaisten näkemyksiä keskusteluilmapiiristä ja sen vaikutuksista osallistumiseen. Tutkimuksen mukaan yli 90 % suomalaisista on sitä mieltä, että tahallinen provosointi julkisessa keskustelussa on yleisempää kuin aiemmin. Näin kokevat erityisesti vasemmistolaisimmat ja arvoliberaaleimmat. Puolet kansalaisista pitää vastakkainasettelua niin kyllästyttävänä, että pohtii yhteiskunnallisen keskustelun ulkopuolelle jättäytymistä. Yli 70 % olisi kuitenkin yhä valmis keskustelemaan eri tavalla ajattelevien ihmisten kanssa.³³ Vihma, Hartikainen, Ikäheimo ja Seuri nostavat esiin, että jatkuvalla syötöllä jaetun provosoivan, faktoista irtautuvan vastakkainasettelun ja puolitotuuksien yksi tarkoitus vaikuttaa olevan yleisön on passiivointi ja kyynistäminen, niin että voimat asettua ilmiötä vastaan ja usko sen suitsimisen mahdollisuuteen vähenevät.³⁴

On hyvä huomata, että sellaisissa tutkimuksissa, kuten Totuuden jälkeen ja Provokaatioita ja vastakkainasetteluja, joissa painotetaan keskusteluilmapiirin ja mediaympäristön sekä kansalaisten oman kokemuksen tärkeyttä osana polarisaatiota, esitetään enemmän polarisaation vahvistumiseen liittyviä havaintoja kuin esimerkiksi eduskuntavaalitutkimuksissa, jotka puolestaan keskittyvät enemmän äänestyspäätöksiin. Keskusteluilmapiiri voidaan siis kokea polarisoituneempana kuin mitä esimerkiksi puolueiden kannatusmuutokset antaisivat ymmärtää.

Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että vaikka tässä luvussa mainitut teokset ja tutkimukset on kuvattu osaksi aiempaa tutkimusta, tutkijat ja heidän tuotoksensa ovat samaan aikaan myös osa keskustelua polarisaatiosta ja vuorovaikutuksessa polarisaatiosta keskustelevien kanssa. Esimerkiksi lehtiartikkeleissa ammennetaan toisinaan tutkimuksista tai haastatellaan tutkijoita, ja monet

---

³² Brandsma 2017, 13–24.

³³ Pitkänen, Ville – Westinen, Jussi: Provokaatioita ja vastakkainasetteluja – kuka innostuu, kuka vetäytyy? E2 Tutkimus, Helsinki 2016, 10–14.

³⁴ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 90.

tutkijoista myös kirjoittavat tekstejä, jotka julkaistaan sanomalehtien ”vieraskynä”-tyyppisillä palstoilla. Näin tutkijoiden työ ja lausumat vaikuttavat yhteiskunnalliseen keskusteluun poliittisesta polarisaatiosta.

Tutkimuskirjallisuuden tuella voidaan eri lähteistä koottuna yhteenvedona sanoa, että poliittinen polarisaatio käsitteenä liitetään tyypillisesti tunneperustaiseen, ei-faktapohjaiseen, ei-loogiseen, ja osin jopa ei-intressipohjaiseen vastakkainasetteluun, identiteettipoliitiikkaan sekä kiristyneeseen keskusteluilmapiiriin.

Edellä kuvasin siis olemassa olevan tutkimuksen kentän. Samalla hahmottelin tutkimusongelmani puitteita konkreettisemmaksi. Siten tutkimuskysymykseni kuuluvat seuraavasti: Millaista julkista keskustelua 2000- ja 2010 -lukujen Suomessa on käyty poliittisesta polarisaatiosta? Nähdäänkö poliittinen polarisaatio siinä omanlaisenaan ilmiönä suhteessa aiempiin tapoihin puhua poliittisista ristiriidoista?

1.4 Tutkimusaineisto

Koska minua kiinnostaa poliittisesta polarisaatiosta käyty julkinen keskustelu, käytän tutkielmani aineistona Helsingin Sanomien artikkeleita. Sanomalehdet, jotka sisältävät niin uutisia kuin pääkirjoituksia, kolumneja ja mielipidekirjoituksiakin, ovat parhaita julkisen keskustelun ilmentäjiä. Helsingin Sanomat valitsin sen vuoksi, että se on Suomen laajalevikkisin sanomalehti. Sen sisältämällä artikkeleilla on siis paljon painoarvoa, koska ne tavoittavat niin suuren osan väestöstä: vuonna 2019 Helsingin Sanomien kokonaislevikki, sisältäen sekä painetun lehden että digiversion levikit, oli noin 339 000.³⁵ Lehti tavoittaa kuitenkin paljon tätä suuremman yleisön, sillä yhtä lehteä lukee usein useampi henkilö kotitaloudessa. Vuoden 2019 Kansallisen mediatutkimuksen mukaan Helsingin Sanomien painetun numeron lukee keskimäärin 674 000 henkeä, ja kun mukaan otetaan digiversion lukijat, nousee määrä jo 1 670 000 lukijaan.³⁶

Rajasin aineistoni koskemaan ajanjaksoa 1.1.2006–1.1.2020, koska se kattaa eduskuntavaalit vuosilta 2007, 2011, 2015 ja 2019. Ajanjaksoon sisältyvät myös kyseisten eduskuntavaalien kampanjointiajat sekä vaalien jälkeinen hallituskauden käynnistysvaihe. Näen tärkeänä ulottaa aikarajausta myös aikaan ennen vuoden 2007 vaaleja, sillä yhteiskunnallisen keskustelun voi olettaa

---

³⁵ Media Audit Finland: LT ja JT tarkastustilasto 2019. Verkkojulkaisussa Media Audit Finland, Tilastot, Levikkitilastot. <<https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>>, luettu 2.7.2020.

³⁶ Media Audit Finland: KMT [Kansallinen mediatutkimus] 2019 lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet. Verkkojulkaisussa Media Audit Finland, Tilastot, KMT tulokset. <<https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>>, luettu 2.7.2020.

kiihtyvän ja terävöityvän vaalikampanjointien aikaan ja koska eri hallituskokoonpanojen aikana tapetilla saattavat olla erilaiset asiat, mikä voi vaikuttaa myös siihen, miten poliittisesta polarisaatiosta on kirjoitettu. Lisäksi ajanjakson aloittaminen ja päättäminen kalenterivuoden vaihteeseen auttaa tasaamaan vuoden kiertoon liittyviä uutispiikkien ja -aiheiden vaihteluja. Oletan yhteiskunnallisen ilmapiirin ja käsityksen Suomen poliittisesta polarisaatiosta muuttuneen erityisesti vuoden 2011 eduskuntavaalien alla sekä niiden jälkeen, sillä vaaleissa koettiin Perussuomalaisen valtava vaalivoitto: paikkojen nousu viidestä 39:ään.

1.5 Metodi

Poliittisesta polarisaatiosta on keskusteltu aineiston artikkeleissa monenlaisista näkökulmista, usein myös jonkin toisen teeman yhteydessä. Keskustelua on mielekästä analysoida diskurssianalyysin keinoin, sillä siten aineiston sisäisen monipuolisuuden ja hajanaisuuden saa hyvin esiin. Tarkastelen siis diskurssianalyysin avulla, millaista julkista keskustelua poliittisesta polarisaatiosta on käyty, eli mitä eri diskursseja poliittisen polarisaation teemaan liittyy, ja vertaan miten ne suhteutuvat aiempiin ristiriitojen kuvaamisen tapoihin. Avuksi diskurssianalyysin käyttöön otin erityisesti Arja Jokisen, Kirsi Juhilan ja Eero Suonisen teoksen *Diskurssianalyysi liikkeessä* (1999). Jokinen ja Juhila ovat sosiaalityön professoreita Tampereen yliopistosta, ja Suoninen toimii samaisessa yliopistossa yliopistonlehtorina. Tekijät ovat julkaisseet paljon yhdessä mm. pareittain, kolmisin tai osana suurempaa ryhmää sekä *Diskurssianalyysi liikkeessä* -teosta ennen että sen jälkeen.

Diskurssi on ”verrattain eheä merkityssuhteiden kokonaisuus tai merkitysulottuvuus, joka rakentaa todellisuutta tietyllä tavalla”. Voi myös ajatella, että diskurssien avulla monimutkaisen maailman pystyy jakamaan pienemmiksi ja siten helpommin hahmotettaviksi yksiköiksi, diskursseiksi.³⁷ Diskurssista voi myös käyttää sanaa tulkintarepertuaari, joka sopii omaan tutkimukseeni paremmin. Diskurssi viittaa Foucault’n teoriaan, jossa diskurssi tarkoittaa usein melko vakiintunutta kokonaisuutta.³⁸ Tulkintarepertuaari sopii paremmin viittaamaan sellaisiin merkityssuhteiden kokonaisuuksiin, jotka ovat heikompia ja vakiintumattomampia. Siksi käytän omassa tutkimuksessani tulkintarepertuaari-termiä.

Diskurssianalyysissa ajatellaan kielenkäytön rakentavan sosiaalista todellisuutta.

Diskurssianalyysissa kielenkäyttö nähdään tekemisenä, tekoina, joka muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa. Kielenkäyttö on kiinteästi sidoksissa myös kulttuuriin ja ei-kielellisiin tekoihin, ja ne kaikki ylläpitävät tai muuttavat sosiaalista todellisuutta. Kun diskurssianalyysin keinoin

---

³⁷ Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino, Tampere 1999, 21.

³⁸ Wetherell – Potter 1992, viitattu lähteessä Jokinen – Juhila – Suoninen 1999, 70–72.

analysoidaan puhetta tai tekstiä, ei siis tavoitella tietoa esimerkiksi siitä, millaisia aineistossa ilmaistut asiat ovat, vaan millä tavalla kielen käyttäjät kuvaavat ja merkityksellistävät ilmiötä. Tutkimuksessa tunnustetaan, että samaa asiaa on mahdollista kuvata usealla tavalla. Vain yhden, yksiselitteisen totuuden olemassaoloa pidetään suorastaan vaillinaisena oletuksena.³⁹

Analysoinnin toteuttamisessa olen käyttänyt apuna grounded theory -menetelmää, jossa teoriaa muodostetaan aineiston havainnoinnin ja järjestämisen pohjalta. Grounded theory sopii hyvin käytettäväksi silloin, kun tarkastellaan jotain vähän tutkittua ilmiötä, sillä menetelmän avulla pystytään selvittämään ilmiön perustaa ja muodostamaan uutta teoriaa.⁴⁰ Yleensä grounded theoryssa aineisto käydään läpi useaan otteeseen niin, että aineisto ja teoria ruokkivat toisiaan: aineiston tarkastelua ja järjestämistä ohjaavat teorian antamat ennakko-oletukset, ja aineistosta tehdyt havainnot muokkaavat teorian tarkastelua, joka taas muokkaa aineiston tarkastelua ja niin edelleen. Aineiston jäsentäminen ja käsitteellistäminen eli koodaaminen lähtee yleensä liikkeelle sisällöllisten koodien merkitsemisestä aineistoon, minkä jälkeen koodien pohjalta voidaan luoda kategorioita ja lopulta niiden pohjalta jopa teoriaa: mikä näyttäisi olevan aineiston pääasiallinen ”punainen lanka”. Käytännössä tutkija liikkuu yleensä näiden vaiheiden välillä monta kertaa edestakaisin jäsennessään aineistoa.⁴¹ Tässä tutkimuksessa tarkastelen aineistoa ja esitän sille kysymyksiä siitä näkökulmasta, että oikeisto-vasemmisto-asetelma on eräs keskeinen aiemmin tunnistettu poliittisen vastakkainasettelun muoto, ja perussuomalaiset-vihreät-jako taas uudempi, huomiota saanut polarisaation jakolinja. Onkin kiinnostavaa nähdä, miten näistä vastakkainasetteluista tai ristiriidoista on ruvettu keskustelemaan polarisaation käsitteellä. Kun alun perin valitsin hakusanani, ajattelin perussuomalaiset-vihreät-termiparin suuntaavan hakutulokset suomalaiseen keskusteluun polarisaatiosta. Kuitenkin aineistoon tarttui myös kansainvälisiä polarisaatioesimerkkejä tältä uudelta arvoin, identiteetteihin ja elämäntyyliin liittyvältä akselilta.

Seuraavaksi kuvaan tutkielmani luvussa 2, kuinka rajasin ja analysoin aineistoni. Lisäksi esittelen yleiskuvan siitä, mitä suuria linjoja aineistosta nostin esiin, millaisiin kokonaisuuksiin eli

---

³⁹ Jokinen – Juhila – Suoninen 1999, 17–20.

⁴⁰ Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna: 5.2 Grounded theory. Verkkojulkaisussa KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere 2006. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2.html>, luettu 10.10.2020.

⁴¹ Eskola, Jari – Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere 2000. 19–20, 79–83; Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna: Grounded theory -menetelmästä. Verkkojulkaisussa KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere 2006. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2_1_1.html>, luettu 10.10.2020.

tulkintarepertuaareihin sen järjestin. Luvuissa 3–6 esittelen tarkemmin kaikki aineistosta löytyneet tulkintarepertuaarit, ja luvussa 7 tullaan johtopäätöksiin.

2. Analyysin välineet ja suoritustapa

Valitsemallani aikavälillä 1.1.2006–1.1.2020 polarisaatio-sana esiintyy lehden artikkeleista niin monissa, että koko aineistomäärää ei ole mahdollista tässä tutkimuksessa käsitellä. Lisäksi polarisaatio-sanaa käytetään usein myös yhteyksissä, joissa ei suoraan käsitellä poliittista polarisaatiota. Niinpä rajasin aineistoa relevantimmaksi hakusanojen avulla: aineistoni muodostavat artikkelit, joihin sisältyy sana ”polarisaatio” (eri taivutusmuodoissaan) sekä lisäksi vähintään yksi seuraavista sanoista: ”oikeisto”, ”vasemmisto”, ”perussuomalaiset” tai ”vihreät” (eri taivutusmuodoissaan). Valitsemani rajausta pohjautuu ylempänä kertomaani aineiston tarkastelutapaan: oikeisto-vasemmisto-asetelma on aiemmin tunnistettu poliittisen vastakkainasettelun muoto, ja perussuomalaiset-vihreät-jako taas uudempi, huomiota herättänyt polarisaation jakolinja, ja on kiinnostavaa nähdä millä tavoin näistä vastakkainasetteluista on ruvettu keskustelemaan polarisaation käsitteellä. Poistettuani näin muodostetusta aineistosta vielä muutaman aiheeseen liittymättömän artikkelin (esimerkiksi valon polarisaatiota ja vihreitä aurinkolasin linssejä käsittelevän artikkelin) kertyy aineistoa 103 artikkelia.

Halusin rajaukseen sanan ”polarisaatio”, vaikka sille on olemassa erilaisia synonyymejä ja kiertoilmauksia, joita olisi voinut ottaa mukaan ja jotka saattavat tuottaa eri näkökulmasta kirjoitettuja artikkeleja. Minua kuitenkin kiinnostaa tutkimuksessa se, mitä juuri termiin poliittinen polarisaatio on liitetty, millaista käsitystä siitä on rakennettu. Polarisaatio terminä on siis tutkimuksessa ratkaiseva, sen kautta käsittelen aineistoa. Polarisaatio-termillä saattaa olla aivan omat konnotaationsa ja merkityksensä verrattuna esimerkiksi konflikti- ja ristiriita-termeihin.

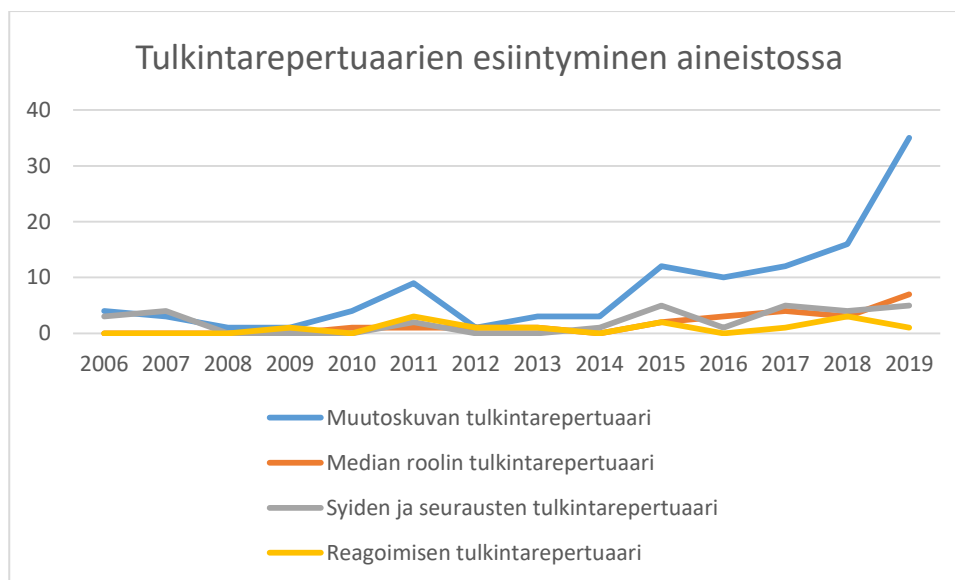
Polarisaatio-termi ja siihen liitetty neljä muuta hakusanaa eivät varmasti muodosta täydellistä hakusanastoa. Oli kuitenkin tärkeää ottaa aineistoon useiden vaalikausien mittainen perspektiivi, ja silloin aineistoa täytyy rajata jollakin keinolla kapeammaksi.

Luin aineistoon kuuluvat artikkelit useaan otteeseen ja tunnistin niistä erilaisia tulkintarepertuaareja poliittisesta polarisaatiosta. Yhdestä artikkelista oli mahdollista löytää useampaakin tulkintarepertuaaria, ja aineistosta löytyneiden tulkintarepertuaarin osien, väitteiden, määrä onkin 180 eli suurempi kuin artikkelien kokonaismäärä, joka on 103.

Lukiessani artikkeleja pyrin tunnistamaan niistä erilaisia tulkintarepertuaareja poliittisesta polarisaatiosta. Teemojen tunnistamisessa minua ohjasivat polarisaatiotutkimuksessa sekä myös polarisaatiota koskevassa julkisessa keskustelussa esiin nousseet aiheet eli niistä kertynyt esiymmärrys. Lukukertojen myötä aloin löytää lisää teemoja ja rajasin joitakin teemoja eri tavalla kuin alussa, jolloin aineiston monipuolisuus ei vielä ollut ehtinyt tulla tutuksi. Aluksi kokeilin etsiä

yksittäisiä diskursseja, joilla välitetään jotakin tiettyä viestiä, mutta nähtyäni millaisia aiheita aineistossa tulkitsin olevan, alkoi vaikuttaa toimivammalta muodostaa aineistosta eri teemojen mukaan jaoteltuja tulkintarepertuaareja, joihin sisältyy erilaisia teemaan liittyviä ja myös keskenään ristiriitaisia väitteitä poliittisesta polarisaatiosta.

Aineistosta löytyi neljä eri tulkintarepertuaaria, jotka koostuvat erillisistä tulkintarepertuaarin teemaan liittyvistä väittämistä. Väittämät voivat tukea toisiaan tai olla keskenään ristiriidassa, eli tulkintarepertuaarin sisälle voi muodostua esimerkiksi hegemonisia tulkintoja ja vastatulkintoja. Aineistosta löytyvät tulkintarepertuaarit ovat muutoksen tulkintarepertuaari, median roolin tulkintarepertuaari, syiden ja seurausten tulkintarepertuaari sekä reagoimisen tulkintarepertuaari. Kaavio 1, Tulkintarepertuaarien esiintyminen aineistossa, näyttää tulkintarepertuaarien esiintymisen yleisyyden tarkastelujakson aikana.

Kaavio 1. Tulkintarepertuaarien esiintyminen aineistossa

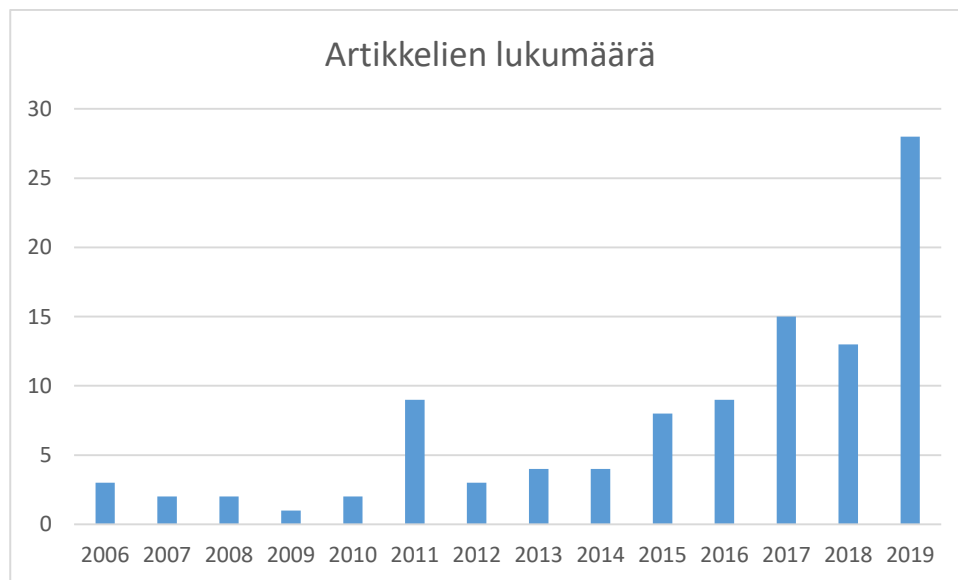
Kaavio 1 osoittaa, että muutoksen tulkintarepertuaari on aineiston tulkintarepertuaareista kaikkein yleisin, erityisesti vuonna 2011 sekä tarkastelujakson loppuvuosina 2015–2019.

Muutoksen tulkintarepertuaarin väittämiä löytyi aineistosta yhteensä 114 kappaletta. Joitain eri väittämiä saattoi esiintyä samoissa artikkeleissa, joten lukumäärä on suurempi kuin artikkelien kokonaismäärä, joka on 103 kappaletta.

Muut kolme tulkintarepertuaaria ovat tarkastelujakson aikana esiintyneet selvästi muutoksen tulkintarepertuaaria harvemmin. Syiden ja seurausten tulkintarepertuaarin väitteiden kokonaismäärä on 30, median roolin tulkintarepertuaarin 23 ja reagoimisen tulkintarepertuaarin vastaavasti 13 kappaletta. Kaikkien tulkintarepertuaarien kohdalla vuosittainen esiintymismäärä nousee

tarkastelujakson loppupuolella vuosina 2015–2019, joskaan ei tasaisesti. Myös hakukriteereitä vastanneiden uutisartikkelien määrä oli suurimmillaan vuosina 2011 sekä 2015–2019, mikä selittää osumien kasvua. Kaavio 2 havainnollistaa äsken kuvattua artikkelien määrän vaihtelua. Vuodelle 2011 osuivat eduskuntavaalit ja Perussuomalaisten suuri vaalivoitto. Vuonna 2015 aiempaa suurempi määrä pakolaisia ja siirtolaisia Lähi-Idästä, Afrikasta ja Etelä-Aasiasta saapui Eurooppaan hakemaan turvapaikkaa, vuonna 2016 Donald Trump voitti Yhdysvaltain presidentinvaalit ja Britanniassa järjestettiin Brexit-kansanäänestys, jonka voitti Britannian EU-eroa kannattanut puoli. Ajanjaksoa leimaa myös yleisemmin äärioikeiston nousu Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Muun muassa tällaisia tapahtumia sisältävä konteksti on luultavasti vaikuttanut siihen, että artikkelien sisältämät aiheet, kuten ihmisten väliset vastakkainasettelut, polarisoituminen ja keskusteluilmapiiriin koveneminen ja niihin liittyvät sosiaalisen median ilmiöt ovat nousseet uutisaiheiksi ja julkisen pohdinnan kohteeksi aiempaa yleisemmin.

Aineisto sisältääkin kokonaisuudessaan kotimaan tilanteeseen fokusoituvien artikkelien lisäksi yllättävän paljon myös ulkomaita koskevia uutisia sekä vertailua Suomen ja muiden maiden tilanteiden ja polarisaation asteiden välillä. Kaikkien tulkintarepertuaarien tasolla Yhdysvallat erottuu joukosta säännöllisenä vertailun ja kiinnostuksen kohteena ja edustaa selvästi polarisaatioilmiön huipentumaa tarkastelujakson aikana.

Kaavio 2. Artikkelien lukumäärä

2.1. Muutoskuvan tulkintarepertuaari

Ensimmäinen aineiston tulkintarepertuaareista on muutoskuvan tulkintarepertuaari. Se tuottaa kuvaa muutoksesta eli menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden suhteista. Tämä tapahtuu kuvailemalla ja vertailemalla polarisaation tilaa nyt ja ennen sekä tulevaisuudessa. Muutoskuvan tulkintarepertuaari koostuu useista eri väittämistä, joista osa tukee toisiaan ja osa on keskenään ristiriidassa.

Muutoskuvan tulkintarepertuaari	
Väite	Väitettä sisältävien artikkeleiden määrä
polarisaatio lisääntyvänä uhkana	65
ristiriidaton menneisyys	7
toivo polarisaation vähenemisestä	2
polarisaatio nykyään luultua vähäisempää	12
polarisoitunut menneisyys	11
polarisaation uudet jakolinjat	17

Taulukko 1. Muutoskuvan tulkintarepertuaari

Kaavio 3. Muutoskuvan tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa

Taulukossa 1 näkyvät muutoskuvan tulkintarepertuaarin sisältämät väitteet sekä kuinka monessa artikkelissa väite on esiintynyt. Tulkintarepertuaarin ensimmäiset väitteet eli polarisaatio lisääntyvänä uhkana (65) ja ristiriidaton menneisyys (7) muodostavat toisiaan tukevan kuvan

selkeästä muutoksesta, polarisaation lisääntymisestä verrattuna menneeseen. Ne antavat ymmärtää, että menneisyydessä vastakkainasettelut olivat lievempiä ja eri näkemyksiä omaavat tahot olivat valmiimpia kompromisseihin, kun taas nykyaikana ääripäiden kannatus vahvistuu vahvistumistaan ja kompromisseja on yhä vaikeampi tehdä. Lisäksi kahdessa artikkelissa maalataan kuvaa tulevaisuudesta: niissä annettiin toivoa siitä, että polarisaatio vähenee tulevaisuudessa. Tässäkin näkymässä polarisaatio näyttäytyy ei-toivottuna ilmiönä, jonka päättymistä toivotaan. Nykyhetki ja lähitulevaisuus koetaan niin polarisoituneena, että tulevaisuudessa suunnan toivotaan muuttuvan, vaikka erityisen vahvoja todisteita sen puolesta ei olekaan.

Kolmelle ensimmäiselle väitteelle vastakkaisen väiteparin muodostavat polarisaatio nykyään luultua vähäisempää -väite (12) sekä polarisoitunut menneisyys -väite (11). Niissä muutoksen sijaan korostetaan sitä, että nykyajan polarisaatio ei ole niin suurta kuin usein luullaan, kun sitä verrataan menneisyyden polarisoituneisiin ajanjaksoihin.

Polarisaation uudet jakolinjat -väitteessä taas luodaan muutoksen kuvaa itse polarisaatioilmiöstä: ääripäihin jakautumista tapahtuu nykyään osittain eri kysymysten suhteen kuin aiemmin.

Polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väite esiintyy aineistossa selkeästi useammin kuin mikään muu väite: 65 artikkelissa, kun artikkelien kokonaismäärä aineistossa on 103. Aineiston toiseksi yleisin väite eli median roolin tulkintarepertuaariin kuuluva media polarisaation apuvälineenä -väite löytyi 21 artikkelista.

Kaikki tulkintarepertuaarit sisältävästä kaaviosta 1 näkyy, että muutokuvan tulkintarepertuaarin esiintymisessä oli piikki vuonna 2011, jolloin Perussuomalaiset sai valtavan vaalivoiton eduskuntavaaleissa. Kun katsotaan tarkemmin, mitkä muutokuvan tulkintarepertuaarin väitteistä ovat tuolloin esiintyneet eniten, vastaukseksi saadaan polarisaation uudet jakolinjat -väittämä (4 osumaa vuodelta 2011) sekä polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väittämä (3 osumaa vuodelta 2011). Tarkastelujakson alussa, vuosina 2006 ja 2007 polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väittämät liittyivät erityisesti Unkarin poliittiseen polarisaatioon ja sen demokratian heikkenemiseen, sekä Suomen osalta huoleen tuloerojen kasvusta.

Kaavio 3 kuvaa muutokuvan tulkintarepertuaarin sisältämien väitteiden esiintymistä aineistossa tarkastelujakson eri vuosina. Siitä näkyy, että polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väite on yleistynyt selvästi vuodesta 2015 alkaen, ja vuonna 2019 eli tarkastelujakson viimeisenä vuotena väite on esiintynyt ennätysmäärässä artikkeleja: 23 artikkelissa verrattuna vuoden 2018 yhdeksään artikkeliin. Näistä vuoden 2019 uutisartikkeleista, joista polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väitettä löytyi, suurin osa artikkeleista koskee kotimaan politiikkaa. Aiheiksi nousivat mm.

kansanedustajien kärjistynyt puhetapa ja vihapuhe, sosiaalinen media ja kuplat sekä poliittisten jakolinjojen kärjistyminen. Kuitenkin vuoden 2019 artikkeleihin sisältyi useampi uutinen Saksan äärioikeistolaisesta AfD-puolueesta sekä keväällä käydyistä europarlamenttivaaleista. Lisäksi joukkoon sisältyy yksittäisiä muita ulkomaanuutisia mm. Puolan poliittisesta kehityksestä, Kanadan vaaliasetelmista, Chilen levottomuuksista ja Viron sananvapauden tilasta. Kyseisen väitteen sisältämissä kirjoituksissa on tarkasteltavan ajanjakson aikana nähtävissä sellainen muutos, että aikavälin alkupuolella uhka-väitteen artikkelit koostuivat hyvin suurelta osin ulkomaita käsittelevistä teksteistä, kun taas vuodesta 2015 eteenpäin myös kotimaan tilannetta aletaan enenevässä määrin käsitellä.

Tulkintarepertuaarin sisältävän polarisaation uusia jakolinjoja korostavan väittämän kohdalla taas oli usein vaikea jaotella esiintymistä koti- että ulkomaan konteksteihin, sillä ne kietoutuivat usein yhteen, esimerkiksi eurovaaleja tai Nato-kantoja koskevissa tai kansainvälistä vertailua sisältävissä keskusteluissa. Muut tulkintarepertuaarin väittämät ovat sen verran pieniä, että niistä ei ole mielekästä tehdä vastaavaa arviota. Sama tilanne koskee muiden tulkintarepertuaarien oikeastaan kaikkia väittämiä, paitsi median roolin tulkintarepertuaaria, jossa media nähdään polarisaation apuvälineenä.

Kun verrataan kaikkien tulkintarepertuaarien esiintymistä aineistossa (kaavio 1), huomataan että muutoskuvan tulkintarepertuaari on kaikkein yleisin. Tämä selittyy erityisesti polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väitteen suuresta esiintymismäärästä aineistossa, varsinkin tarkastelujakson loppupuolella vuodesta 2015 eteenpäin (kaavio 3).

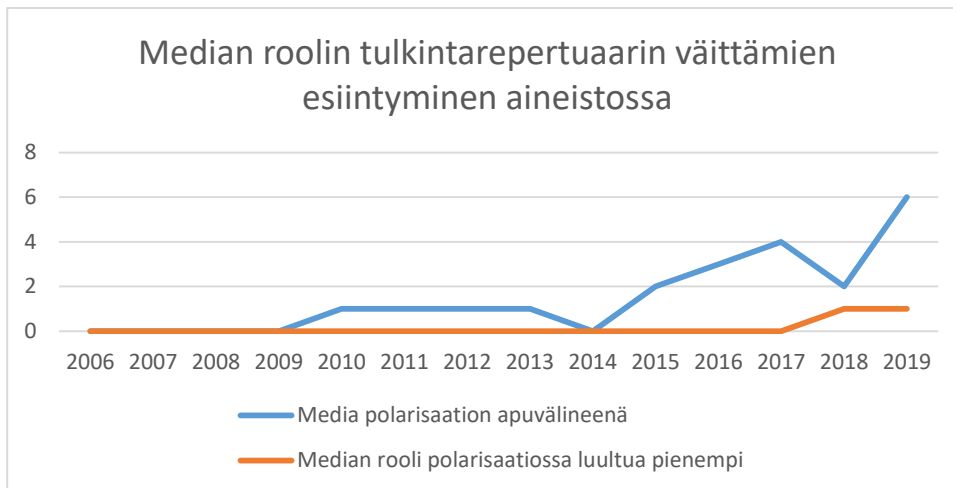
2.2. Median roolin tulkintarepertuaari

Toisen aineistosta esiin nousseen tulkintarepertuaarin nimesin median roolin tulkintarepertuaariksi. Siinä luodaan kuvaa median roolista polarisaation etenemisessä. Tämä tulkintarepertuaari koostuu kahdenlaisista väittämistä: että media on edesauttanut polarisaatioilmiön syntymistä ja syvenemistä, ja toisaalta että median roolia polarisaatiossa on liioiteltu. Median ei kuitenkaan yhdessäkään artikkelissa sanottu toimivan polarisaatioilmiötä vastaan.

Taulukko 2 esittelee tulkintarepertuaariin kuuluvat väitteet ja kertoo, kuinka monessa artikkelissa ne ovat esiintyneet. Väitteet, joiden mukaan media toimii polarisaation apuvälineenä (21), vaikuttavat selvästi dominoivalta näkökannalta asiaan, ja väitteet, joiden mukaan median roolia polarisaatiossa on liioiteltu (2), toimivat ikään kuin vastavirtanäkemyksinä, valtavirrasta poikkeavana kuvana.

Median roolin tulkintarepertuaari	
Väite	Väitettä sisältävien artikkeleiden määrä
media polarisaation apuvälineenä	21
median rooli polarisaatiossa luultua pienempi	2

Taulukko 2. Median roolin tulkintarepertuaari

Kaavio 4. Median roolin tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa

Kaaviosta 4 selviää median roolin tulkintarepertuaarin väitteiden esiintyminen aineistossa vuosittain. Tarkastelujakson ensimmäisinä vuosina median roolista polarisaatiossa ei aineistossa puhuttu. Vuodesta 2010 eteenpäin aihe on kuitenkin ollut esillä, erityisesti vuodesta 2015 eteenpäin. Silloin on herätty pohtimaan median mahdollista myötävaikutusta polarisaatioilmiöön (21). Pari vuotta myöhemmin eli vuosina 2018 ja 2019 on myös kirjoitettu ensimmäistä näkemystä toppuuttelevia tekstejä (2). Vuoden 2011 Perussuomalaisen eduskuntavaalivoittoon ei aineiston kirjoituksissa vielä reagoitu Helsingin Sanomissa kirjoittamalla median osallisuudesta vaaleihin, vaikka jo vuonna 2012 ilmestyneessä Sami Borgin toimittamassa eduskuntavaalitutkimuksessa Muutosvaalit 2011 median roolia muun muassa vaaliagendan määrittelyssä on tutkittu. Aineisto kuitenkin muodostuu käytettyjen hakusanojen perusteella rajautuneista teksteistä, joten aiheesta on voitu Helsingin Sanomissa kirjoittaa aineiston ulkopuolisissa artikkeleissa.

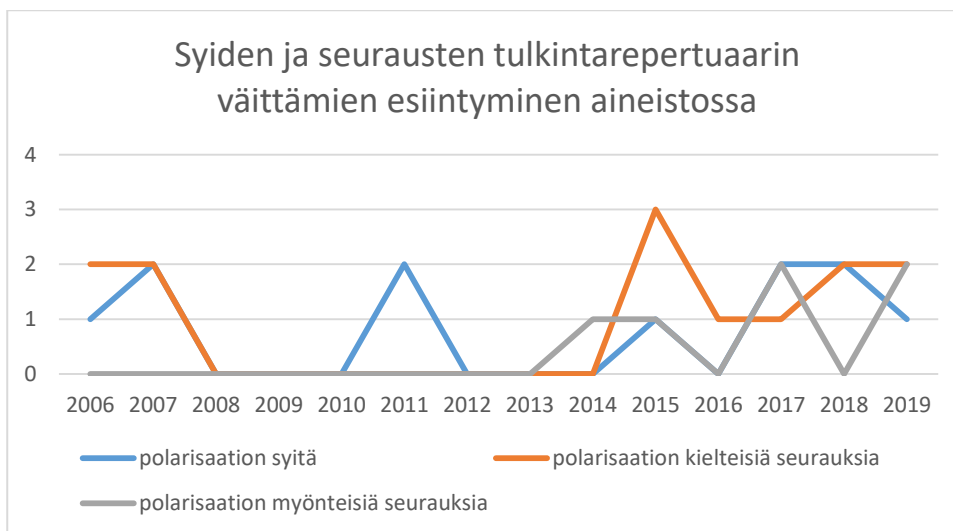
Kaikkien aineiston tulkintarepertuaarien väitteiden joukosta media polarisaation apuvälineenä -väittämä (21) on toiseksi yleisin, ja lähti nousuun vuonna 2015. Se sisälsi aikavälillä 2015–2018 tasaisesti sekä kotimaahan että ulkomaisiin liittyviä artikkeleja, mutta painottui vuonna 2019 selvästi kotimaan tapahtumiin. Jos lasketaan, miten yleisiä tulkintarepertuaarit kokonaisuudessaan ovat koko tarkastelujaksolla, median roolin tulkintarepertuaari on kolmanneksi yleisin.

2.3. Syiden ja seurausten tulkintarepertuaari

Kolmas aineiston tulkintarepertuaareista on polarisaation syistä ja seurauksista kuvaa luova tulkintarepertuaari. Se koostuu kolmesta eri väitteestä, jotka on koottu taulukkoon 3. Niistä ensimmäinen esittelee polarisaation syitä, toinen ja kolmas taas polarisaation kielteisiä ja myönteisiä seurauksia.

Syiden ja seurausten tulkintarepertuaari	
Väite	Väitettä sisältävien artikkeleiden määrä
polarisaation syitä	11
polarisaation kielteisiä seurauksia	13
polarisaation myönteisiä seurauksia	6

Taulukko 3. Syiden ja seurausten tulkintarepertuaari

Kaavio 5. Syiden ja seurausten tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa

Polarisaation syiden ja seurausten tulkintarepertuaari on tulkintarepertuaareista toiseksi suurin. Tulkintarepertuaarin väittämien yleisyyttä aineistossa esittävästä kaaviosta 5 nähdään, että polarisaation syitä ja seurauksia on aineistossa pohdittu tarkastelujakson alkupäässä, kun ilmiöstä ei Suomessa ole vielä uutisoitu ja puhuttu niin paljon kuin tarkastelujakson lopussa. Vuoden 2011 Perussuomalaisten nousun vuonna on alettu taas pohtia polarisaation syitä. Sen jälkeen vuodesta 2014 eteenpäin on taas herätty pohtimaan syitä ja seurauksia, ja seurausten joukossa polarisaation mahdollisia hyviä puolia.

Polarisaatio on monitahoinen ilmiö, johon kietoutuu muita ilmiöitä kuten somekuplia, vihapuhetta, asiantuntijoiden kyseenalaistamista ja yleisen luottamuksen heikkenemistä samanaikaisesti. On

usein vaikea erottaa, mitkä näistä ilmiöistä ovat osa polarisaatiota ja mitkä sen seurauksia tai jopa syitä. Aineistosta löytyy kuitenkin tekstejä, jotka rakentavat kuvaa polarisaation syistä ja seurauksista. Aineistoa analysoidessani erottelin syyt, seuraukset ja polarisaation osaksi ymmärrettävät ilmiöt sen perusteella, miten tekstissä niistä puhutaan, en siis sen perusteella, mikä on oma ymmärrykseni ilmiöiden suhteista.

Polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väittämistä monet ovat lähellä polarisaation seurausten kategoriaa, koska uhkakuvia usein muodostetaan kertomalla polarisaatioon liittyvistä ikävistä ilmiöistä. Kuitenkin määrittelin uhka-väitteiksi sellaiset tekstikohdat, joissa korostuu nimenomaan uhka ja joissa puhutaan pikemminkin polarisaatioon liittyvästä ilmiöstä kuin suoraan polarisaation seurauksista. Tekstikohdissa, jotka luokittelin seurauksiksi, seurausta ei esitetä niin yhteenkietoutuneena ja samanaikaisena polarisaation kanssa, vaan selkeämmin seurauksena.

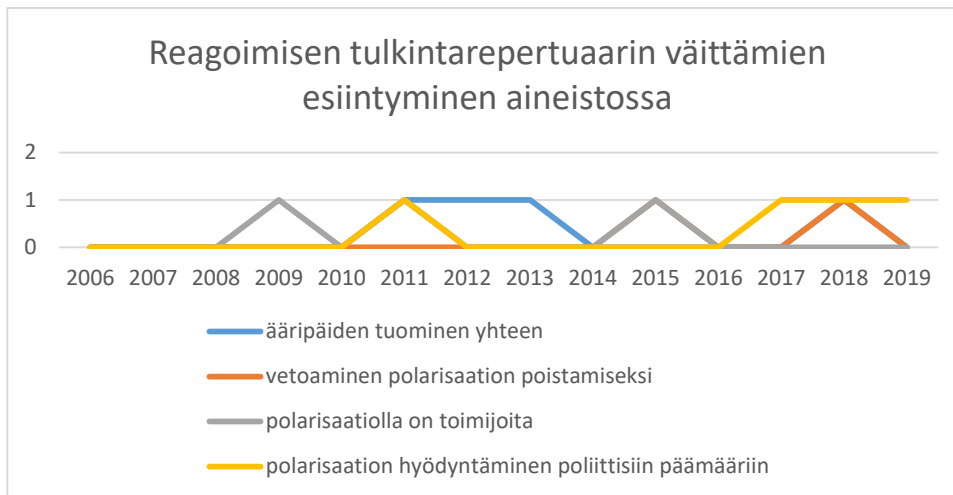
Median vaikutus polarisaation nähdään artikkeleissa polarisaatioilmiöön yhteenkietoutuneena ja sen kanssa samanaikaisena, joten median vaikutus ei nouse artikkeleissa esiin polarisaation syynä tai seurauksena. Median roolia kuitenkin käsitellään artikkeleissa paljon, joten niistä muodostuu oma median roolin tulkintarepertuaarinsa.

2.4. Reagoimisen tulkintarepertuaari

Viimeinen aineistosta nousseista tulkintarepertuaareista on reagoimisen tulkintarepertuaari, jossa polarisaation reagoidaan aktiivisesti jollakin toiminnalla. Taulukosta 4 näkyvät tulkintarepertuaarin sisältämät väitteet. Tulkintarepertuaariin kuuluvat väitteet voi jakaa kahteen ryhmään: reaktiot, joissa pyritään sovitteluun eli toimitaan polarisaatiota vastaan, sekä näiden vastaparina reaktiot, joissa luodaan kuvaa polarisaatiosta jossain määrin ohjailtavana ja omiin tarkoituksiin hyödynnettävänä ilmiönä.

Reagoimisen tulkintarepertuaari	
Väite	Väitettä sisältävien artikkeleiden määrä
Sovittelu	
ääripäiden tuominen yhteen	4
vetoaminen polarisaation poistamiseksi	2
Polarisaation hyödyntäminen	
polarisaatiolla on toimijoita	3
polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin	4

Taulukko 4. Reagoimisen tulkintarepertuaari

Kaavio 6. Reagoimisen tulkintarepertuaarin väittämien esiintyminen aineistossa

Reagoimisen tulkintarepertuaari on aineiston tulkintarepertuaareista pienin. Sen huippuvuodet ovat aineistossa vuodet 2011 ja 2018, joina molempina repertuaari esiintyi kolmessa eri artikkelissa (kaavio 1). Vuoden 2011 polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin -väite sekä polarisaatiolla on toimijoita -väite eivät kuitenkaan liity vuoden 2011 eduskuntavaaleihin, vaan ne esiintyvät presidentinvaaleista kertovissa uutisissa. Vuoden 2018 uutisille, joissa reagoimisen tulkintarepertuaaria esiintyy, ei näytä löytyvän mitään yhteistä syytä. Kaaviosta 6 näkyvät tulkintarepertuaariin kuuluvien väitteiden vuosittaiset esiintymismäärät. Aivan aineiston alkuvuosina, 2006–2008, reagoimisen tulkintarepertuaari ei esiinny aineistossa lainkaan. Tulkintarepertuaarin sisältämien väitteiden vuosikohtaiset esiintymismäärät vaihtelevat nollan ja yhden artikkelin välillä.

Seuraavissa luvuissa käyn läpi aineistosta löytyneet tulkintarepertuaarit ja peilaan niitä tutkimuskirjallisuuteen. Tarkastelen, millaista julkista keskustelua poliittisesta polarisaatiosta on Helsingin Sanomien sivuilla käyty ja nähdäänkö poliittinen polarisaatio siinä omanlaisenaan ilmiönä suhteessa aiempiin tapoihin puhua poliittisesta polarisaatiosta.

3. Muutoskuvan tulkintarepertuaari

Seuraavaksi tarkastelen muutoskuvaan liittyvää polarisaatio-käsitteen määrittelyä aineistossa sekä sen jälkeen muutoskuvan tulkintarepertuaarin eri väitteitä tarkemmin yksi kerrallaan. Polarisaatio-käsitteen määrittely voi kertoa, nähdäänkö se uutena tapana puhua vanhoista ilmiöistä, vai uutena sanana joka viittaa uuteen ilmiöön, ja miten sen mahdollisesti nähdään eroavan vanhoista ristiriitoja kuvaavista käsitteistä, kuten (poliittinen) ristiriita, vastakkainasettelu tai konflikti.

3.1. Polarisaatio-käsitteen määrittely aineistossa

Vain kuudessa aineiston artikkelissa jollain tavalla määritellään polarisaatio. Artikkelien yhteismäärä on 103, joten määrittelyn sisältäviä artikkeleja löytyi yllättävän vähän. Määritelmän sisältäneiden artikkelien ilmestymisvuodet ovat seuraavat: vuonna 2015 julkaistiin artikkeleista yksi, vuonna 2016 kaksi artikkelia ja vuonna 2019 kolme artikkelia. Kiintoisaa kyllä, polarisaatiota ei siis määritelty yleisemmin tarkastelujakson alkupuolella, jolloin polarisaatio sanana ja ilmiönä oli uudempi, vaan määritelmän antaminen on alkanut tarkastelujakson loppupuolella ja yleistynyt jakson loppua kohden. Jos käsitettä olisi määritelty tarkastelujakson alkupuolella, määritelmän lisääminen artikkeliin voisi itsessään olla osoitus siitä, että käsitettä pidettiin uutena ja vanhoista käsitteistä eroavana. Siitä ei ilmeisesti kuitenkaan ole kyse. Kyse ei ole myöskään siitä, että määrittelyjen yhteydessä olisi eksplisiittisesti vedottu johonkin auktoriteettiin. Jos näin olisi ollut, määritelmien ajoittuminen tarkastelujakson loppupäähän olisi voinut johtua siitä, että auktoriteetteja, joihin määritelmän suhteen vedota, olisi voinut ajan myötä tulla lisää. Voi toki olla, että määritelmiä on tarkastelujakson loppupuolella ollut helpompi löytää, vaikkei niiden lähteitä ole sanomalehtiteksteihin merkitty.

Poliittinen polarisaatio määritellään teksteissä useammalla eri tavalla. Poliittisen polarisaation todetaan olevan ajautumista ääripäihin⁴², ihmisryhmien välisen vastakkainasettelun kärjistymistä⁴³, laitojen vahvistumista⁴⁴, kahtiajakoa⁴⁵, sekä eri puolueiden siirtymistä kohti äärilaitoja eli yhä kauemmaksi toisistaan⁴⁶. Määritelmissä vallitsevat siis erityisesti ääripäiden ja erkaantumisen korostaminen. Esimerkiksi mustavalkoajattelua tai tunneperustaisuutta ei määritelmissä mainita. Moni tavallinen kansalainen, joka lukee lehtiä, luultavasti liittää polarisaatioon juuri mielipiteiden

---

⁴² HS 14.10.2015, Huhta, Kari: Ääripäät eivät ole enemmistö.

⁴³ HS 15.5.2016, Huusko, Jukka: Kaaoksen arkkitehdit.

⁴⁴ HS 25.5.2016, Wienin portit ovat este laitoikeistolle (pääkirjoitus).

⁴⁵ HS 4.12.2016, Kauhanen, Anna-Liina: Meidän Mutti, ja vähän teidänkin; HS 4.9.2019, Petäjä, Jukka: Vaihtoehto Saksalle -puolue pelottaa kulttuurikenttää.

⁴⁶ HS 7.3.2019, Muhonen, Teemu: Lähes jokainen puolue siirtyy vasemmalle.

kärjistymisen kohti ääripäitä, mutta ei varmaankaan mustavalkoajattelun termiä. Sen sijaan tunneperustaisuudesta moni lienee polarisaation yhteydessä kuullut.

Tulkintani mukaan määritelmät rakentavat poliittisesta polarisaatiosta kuvaa omanlaisenaan ilmiönä, sillä muiden vastakkainasettelua kuvaavien käsitteiden, kuten konfliktin tai ristiriidan, ydin ei välttämättä ole erkaantumisessa, eli liikkeessä pois päin toisesta. Arkijärjellä konflikti tai ristiriita ymmärretään yleensä tilanteena, jossa eri ryhmien vastakkaiset intressit kohtaavat, tai jossa molemmat osapuolet kokevat toisen näkemyksen vääränä ja omansa oikeana. Kuitenkin yksi aineistossa esiintynyt poliittisen polarisaation määritelmä, ”ihmisryhmien välisen vastakkainasettelun kärjistyminen”, on tätä jo melko lähellä. Siten poliittisen polarisaation ja muiden ristiriitojen muotojen välisten rajojen ei voi päätellä olevan täysin selkeät.

Teksteissä, jotka sisältävät polarisaation määrittelyn, puhutaan nimenomaan poliittisesta polarisaatiosta. Kuitenkin erityisesti aineiston tarkastelujakson alkuvuosina polarisaatio-sanalla viitataan usein esimerkiksi tulojen polarisaatioon, ei vain poliittiseen polarisaatioon. Polarisaatio onkin hankala sana ja termi siinä mielessä, että arkikielessä sitä käytetään monesti täsmentämättä, mitä varsinaisesti tarkoitetaan. Polarisaatio itsessään toki tarkoittaa vain eriytymistä kohti ääripäitä, mutta monesti termiä käyttämällä halutaan viitata myös nykypäivän yhteiskunnan tilaan, jonka nähdään usein olevan poliittisten mielipiteiden kärjistyminen kohti laitoja.

Esimerkiksi Helsingin Sanomien Muut lehdet-palstalle valitussa artikkelissa *Perinneyhdistys on syönyt eväänsä* kerrotaan Etelä-Saimaa-lehden jutusta, jonka mukaan ”*Politiikan painopisteen siirtyminen oikealle aiheuttaa myös yhteiskunnan polarisoitumista. Tuloerot kasvavat Suomessa nopeasti, eivätkä hallituksen veropoliittiset linjaukset ainakaan loivenna tätä kehitystä.*”⁴⁷

Myöhemmin lainauksessa puhutaan myös siitä, että suomalainen yhteiskunta voi radikalisoitua nopeasti. Tekstissä siis mainitaan yhteiskunnan polarisoituminen, mikä ei vielä kerro, minkälaiseen polarisoitumiseen viitataan. Seuraavassa virkkeessä selviää, että kyse on tulojen polarisaatiosta. Kuitenkin mukaan on otettu myös muuta yhteiskunnallisen vastakkainasettelun kontekstia, kuten mahdollinen radikalisoituminen.

Myöskään tutkimuskirjallisuuteen ei näyttäisi vakiintuneen mitään tiettyä poliittisen polarisaation määritelmää.

---

⁴⁷ HS 19.6.2007, *Perinneyhdistys on syönyt eväänsä*.

Seuraavaksi siirryn käsittelemään muutoskuvan tulkintarepertuaarien eri väitteitä. Niistä kolmessa ensimmäisessä eli polarisaatio lisääntyvänä uhkana, ristiriidaton menneisyys ja toivo polarisaation vähenemisestä -väitteissä otetaan polarisaatioon jossain määrin yhteneväinen näkökulma.

3.2. Polarisaatio lisääntyvänä uhkana

Artikkeleissa, joissa luodaan kuvaa polarisaatiosta lisääntyvänä uhkana, tuodaan yleensä esiin joitain polarisaatioon liittyviä kielteisiä ilmiöitä. Seuraavassa pääkirjoituskatkelmassa on nostettu esiin erimielisten leirien yhteistyön vaikeutuminen ja siihen liittyen enemmistöhallitusten muodostamisen haasteet. Kirjoitus ilmestyi heti Hollannin vuoden 2006 parlamenttivaalien jälkeen, ja vaalien todellisiksi voittajiksi mainittiin tekstissä laidat, eli äärivasemmisto ja -oikeisto. Tekstissä varoiteltiin puolueiden koalition epäonnistumisesta sekä huolestuttiin, että linjojen muutoksiin eli kompromisseihin ei nyt ollut varaa, jotteivat äärimmäisiä mielipiteitä omaavat päässeet karkaamaan oman puolueen vaikutuspiiristä äärioikeistoon tai -vasemmistoon.

*Keskiviivan ylittävät yhteistyörakenteet ovat polarisoitumisen vaiheessa hankalia muodostaa: esimerkiksi [Hollannin] kristillisdemokraattien ja työväenpuolueen koalitio voisi tyssätä siihen, että niiden linjaukset talous- ja siirtolaispolitiikassa ovat erilaisia ja muutoksiin ei ole varaa, sillä oikeiston pitää nyt varjella oikeata laitaansa ja vasemmiston vasenta. Lisäksi enemmistön etsinnässä tarvittaisiin pikkupuolueiden apua, ja ne eivät nyt sitä halvalla anna.*⁴⁸

Hollannin tilanteella nähtiin tekstissä olevan muille Euroopan Unionin jäsenmaille merkitystä, sillä Hollanti oli juuri kaatanut EU:n perustuslain, ja koska perustuslain vastustajat menestyivät vaaleissa, ei uudella yrityksellä sen hyväksymiseksi nähty juuri mahdollisuuksia. Polarisaatio siis nähtiin Hollannissa tapahtuvana asiana, jolla kuitenkin on kansainvälisten riippuvuussuhteiden kautta vaikutuksia myös Suomeen.

Aineistossa poliittisen polarisaation aiheuttamana uhkana nähtiin myös polarisaatioon liittyvä keskustelukulttuurin muutos kohti mustavalkoisia yksinkertaistuksia ja siten kansanryhmien vastakkainasettelua. Vuonna 2013 lehden tuolloisen ulkoasupäällikkö Hannu Pulkkinen kolumnissa *Lasketaan suojausta* kehitystä kuvattiin synkäksi, se vie nauruhalutkin:

Keskustelu kovenee niin perinteisessä kuin sosiaalisessakin mediassa. EU-sotkut, maahanmuutto, homoliitot – aiheita riittää. Tälle voisi naureskella, ellei se olisi osa

---

⁴⁸ HS 25.11.2006, Hollannin poliittinen kartta pirstoutui (pääkirjoitus).

*synkkää kehitystä. Vastakkainasettelut kansanryhmien välillä lisääntyvät niin meillä kuin muuallakin.*⁴⁹

Kirjoituksessa siis selvästi nähtiin, että keskustelun koveneminen ei ole yksittäinen, esimerkiksi johonkin tiettyyn keskustelukanaavaan liittyvä ilmiö, vaan liittyy suurempaan vastakkainasettelujen muodostumiseen, joka ilmenee samanaikaisesti eri medioiden kautta ja useassa maassa.

Helsingin Sanomien päätoimittaja Antero Mukan kolumnin *Kai voimme luottaa norsun kokemukseen?* katkelmassa vuodelta 2016 taas lisättiin keskustelukulttuurin mustavalkoistumiseen myös asiantuntijoiden ja faktatiedon arvostuksen väheneminen. ”*Havainto liittyy vahvasti yhteiskunnan ja poliittisen kentän polarisoitumiseen. Osa tätä globaalia ilmiötä on asiantuntijoiden ja auktoriteettien kyseenalaistaminen.*” Lisäksi kirjoituksessa otettiin esiin ihmismielen vaistomainen ja osin alitajuinen toiminta, joka saattaa toimia polarisaation eduksi. Tekstin kirjoittaja Antero Mukka herätteli lukijoita pohtimaan omia vaistomaisia reaktioitaan ja kyseenalaistamaan ne. ”*Olemmeko valmiita nielemään vaikka kuinka paksua potaskaa, jos kuulemme asian itsellemme mieluisan, omaa maailmankuvaamme vahvistavan ihmisen suusta? Väärän leirin viesti taas kuulostaa lähtökohtaisesti vähemmän todelta.*” Lopuksi Mukka totesi, että vain oman leirin totuuteen uskomisen rapauttaa yhteiskunnallista keskustelua. ”*Häviäjien joukossa on yhteiskunnallinen keskustelu. Pyrkimys yksinkertaistaa johtaa mustavalkoisiin asetelmiin, jotka heijastelevat enemmän uskomusten ja tosiasioiden ristiriitaa kuin erilaisia näkökulmia.*”⁵⁰

Myös Vihma, Hartikainen, Ikäheimo ja Seuri tuovat esiin, että osa poliittista polarisaatiota on asiantuntijuuden kriisi. Esimerkiksi kesän 2016 kansanäänestyksestä alkunsa saaneeseen Brexit-prosessiin liittyi vahvasti kokemus siitä, että kansalaiset ovat saaneet asiantuntijoista tarpeekseen. Kyllästymisen taustalla lieenee teoksen mukaan pitkittynyt tyytymättömyys vaihtoehdotonta, epäpolitisoitua post-politiikkaa kohtaan. Kansallinen politiikka on typistynyt joukoksi käytännön kysymyksiä, joiden ratkaisemisessa suurin auktoriteetti on talouden lainalaisuuksilla ja asiantuntijoiden arvioilla.⁵¹

Aina poliittisesta polarisaatiosta aiheutuvaa uhkaa ei edes tarkkaan nimetä. Näin on esimerkiksi seuraavassa politiikan ja historian tutkija Heino Nyysösen vuonna 2006 julkaistussa puheenvuorossa, jossa reagoitiin Budapestissa tuolloin nousseisiin mellakoihin. Vaikka uhkaa ei täsmennetty, polarisaation kuitenkin nähtiin haittaavan koko maan eli Unkarin kehitystä yleisesti.

⁴⁹ HS 6.4.2013, Pulkkinen, Hannu: Lasketaan suojausta.

⁵⁰ HS 20.10.2016, Mukka, Antero: Kai voimme luottaa norsun kokemukseen?

⁵¹ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 99–100. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Clarken ja Newmanin artikkeliin People in this country have had enough of experts vuodelta 2017.

Polarisaatio onkin ilmiö, joka vaikuttaa hyvin moneen asiaan ja jota on siksi hankala määritellä ja rajata. Siten jopa selkeiden uhkakuvien muodostaminen voi olla vaikeaa.

*Kysymys on monivuotisesta valtataistelusta liberaalin vasemmiston ja kansallismielisen oikeiston välillä. Polarisaatio on jäytännyt Unkaria jo siinä määrin, että maa on hukkaamassa sitä perintöä ja etulyöntiasemaa, joka sillä oli kommunismin romahtaessa.*⁵²

Voi myös olla, että poliittisesta polarisaatiosta on muodostunut kielteinen käsite, niin että ilmiö nähdään itsessään haitallisena ilman erityisten perustelujen tarvetta. Tässä ulkomaata eli Unkaria käsittelevässä tekstissä ei käsitelty Suomen yhteyksiä Unkariin, joten Unkarin tapahtumat ikään kuin jätettiin sen omien rajojen sisälle.

Polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väittämässä polarisaatio siis liitetään leirien välisen vihanpidon kasvamiseen tai keskusteluilmapiirin kovenemiseen, sekä ei-faktapohjaisuuteen ja tunneperustaisuuteen. *Lasketaan suojausta* -kolumnissa mainitut keskustelunaiheet, maahanmuutto ja homoliitot, viittaavat myös identiteettipolitiikkaan.

3.3. Ristiriidaton menneisyys

Ristiriidaton menneisyys -väittämä (7) on ollut selkeästi harvinaisempi kuin polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väittämä (65). Erityisesti ristiriidattoman menneisyyden kuvaa luodaan aineistossa ihannoimalla konsensusilmapiiriä sekä kykyä päästä sopimukseen ainakin osasta yhteisistä asioista. Vuonna 2015 Muut lehdet -palstalle valitussa artikkelissa *Polarisoituminen ei saa mennä liian pitkälle* ratkaisukeskeisyyden arvostus tuotiin esiin näin: ”Hyviä tuloksia tuottaneesta perinteisestä suomalaisesta sopimusyhteiskunnasta ja konsensushakuisuudesta kannattaa koettaa pitää kaikin keinoin kiinni.”⁵³ Samaa asiaa kuvattiin vuonna 2018 toisessa Muut lehdet -palstan artikkelissa *Budjettiesitys koettelee uskoa Italian talouteen* hieman eri sanoin, ehkä sanomaa hieman ironisella huumorillakin maustaen: ”Kun poliittinen kenttä polarisoituu koko länsimaaisessa demokratiassa, suomalaisen perinteen avulla voidaan välttää hallituskriisejä ja turvata edes niiden päätösten toteutuminen, joista ollaan samaa mieltä.”⁵⁴

Konsensusyhteiskunnan perinteellä nähtiin lisäksi olevan myönteisiä sivuvaikutuksia yhteiskunnan toimintaan: ”[Tampereen yliopiston yliopistotutkija Esa Reunanen] arvioi, että tämä yleinen

⁵² HS 28.9.2006, Nyssönen, Heino: Unkarin katuparlamentti uupuu vaatimuksiinsa.

⁵³ HS 1.6.2015, *Polarisoituminen ei saa mennä liian pitkälle*.

⁵⁴ HS 2.10.2018, *Budjettiesitys koettelee uskoa Italian talouteen*.

luottamus [lehdistöön] juontaa suomalaisesta konsensusyhteiskunnan perinteestä sekä poliittisesti sitoutumattomasta maakuntalehdistöstä ja valtakunnallisesta mediasta.”⁵⁵

Yllä oleva viittaus suomalaiseen perinteiseen tapaan hoitaa asioita rakentaa mielikuvan siitä, että suomalaiset ovat olleet epäpolarisoitunutta kansaa.

Aineistossa puolustetaan myös laajoja, ideologiset rajat ylittäviä hallituspohjia, joiden muodostaminen kävisi poliittisen polarisaation syvetessä yhä vaikeammaksi:

”Suomen poliittiseen kulttuuriin ovat kuuluneet laajapohjaiset, oikeisto–vasemmistorajan ylittävät hallitukset. Niitä on kritisoitu ja niiden päätöksentekokyky on ajoittain ollut vaatimaton. Ruotsin esimerkki osoittaa, että laajapohjaisten ja ideologisesti monimuotoisten hallitusten perinteestä kannattaa pitää kiinni.”⁵⁶

Edellinen katkelma Muut lehdet -palstalta on kirjoitettu lokakuussa 2018, eli Sipilän keskusta-oikeistolaisen, ideologisesti yhtenäisen pohjan omaavan hallituksen kauden aikana. Sipilän hallitusta edelsivät Stubbin ja Kataisen hallitukset, joilla oli laaja ideologinen pohja. Kataisen hallituksessa puolueita oli parhaimmillaan kuusi, Stubbin viisi.

Mielenkiintoista näissä teksteissä on se, että niissä korostettiin eksplisiittisesti konsensusta, mutta kompromisseja vain mahdollisesti rivien välistä. Kuitenkin konsensushakuisuus, eli kulttuuri, jossa kaikkien osapuolten tulee olla samaa mieltä, voi johtaa ristiriitojen piilottamiseen ja asioiden jäämiseen hampaankoloon. Kompromissien teossa sen sijaan lähdetään siitä, että osapuolet ovat eri mieltä, mutta pystyvät joustamaan toiveistaan yhteisen ratkaisun aikaansaamiseksi. Kompromissien teko vaikuttaisi siis sellaiselta politiikan teon mallilta, joka ei jätä ristiriitoja hautumaan ja suurenemaan. Ulkopuolelle konsensusperiaate toki näyttää riidattomammalta ja siksi mukavammalta.

Esimerkiksi sosiologi Erik Allardt on teoksessaan Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine (1964) todennut, että yhteiskuntapolitiikassa ei tulisi pyrkiä ristiriitojen poistamiseen, vaan niiden sääntelyyn. Allardt pyrki aktiivisesti vaikuttamaan 1960-luvun yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuomaan käytäntöön muun muassa edellä esitettyä ajatusta ristiriitojen sääntelystä. Risto Alapuron artikkelissa Kaksi sovinnontekoa - Väinö Linna ja Erik Allardt hänet nähdään aivan yhtenä 1960-luvun yhteiskunnallista muutosta edistäneinä kärkihahmoina. Allardt puhui suomalaisessa yhteiskunnassa vallinneen yhdenmukaisuuden paineen höllentämisen puolesta ja peräänkuulutti

---

⁵⁵ HS 14.6.2018, Dahlbom, Taika: Eniten maailmassa uutisiin luottavat suomalaiset.

⁵⁶ HS 2.10.2018, Budjettiesitys koettelee uskoa Italian talouteen.

sovinnollista suhtautumista eri ryhmiin, myös kommunisteihin ja vasemmistososialisteihin. Näin hän osaltaan purki sisällissodan jakolinjoja.⁵⁷

Teoriassaan Allardt kuvaa paitsi 1960-luvun suomalaisen yhteiskunnan neljää perusvastakohtaisuutta (maalaiset ja kaupunkilaiset, luokkakajo, kansandemokraatit ja muut, sekä heikkenevä vastakohtaisuus suomenkieliset ja ruotsinkieliset), myös esittää teorian säänneltyjen ja sääntelemättömien ristiriitojen erosta. Siinä hän nojaa Ralf Dahrendorfin ajatuksiin. Ristiriita voidaan katsoa säännellyksi, jos osapuolet tunnistavat sen olemassaolon, ovat organisoituneita ja pyrkivät noudattamaan tiettyjä pelisääntöjä. Esimerkiksi työmarkkinaosapuolten väliset ristiriidat ovat suuressa osassa yhteiskuntia säänneltyjä: ne ovat organisoituneesti sopineet tietyistä keinoista ja rajoista, joita osapuolet voivat ristiriidassa omaa etunsa ajamiseen käyttää ja joiden puitteissa niiden pitäisi pysyä. Sen sijaan esimerkiksi kulttuuriin liittyvät ristiriidat, ovat Allardtin mukaan luonteeltaan varsin jäsentymättömiä, eivät selväpiirteisiä, mikä usein vaikeuttaa ristiriitojen tunnustamista sekä osapuolien organisoitumista.⁵⁸ Kulttuuriset ristiriidat muodostavat yhden keskeisen jakolinjan, jonka ympärille 2000- ja 2010-lukujen polarisaation voi nähdä hahmottuvan.

Säännellyn ja sääntelemättömän ristiriidan ajatus herättää pohtimaan, että polarisaatio-käsite kenties liitetään yleensä sääntelemättömiin ristiriitoihin, sillä polarisaatio-termi tuntuu aineiston perusteella viittaavan siihen, että ilmiö on melko hallitsematon, jopa noidankehämäinen, eikä yhteiskunnalla ole keinoja pysäyttää sitä. Ristiriidoista, joihin on viitattu polarisaatio-termillä, vasemmiston ja oikeiston välinen jakolinja on tähän asti ollut melko säännelty. Myös kyseinen intressiristiriita on kuitenkin liikkunut viime vuosina kohti sääntelemättömyyttä, sillä työnantajien etujärjestö, Elinkeinoelämän Keskusliitto (EK) ilmoitti vuonna 2017 irtautuvansa keskitetyistä tulopoliittisista ratkaisuista ja keskusjärjestösopimuksista ja siirtävänsä sopimisen liittotasolle.

Polarisaatio-termi vaikuttaa kirjallisuuden perusteella eroavan myös konflikti-termistä. Kuten Brandsma teorisoi, polarisaatio ja konflikti eroavat toisistaan siten, että konfliktilla on tunnistetut osapuolet, joilla on omat intressinsä. Polarisaatiossa sen sijaan on vaikea tunnistaa, mitkä ovat tarkat jakolinjat ja ketkä kaikki toimivat osapuolten johtajina. Lisäksi polarisaatioon ei ole pakko osallistua: mustavalkoista ajattelua ei ole pakko omaksua kun taas konfliktin vaikutuspiiriin joutuneen taas on oikeastaan pakko reagoida konfliktiin.⁵⁹ Konfliktiasetelma näyttäisi siis olevan selkeämpi ja muistuttavan enemmän säänneltyä ristiriitaa kuin polarisaatio: konfliktissa ristiriita on

---

⁵⁷ Alapuro, Risto: Kaksi sovinnontekoa - Väinö Linna ja Erik Allardt. Teoksessa Nummi, Jyrki – Laakso, Maria – Lahtinen, Toni ja Haapala, Pertti (toim.): Väinö Linna - tunnettu ja tuntematon. WSOY, Helsinki 2020, 287–297.

⁵⁸ Allardt, Erik: Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine. Kolmas painos, WSOY, Helsinki 1971, 54, 143–149.

⁵⁹ Brandsma 2017, 15–16.

tunnistettu ja osapuolet ovat organisoituneita. Yhteisten pelisääntöjen noudattaminen tosin saattaa jäädä uupumaan.

3.4. Toivo polarisaation vähenemisestä

Toivo polarisaation vähenemisestä -väittämässä ei esitetä aivan lähitulevaisuuden ennusteita polarisaation vähenemisestä, vaan pikemminkin tuodaan esiin jokin toivon merkki siitä, että polarisaation lisääntyminen jossain vaiheessa päättyisi ja huolestuttava tilanne helpottuisi. Keväällä 2008 ilmestyneessä *Uskonnollinen vasemmisto ottaa valtaa USA:n politiikassa* -artikkelissa yhdysvaltalaiseen poliittiseen, aate- ja kirkkohistoriaan erikoistunut historioitsija Markku Ruotsila rakensi kuvaa politiikan uudesta trendistä, nousevasta uskonnollisesta vasemmistosta, joka aikoi muuttaa poliittisen retoriikan sovittelevammaksi keulakuvanaan tuolloin demokraattisen puolueen presidenttiehdokkuutta tavoitellut Barack Obama. Kirjoituksessa liitettiin siis keskustelukulttuurin kärjistyminen osaksi poliittista polarisaatiota:

*Samalla he etsivät amerikkalaiseen kansalaiskeskusteluun aivan uudenlaista kulttuuria, joka luopuisi kristillisen oikeiston polarisoivasta tyylistä ja auttaisi yhdistämään uskovaisia ja täysin maallistuneita kansalaisia uuden eettisen konsensuksen ja siitä kumpuavan reformipolitiikan taakse. Jo pari vuosikymmentä jatkuneisiin, raastaviin kulttuurisotiin yhä kyllästyneempien amerikkalaisten parissa molemmille pyrkimyksille on selkeä sosiaalinen tilaus.*⁶⁰

Viestinnän professori Anu Kantola taas kertoi vuonna 2019 ilmestyneessä kolumnissaan *Tosi miesten viimeinen taisto*, että tutkimuksen mukaan naiset ja miehet ovat ajautumassa poliittisesti eri suuntiin, ja että tätä sukupuolten välistä poliittista polarisaatiota ajavat erityisesti ”varttuneet ja varakkaat miehet”. Kantola kuitenkin totesi, että kun nämä varttuneemmat sukupolvet kuolevat pois, saattaa polarisaatioilmiökin lieventyä tehokkaasti.⁶¹

Toivo polarisaation vähenemisestä -väitteen artikkeleissa ei kuitenkaan rakenneta kovin vakuuttavaa tai todennäköistä vaikutelmaa polarisaation vähenemisestä, vaan esitetään siitä jokin periaatteessa mahdollinen mutta ei kovin vahva merkki.

Muutoskuvan tulkintarepertuaari sisältää siis edellä esitetyt väittämät, jotka rakentavat kuvaa polarisoituneesta nykyisyydestä ja ristiriidattomasta menneisyydestä. Tulkintarepertuaariin kuuluvat myös näiden väittämien vastaparina toimivat polarisaatio nykyään luultua vähäisempää -väittäjä

⁶⁰ HS 4.4.2008, Ruotsila, Markku: Uskonnollinen vasemmisto ottaa valtaa USA:n politiikassa.

⁶¹ HS 23.4.2019, Kantola, Anu: Tosi miesten viimeinen taisto.

(12) sekä polarisoitunut menneisyys -väittämä (11) jotka muistuttavat, että menneisydessäkin on koettu vakavia yhteiskunnallisia erimielisyyksiä. Lisäksi ne nostavat esiin, että nykyäänkään polarisaatiota ei tapahdu kaikissa tilanteissa, ja eri mieltä olevien tahojen on yhä toisinaan mahdollista päästä yhteisymmärrykseen asioista.

3.5. Polarisaatio nykyään luultua vähäisempää

Tulkintarepertuaarin tässä väitteessä muistutetaan muun muassa siitä, että vaikka julkisuudessa puhutaan paljon polarisaation lisääntymisestä myös Suomessa, niin täällä polarisaation aste ei ole yhtä korkea kuin monissa muissa maissa. Yhteiskuntamme on siis väittämän mukaan yhä suhteellisen epäpolarisoitunut verrattuna moniin maihin.

Aineistossa Suomen polarisoitumisen suhteellisen vähäistä astetta tuotiin esiin esimerkiksi hämmästelemällä jonkin polarisoituneemman maan tilannetta. Seuraavassa toimittaja Minna Nalbantoglu katkelmassa jännitettiin Turkin vuoden 2015 vaaleja, joissa kurdipuolueen äänestäminen sai merkityksen istuvan presidentin, Recep Tayyip Erdoganin kasvavan autoritaarisen voiman vastustamisena. Artikkelissa Turkin polarisoitumisen tuntuminen vieraalta korostaa, että Suomessa poliittinen tilanne on vähemmän polarisoitunut:

*Suomessa poliittisen uransa tehneestä ja suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin kasvaneesta Turkin meno tuntuu usein oudolta. "Olen huolissani siitä, että yhteiskunta on niin polarisoitunut. Poliittiset johtajat ja edes eri puolueiden kannattajat eivät keskustele toistensa kanssa", Yanar sanoo.*⁶²

Useammassa aineiston artikkelissa mainittiin, että vuoden 2018 presidentinvaaleissa polarisaatiota ei näyttänyt esiintyvän, ehkä vastoin odotuksia. Toimittaja Teija Sutisen juttu aiheesta ilmestyi vain pari päivää ennen vaaleja, ja siinä haastateltiin Ellun Kanat -viestintätoimiston toimitusjohtajaa ja kokoomuksen entistä puoluesihteerä Taru Tujusta:

*Vaaliasetelma on haastajille vaikea, kun ehdolla on suosittu istuva presidentti. Asetelmana se ei kuitenkaan ole uusi. "Kaikissa presidentinvaaleissa on nähty jokin ilmiö, joka on polarisoinut keskustelun ja vaaliasetelman. Nyt ilmiö on istuvan presidentin tosi kova kannatus, ja polarisaatio puuttuu", sanoo Taru Tujunen.*⁶³

---

⁶² HS 8.6.2015, Nalbantoglu, Minna: Kurdipuolueen menestys ilahdutti AKP:n vastustajia.

⁶³ HS 25.1.2018, Sutinen, Teija: Ehdokkaat tyytyivät kampanjoissaan perinteisiin keinoihin.

Aineiston mukaan myös tutkimustiedolla on osoitettu, että polarisaatioilmiö ei ole koko ajan lisääntynyt, toisin kuin yleisesti saatetaan ajatella. Toimittaja Teemu Muhosen juttu ilmestyi vuoden 2019 eduskuntavaalien alla, ja siinä haastateltiin valtio-opin yliopistonlehtori Tuomas Ylä-Anttilaa muutoksista, joita puolueiden sijoittumisessa arvokartalle oli tapahtunut sitten vuoden 2015 eduskuntavaalien.

*Ylä-Anttilan mukaan maailmalla on viime vuosina puhuttu paljon politiikan polarisaatiosta eli siitä, että eri puolueet siirtyvät kohti äärilaitoja yhä kauemmaksi toisistaan. ”Suomessa ei kuitenkaan näytä käyneen niin vaan pikemminkin päinvastoin. Suurin osa puolueista on liikkunut arvokartan molemmilla mittareilla samaan suuntaan, lähemmäksi toisiaan.”*⁶⁴

Artikkelin mukaan tämä yhteinen suunta oli vasemmalle. Poliittinen polarisaatio taas usein liitetään siirtymiseen kohti poliittisen kentän oikeaa laitaa. Artikkelista syntyy vaikutelma, että Suomi olisi jollain tavalla välttynyt muuta maailmaa koskettavalta polarisaatioilmiöltä, ainakin toistaiseksi.

Vihapuhekin nousi uhka-väittämässä esiin. Itsenäisyyspäivän Linnan juhliissa vuonna 2019 SDP:n Antti Rinne, joka oli juuri eronnut pääministerin tehtävistä, pohti vihapuheen vaikutusta keskusteluilmapiiriin. Samasta teemasta haastateltiin myös muiden puolueiden puheenjohtajia. Itsenäisyyspäivän juhlintaa oli edeltänyt kotimaisen politiikan kannalta dramaattinen vastakkainasettelujen syksy, jonka päätteeksi Rinne menetti hallituskumppani Keskustan luottamuksen ja häntä vaadittiin eroamaan. Näin keskusteluilmapiirin kiristymisen ja mahdollisen poliittisen kahtiajaon syveneminen nousivat jutussa pääteemaksi. Haastatelluista taloustieteilijä Sixten Korkman kuitenkin kuvasi maltillisesti Suomen tilannetta seuraavasti:

*[P]olitiikkaan on Suomessa tullut ”uusia jakolinjoja”, mutta tilanne ei ole niin paha kuin Yhdysvalloissa, Britanniassa tai Ranskassa. ”Siellä polarisaatio mennyt paljon pidemmälle. Eri väestöryhmät eivät ymmärrä toisiaan lainkaan.”*⁶⁵

Samassa artikkelissa Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Antti Kurvinen vertasi tapahtumia talvisodan aikoihin, ja luotti siihen että sen hetkiset pienemmät poliittiset kriisit saadaan hoidettua. Hän myös arveli, että mahdollinen poliittinen kahtiajakautuminen on mediassa nostettu kokoaan suuremmaksi teemaksi, ja perusteli näkemystään talvisodan yhteishengen kokemuksen lisäksi myös kansanluonteella: ”suomalaiset ovat aika yhdenmukaista kansaa ja maltillista porukkaa”.⁶⁶

⁶⁴ HS 7.3.2019, Muhonen, Teemu: Lähes jokainen puolue siirtyy vasemmalle.

⁶⁵ HS 7.12.2019, Ervasti, Anu-Elina – Vihavainen, Suvi: Antti Rinne sanoi olevansa huolissaan vihapuheesta.

⁶⁶ HS 7.12.2019, Ervasti, Anu-Elina – Vihavainen, Suvi: Antti Rinne sanoi olevansa huolissaan vihapuheesta.

Aineiston mukaan julkisuudessa on siis varoiteltu paljon Suomen mahdollisesta polarisoitumisesta, mutta vertailussa muihin maihin sekä joidenkin tutkimustietojen mukaan on epävarmaa, tapahtuuko polarisaatiota täällä todella. Tätä ristiriidalta vaikuttavaa tilannetta voi selittää suomalaisen yhteiskunnan historia. Totuuden jälkeen -teoksessa eräs haastateltava pohti, että vaikka Suomessa totuudenvastaisen ajan muutokset tapahtuvat hitaammin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, tuntuvat ne suomalaisista yhtä järkyttäviltä, kun lähtötilanne on täällä ollut konsensusta korostavampi ja yhtenäisempi yhteiskunta.⁶⁷ Tämä voisi selittää, miksi monista suomalaisista varmasti tuntuu ajoittain, että politiikka ja yhteiskunta ovat nykyään selvästi polarisoituneita. Ehkä myös polarisaatiosta kertoville ulkomaisille uhkakuville altistuminen on nykyään median myötä niin voimakasta, että ulkomaidenkin tapahtumista kuuleminen voi aiheuttaa tunteen siitä, että uhka on lähellä. Tiheä uutisvirta muista länsimaista, erityisesti Yhdysvalloista, on todennäköisesti muuttanut suomalaistenkin suhdetta niiden tapahtumiin läheisemmäksi verrattuna aikaan ennen sosiaalista mediaa ja verkkojournalismia. Lisäksi poliittinen polarisaatio on niin monimutkainen ilmiö ja kietoutuu muihin aikamme megatrendeihin, kuten digitalisaatioon sekä median ja työn murrokseen, että polarisoitumisen määrää on vaikea kokonaisvaltaisesti mitata. Esimerkiksi vihapuheen määrä voi olla nousussa, vaikka erot äänestäjien arvoissa ja asenteissa eivät näyttäisi selkeää muutosta.

Vihman, Hartikaisen, Ikäheimoon ja Seurin mukaan Suomen kontekstissa, monipuoluejärjestelmässä, napaistuminen voisi olla polarisaatiota osuvampi termi kuvaamaan todellisuutta. Polarisaatio viittaa tiukkaan kahtiajakoon, napaistuminen taas kuvaa, kuinka politiikassa on samanaikaisesti monensuuntaisia jännitteitä, jotka eri asiakysymyksissä näyttäytyvät polarisaation tapaisessa muodossa.⁶⁸ Ehkä vielä kuvaavampaa termiä moninapaistuminen käytetään lisäksi Borgin, Kestilä-Kekkosen ja Wassin toimittamassa vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa.

Polarisaatio nykyään luultua vähäisempää -väittämässä poliittinen polarisaatio liitetään melko vahvasti leirien väliseen vihanpitoon ja keskusteluilmapiiirin tulehtumiseen, jota väittämän tekstikatkelmissa esiintyy ulkomaiden tilannetta kuvattaessa.

3.6. Polarisoitunut menneisyys

Polarisoitunut menneisyys -väitteessä korostetaan, että menneisyydestä löytyy vahvasti polarisoituneita ajanjaksoja, ja polarisaatiota esiintyi siis silloinkin. 1900-luvun alku sai aineistossa yhden maininnan. Se esitettiin toimittaja Veli-Pekka Leppäsen joulukuussa 2015 julkaistussa

---

⁶⁷ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 207.

⁶⁸ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 213.

artikkelissa, jossa käsiteltiin Unkarin 2000-luvun huolestuttavaa kehitystä kohti puoluevaltiota. Siinä muistutettiin, että vaikka senhetkinen kehitys oli huolestuttava, niin ”*Unkarin kulttuuripiirit polarisoituivat jo 1900-luvun alussa*”.⁶⁹ Artikkelissa siis tuotiin esiin, että poliittinen polarisaatio ei ole uusi asia, ja se on jakanut ihmisiä vahvasti jo menneisyydessä, joskus jopa nykyhetken tilannetta vahvemmin.

1930-luvun tulehtunut poliittinen ilmapiiri nostettiin esiin useassa artikkelissa. Mustat morsiamet -kuunnelman arvostelussa ajankuva kiteytettiin näin: ”*Eletään 1930-luvun polarisoituneessa yhteiskunnassa, jossa naiivi usko työväenaatteeseen saa vastaansa ylimitoitettun oikeistolaisen kontrollikoneiston*”.⁷⁰ Tässä sitaatissa korostuu se, että ääripäistä toinen eli oikeisto oli saavuttanut selkeästi dominoivan aseman, ja pystyi jopa luomaan oman järjestelmän oikeistolaisen ideologian vallan takaamiseksi.

Seuraavassa toimittaja Jukka Petäjän alkuvuodesta 2017 ilmestyneen artikkelin katkelmassa kerrottiin, että 1930-luvun jännitteet vaikuttivat yhteiskunnassa vahvasti kulttuuriin ja sitä kautta lähes kaikkeen, erityisesti taiteeseen. Artikkelin aiheen innoittajana näyttää toimineen se, että painovapauslaki täytti 250 vuotta pari kuukautta ennen jutun ilmestymistä. 1930-luku näyttäytyi artikkelissa poliittisista syistä johtuvan sensuurin kyllästämältä:

Kaiken kaikkiaan 1930-luku oli poikkeuslakeineen ja -asetuksineen vilkasta painokannetuomioiden aikaa Suomessa. Koti, uskonto ja isänmaa olivat pyhiä arvoja, joita ei sopinut loukata. Kommunismi oli taas paholaisen poltinmerkki. Polarisoituvassa poliittisessa ilmapiirissä taide ei selvinnyt kuivin jaloin.

Artikkelissa mainittiin erikseen poikkeuslait, jotka kertovat tilanteen olleen poliittisesti äärimmäisempi kuin 2000- ja 2010 -lukujen Suomessa.⁷¹ Tämä antaa ymmärtää menneisyyden olleen nykytilannetta polarisoituneempi.

Lisäksi toimittaja Tommi Niemisen kesällä 2018 ilmestyneessä kolumnissa *Svinhufvudin oppi pelastaa Amerikan* rinnastettiin nykypäivän Yhdysvaltojen tilanne eli yhteiskunnan äärimmäinen polarisoituminen, jota presidentti Trumpin valtaannousu, kannatus ja vastustus ilmentävät, suomalaisen Lapuan liikkeen radikalisoitumiseen ja taltuttamiseen 1930-luvulla. Kirjoituksen mukaan presidentti Svinhufvudin asettuminen Lapuan liikettä vastaan osoittaa, että demokratia voidaan pelastaa murtamalla polarisaation luoma jakolinja. Svinhufvud ja konservatiivipuolueet

---

⁶⁹ HS 18.12.2015, Leppänen, Veli-Pekka: Unkarista tullut puoluevaltio, taiteilija tarvitsee jäsenkirjaa.

⁷⁰ HS 21.2.2016, Oinaala, Sampsa: Peräkylästä kaupungin valoihin.

⁷¹ HS 5.2.2017, Petäjä, Jukka: Kirjat jotka järjestyivät Suomea.

eivät jumiutuneet oikeisto-vasemmisto-jakolinjan oikealle puolelle kysymyksessä Lapuan liikkeen tukemisesta, vaan asettuivat väliaikaisesti samalle puolelle vasemmiston kanssa puolustaakseen demokratiaa. Näin tulisi tekstin mukaan myös republikaanien tehdä amerikkalaisessa nykypolitiikassa kaataakseen presidentti Trumpin.⁷²

Hitusen rauhanomaisemmissa tunnelmissa liikuttiin ruotsalaiseen politiikkaan viittaavassa artikkelissa, jonka on kirjoittanut poliittisen historian dosentti Mikko Majander vuonna 2010, Ruotsin eduskuntavaalien alla. Siinä analysoitiin ruotsalaisen sosialidemokraattisen poliitikon Mona Sahlinin uraa ja uutta kirjaa, josta todettiin, että *”Sahlin polarisoi asetelmaa tutun oloisesti. Sosiaalidemokraatit ovat vuosikymmeniä rakentaneet esikuvallista hyvinvointimallia, joka on vaarassa romuttua. Yksi vaalikausi oikeistohallitusta on avannut tuholle tietä, toinen olisi jo kohtalokasta.”*⁷³ Artikkelissa annettiin siis ymmärtää, että vastakkainasettelua, jopa polarisaatiota, on sosialidemokraattien ja oikeiston välillä ollut vuosikymmenten ajan, eikä ainakaan vasemmisto-oikeisto-polarisaatio siten ole uusi ilmiö. Itse asiassa kaikki polarisoitunut menneisyys -väitettä luovat artikkelit käsittelivät vasemmisto-oikeisto-polarisaatiota, mikä onkin odotettavissa, sillä vasemmisto-oikeisto-jännitteet ovat niin pitkään olleet poliittisen polarisaation merkittävin ilmenemismuoto. Polarisoitunut menneisyys -väite ei kuitenkaan sisällä vihreät-perussuomalaiset-akseliin liittyviä mainintoja. Menneisyydestä ei siis ole aineistossa haettu kyseiseen akseliin liittyviä vastakkainasetteluja.

Vastoin odotuksiani yhdessäkään aineiston artikkelissa ei käsitelty vuoden 1918 sisällissotaa tai viitattu siihen polarisaatio-sanalla, vaikka aineiston ajanjaksoon sijoittui myös sisällissodan 100-vuotismuistovuosi vuonna 2018. Sen sijaan 1930-luvun jyrkät jakolinjat nousivat esiin useaan otteeseen, vaikka vuosikymmenen loppupuoli muistetaan pikemminkin yhteiskunnallisen eheyden vahvistumisesta ja esimerkiksi Cajanderin hallituksen punamultayhteistyöstä. Talvisota alkoi vuosikymmenen päätteeksi vuonna 1939 ja tuli kuuluisaksi ”talvisodan hengestään”.

Eräs tämän polarisoitunut menneisyys -väitteen herättämistä kysymyksistä on, nähdäänkö poliittinen polarisaatio -termin viittaavan nimenomaan 2000- ja 2010-luvuilla puheenaiheeksi nousseeseen polarisaatioon ja sen konteksteihin, vai yleispätevästi myös menneisyyden polarisoituneisiin ajanjaksoihin. Lehtiartikkeleissa, jossa korostetaan lisääntyntä polarisaatiota sekä median roolia sen lisääntymisessä sekä polarisaatioon liittyviä muita ilmiöitä, kuten asiantuntijuuden kriisiä, rakennetaan kuvaa siitä, että poliittinen polarisaatio tarkoittaa nykyhetken

---

⁷² HS 10.6.2018, Nieminen, Tommi: Svinhufvudin oppi pelastaa Amerikan.

⁷³ HS 12.9.2010, Majander, Mikko: Kypsä broileri haluaa maan äidiksi.

polarisaatioilmiötä, joka siis on jollain tavalla ainutlaatuinen verrattuna aiempiin kansaa poliittisesti jakaneisiin ajanjaksoihin. Polarisoitunut menneisyys -väitteissä polarisaatio-termiä kuitenkin käytetään kuvaamaan myös menneisyyden ristiriitoja, eli ikään kuin haastetaan käsitteen ankkuroida nimenomaan tässä hetkessä ilmenevään polarisaatioon. Aineisto ei siis anna tämän suhteen yhtenäistä kuvaa, vaan eri väittämissä käsitteen aikasidonnaisuus/universaalius nähdään eri tavalla. Polarisaatio-käsitteen käyttäminen menneisyyden vastakkainasetteluista vie tulkintani mukaan polarisaatio-käsitettä lähemmäs muita ristiriitojen kuvaamisen käsitteitä, kuten ”vastakkainasettelu” ja ”konflikti”, sillä ne ymmärretään usein ajasta tai aikakaudesta riippumattomiksi käsitteiksi: konflikteja voi esiintyä menneisyydessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa.

3.7. Polarisaation uudet jakolinjat

Muutoskuvan tulkintarepertuaaria rakentavissa teksteissä käsitellään myös itse polarisaatioilmiön muutosta. Polarisaation uuden jakolinjat -väitteen sisältävissä artikkeleissa todetaan, että polarisaatio on alkanut ilmetä uusien akseleiden kautta menneeseen verrattuna (17). Vasemmisto-oikeisto-akselia ei nähdä enää hallitsevana, vaan uusina polarisoitumisen jakolinjoina artikkeleissa mainitaan esimerkiksi jako arvojen ja identiteetin mukaan, josta yksi esimerkki on arvoliberaali - arvokonservatiivi -akseli. Teksteissä mainittiin myös tarkempina esimerkkinä vihreät-perussuomalaiset-jako.

Esimerkkinä vasemmisto-oikeisto-jaon vanhentumisesta eräässä mielipidekirjoituksessa loppuvuodelta 2014 todettiin, että ”[b]lokkivaaleissa vihreät joutuisivat väkivaltaisesti polarisoitumaan vanhentuneella vasemmisto-oikeistoakselilla.”⁷⁴ Lainauksessa sanotaan myös, että Vihreät ei ole osa vasemmisto-oikeisto-akselia, vaan lukeutuu osaksi uudenlaista vastakkainasettelun akselia. Kirjoittamisajankohta edeltää kevään 2015 vaaleja, joissa nähtiinkin muutos edellisen kauden laajapohjaisesta hallituksesta Juha Sipilän ideologisesti tiiviimpään keskusta-oikeistohallitukseen.

Monissa artikkeleissa tuotiin esiin vihreiden vastaparina perussuomalaiset. Nämä kaksi puoluetta ovat toistensa vastakohtia monissa politiikan kysymyksissä. Toimittaja Tuomas Niskakankaan kesällä 2019 ilmestyneessä artikkelissa *Vanhat valtapuolueet romahtivat* kerrottiin perinteisten suurten puolueiden eli SDP:n, Keskustan ja Kokoomuksen yhteenlasketun kannatuksen vajonneen historiallisen alhaiseksi. Kirjoitusajankohtana SDP ja Keskusta olivat kuitenkin päässeet

---

⁷⁴ HS 1.11.2014, Saarinen, Olli: Blokkivaalit eivät edistäisi demokratiaa.

hallitukseen kevään eduskuntavaalien jälkeen, kun taas Kokoomus jäänyt oppositioon. Artikkelissa todettiin, että ”[perussuomalaisia ja vihreitä] yhdistää myös se, että ne edustavat puoluekentässä vastakkaisia laitoja ilmastonmuutokseen ja maahanmuuttoon suhtautumisessa. Nämä kaksi ilmiötä ovat nousseet tällä vuosikymmenellä olennaisiksi politiikan aiheiksi. Niihin suhtautuminen on tehnyt uusia jakolinjoja suomalaisten välille ja pirstonut Suomen poliittista kenttää uusiksi.” Niskakankaan artikkelissa korostettiin siis puolueiden painotusta uusiin nykyajan ja tulevaisuuden haasteisiin, joihin monilla vanhemmilla puolueilla on ollut vaikeuksia vastata. Kirjoituksen mukaan ”[p]erussuomalaiset ja vihreät ovat eittämättä toistensa vastinpareja, jotka ruokkivat toistensa kannatusta – tuoreimpien gallupien perusteella ennennäkemättömän tehokkaasti.” Tekstin mukaan puolueet siis hyötyvät siitä, että polarisaatio arvoihin ja identiteettiin liittyvillä akseleilla kiihtyy, sekä siitä että niillä on olemassa vastinpari, jonka kanssa kilpailla. Toisaalta artikkelissa tuotiin esiin, että ”[p]erussuomalaisten ja vihreiden kannattajat eivät pidä itsensä kutsumisesta äärilaidoiksi. Ne kokevat puolustavansa järkipäisästi sellaista, minkä arvokkuutta ja uhattuna olemista muut eivät täysimääräisesti ymmärrä.”⁷⁵ Niinpä artikkeli antaa kuvan, että molemmat puolueet ovat tai ainakin vaikuttavat olevan sokeita sille, että ne liukuvat yhä enemmän kohti ääripäitä, ja että polarisaatio puolueiden välillä syvenee.

Aineistossa mainitaan myös muita polarisaation jakolinjoja. Kysymyksen suhtautumisesta yhteisvaluutta euroon ja Euroopan Unioniin nähtiin monissa artikkeleissa muodostavan oman polarisaatioakselinsa. Havainnollistavaa on, että EU-kysymyksen suhteen aineistossa lehden pääkirjoituksessa keväältä 2013 mainittiin polarisaation ääripäiksi Kokoomus ja Perussuomalaiset, joita toisaalta muissa kysymyksissä yhdistää esimerkiksi konservatiivisuus: ”*Tuskin menee kovin pahasti vikaan, jos veikkaa, että eurovaaleissa kärkikaksikoksi nousee puolueista EU-myönteisin eli kokoomus ja EU-kielteisin eli perussuomalaiset.*”⁷⁶

Lisäksi Natoon liittymisen kannattaminen ja vastustaminen mainitaan aineistossa polarisoituneena kysymyksenä. EU-politiikan osalta artikkeleissa tuotiin esiin vihreiden ja nationalistien vastakkainasettelu samoin kuin EU-mielisten ja nationalistien välinen jakolinja Euroopan maissa, ei siis vain keskittyen Suomen Perussuomalaisiin. Katalonian politiikan osalta kerrottiin vahvasta polarisoitumisesta itsenäisyysmielisiin ja itsenäisyyttä vastustaviin.

Westisen mukaan aiempi tutkimus osoittaa, että perinteisiä suomalaisen politiikan ja puoluejärjestelmän jakolinjoja ovat yhteiskuntaluokkaan ainakin aikaisemmin liittynyt vasemmisto-

---

⁷⁵ HS 31.7.2019, Niskakangas, Tuomas: Vanhat valtapuolueet romahtivat.

⁷⁶ HS 31.5.2013, Käydään eurovaalit nyt kuitenkin ensin (pääkirjoitus).

oikeisto-jako, äidinkieli sekä maaseutu-kaupunki-vastakkainasettelu. Niillä on yhä melko suuri vaikutus äänestäjän puoluevalintaan, vaikka 2000- ja 2010-luvuilla jakolinjoihin ovat alkaneet aiempaa vahvemmin vaikuttaa arvoihin ja asenteisiin liittyvät sosiokulttuurisen akselin kysymykset.⁷⁷ Näistä vastakkainasetteluista oikeisto-vasemmisto-jako esiintyy aineistossa useassa artikkelissa, mutta toisinaan se leimataan jo jossain määrin vanhentuneeksi. Kiinnostavaa kyllä, Isotalon, Söderlundin ja von Schoultzin vuonna 2020 ilmestyneessä artikkelissa todetaan, että vasemmisto-oikeisto-akselilla puoluevalintansa kertoneiden äänestäjien itsesijoitusarvot ovat alkaneet jakautua entistä laajemmalle alueelle, kun aiemmin 2000-luvulla itsesijoitusarvot kasautuivat tiiviimmin janan keskikohtaan muodostaen selkeämmin yhden huipun. Lisäksi vuosien 2003 ja 2019 välillä puoluekantansa ilmoittaneista äänestäjistä vasemmistoon itsensä sijoittaneiden määrä kasvoi 15:stä 23 prosenttiin, keskustaansa itsensä sijoittaneiden määrä laski 45:stä 38 prosenttiin ja oikeistoon itsensä asemoineiden määrä laski hiukan 40:stä 39 prosenttiin. Kirjoittajien mukaan tämä viittaa jonkinlaiseen polarisaatiokehitykseen, mutta varsinaista vasemmisto-oikeisto-akselin massapolarisaatiota ei kuitenkaan voida Suomessa vielä sanoa esiintyvän.⁷⁸

Jakoa ruotsin tai suomen kielen puhumisen mukaan ei aineistossa käsitelty, mutta maaseudun ja kaupungin välinen vastakkainasettelu nousi esiin toimittaja Kimmo Oksasen artikkelissa *Onko Stadin ja landen kisa turha?* syksyeltä 2018. Siinä todettiin, että ”eräinä polarisaation ääripäinä voidaan nähdä Suomen jakautuminen kaupunkeihin ja maaseutuun”, ja käsiteltiin Laura Kolben aiheeseen liittyvää ja tuolloin juuri ilmestynyttä teosta *Koti, katu, kortteli*.⁷⁹ EU-politiikka taas muodostaa aiemman tutkimuksen mukaan aivan oman mielipiteiden jakautumisen ulottuvuutensa.⁸⁰

Aineistossa esiin nousevaa Nato-kysymyksen polarisoitumista sen sijaan ei oteta erityisesti esiin eduskuntavaalitutkimuksessa eikä sitä kuvata siinä yhdeksi politiikan perustavanlaatuisista jakolinjoista. Väittelyä Suomen Nato-jäsenyyden tarpeellisuudesta on käyty politiikassa pitkään, mutta ehkä kysymys on äänestäjien silmissä jossain määrin jumittunut paikalleen: pohdinnat Venäjän reaktiosta Suomen Nato-jäsenyyden hakemiseen saavat monet pitämään hakemista liian suurena riskinä nyt ja tulevaisuudessa. Vuonna 2019 toteutetun kyselytutkimuksen mukaan sekä

---

⁷⁷ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 274–278. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Inglehartin ja Welzelin teokseen *Modernization, cultural change and democracy – The human development sequence* vuodelta 2005, Kriesin ym. artikkeliin *Globalization and the transformation of the national political space: Six European countries compared* vuodelta 2006, Thomassenin teoksen *The European voter: A comparative study of modern democracies* johdantoon vuodelta 2005, van der Bruggen ja van Spanjen artikkeliin *Immigration, Europe and the ‘new’ cultural dimension* vuodelta 2009 sekä Paloheimon artikkeliin *Ideologiat ja ristiriitaisuudet* vuodelta 2008 ja Paloheimon ja Sundbergin artikkeliin *Puoluevalinnan perusteet* vuodelta 2005.

⁷⁸ Isotalo – Söderlund – von Schoultz 2020, 294–295.

⁷⁹ HS 31.10.2018, Oksanen, Kimmo: *Onko Stadin ja landen kisa turha?*

⁸⁰ Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 275.

kansan että puolueiden enemmistö on yhä Nato-jäsenyyttä vastaan. Vastustajien määrä on myös ollut melko tasainen aiempiin vuosiin nähden, eli erityisiä heilahteluja ei liene odotettavissa tulevaisuudessakaan.⁸¹

Muutamissa aineiston uutisartikkeleissa tuotiin esiin myös EU-politiikan Euroopan laajuisia jakolinjoja. Kun vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimuksessa puhutaan EU-politiikasta omana suomalaisia äänestäjiä jakavana arvo- ja asenneulottuvuutenaan⁸², kyse on tulkintani mukaan siitä, miten suomalaiset äänestäjät suhtautuvat Suomen EU-suhteeseen, erityisesti Suomen EU-jäsenyyteen ja euroalueeseen kuulumiseen. Kyseisissä EU-maiden poliittisia jakolinjoja käsittelevissä jutuissa ei kuitenkaan viitata suomalaisiin puolueisiin, vaikka ne toki ovat osa eurooppalaisten jakolinjojen kokonaisuutta. Europarlamenttivaaleissa EU-alueen ryhmittymiin pääsisi vaikuttamaan, mutta vaalien äänestysprosentti on vuodesta toiseen ollut kovin alhainen. Eurovaalien alhaisen suosion takia onkin kiinnostavaa, että Helsingin Sanomissa on tuotu esiin Euroopan sisäisiä puolue- ja ryhmittymäristiriitoja. Toki Euroopan poliittinen tilanne on aihe, josta kansalaisten on tärkeää saada tietoja, ja uutisoinnin toivotaan varmaankin myös lisäävän kansalaisten kiinnostusta EU-vaaleihin.

Muutoskuvan tulkintarepertuaari jakaantuu siis pääasiassa kolmeen osaan. Niistä ensimmäinen vaikuttaa kaikkein hegemonisimmalta. Siinä luodaan kuvaa ristiriidattomammasta menneisyydestä ja nykyhetkessä uhkaavasti lisääntyvästä polarisaatiosta sekä toivotaan polarisoitumisen vähenemistä tulevaisuudessa. Toisessa osassa luodaan vastakuvaa: muistutetaan, että polarisaatiota oli ennenkin ja että nykyhetkenkään polarisaatio ei välttämättä ole yhtä suurta kuin yleisesti luullaan. Kolmannessa muutoskuvan osassa tarkastellaan itse polarisaatioilmiön muuttumista ajassa: millä akseleilla, minkä kysymysten suhteen, polarisaatiota tapahtuu.

4. Median roolin tulkintarepertuaari

Tässä luvussa esittelen median roolin tulkintarepertuaarin kaksi keskenään ristiriitaista väittämää. Niistä ensimmäinen ja suurempi niistä rakentaa vaikutelmaa mediasta polarisaation ajurina ja työkaluna, kun taas toisen väittämän mukaan medialla ei ole polarisaation edistämisessä niin isoa roolia kuin monesti kuvitellaan.

---

⁸¹ Kervinen, Elina: Suomalaisilta yhä selvä ei Nato-jäsenyydelle. HS 15.12.2019 klo 2.00, päivitetty 15.12.2019 klo 6.16. <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006343787.html>>, luettu 21.7.2020 klo 15.16.

⁸² Westinen – Kestilä-Kekkonen – Tiihonen 2016, 275.

4.1. Media polarisaation apuvälineenä

Seuraavaksi esittelen, millä tavalla median ja polarisaation nähtiin artikkeleissa liittyvän yhteen. Toimittaja Juha Akkasen keväällä 2012 ilmestyneessä kolumnissa *Hallitus seilaa toistaiseksi tyvenessä* ennakoitiin uusia kiistoja hallituspuolueiden välille. Kirjoituksessa nähtiin median ja polarisaation yhteys niin kiinteänä, että siinä otettiin media mukaan jopa polarisaatioilmiön esittelyyn, ikään kuin sen määritelmään: ”Suomalaisessa politiikassa on alkanut esiintyä median suosiollisella myötävaikutuksella mielenkiintoinen ilmiö, polarisaatio. Ääripäät kiinnostavat, väliin jäävät puolueet joutuvat pimentoon.”⁸³

Artikkeleissa, joissa median nähtiin myötävaikuttaneen polarisaatioilmiön etenemiseen, nostettiin esiin muun muassa sosiaalisen median vaikutus. Esimerkiksi sosiaalisen median kuplanttavista vaikutuksista kirjoitettiin toimittaja Kari Huhdan kolumnissa *Ääripäät eivät ole enemmistö*. Kolumni julkaistiin syksyllä 2015 ja siinä viitattiin tuolloin koettuun Euroopan ”pakolaiskriisiin” ja sen aiheuttamiin vastakkaisiin reaktioihin: ”Pakkautuminen ääripäihin nopeutuu tarjoamalla vastauksiksi vain kyllä tai ei. Rajat kiinni, tai rajat auki. Sosiaalinen media auttaa, koska se on historian paras alusta pienyhteisöille.”⁸⁴

Somen ja kuplien yhteydestä puhuttiin myös toimittaja Tuomas Niskakankaan artikkelissa *Vanhat valtapuolueet romahtivat* kesältä 2019. Artikkelissa käsiteltiin perinteisten suurten puolueiden haasteita ja ns. uusien puolueiden nousua:

*Toinen näkökulma on se, että politiikka voi polarisoitua epäterveellä tavalla. Yksi tekijä muutoksessa on sosiaalinen media, joka edistää kuplien muodostumista. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihmiset saavat entistä suuremman osan tiedostaan samanmielisiltä eivätkä he joudu kohtaamaan omaa maailmakuvaansa rakentavasti haastavaa tietoa.*⁸⁵

Somen nähtiin aineistossa myös muuttavan keskustelutyyliä aggressiivisemmäksi.

Ulkoasupäällikkö Hannu Pulkkisen kolumnissa *Lasketaan suojausta* vuodelta 2013 epäiltiin, onko somessa keskusteleminen lainkaan todellista keskustelua:

Hyvään keskusteluun tarvitaan aina jonkinlainen tunneyhteys ja luottamus. Vasta silloin voi laskea suojausta. Sosiaalisen median keskustelu ei oikeastaan ole keskustelua vaan paremminkin toisinajattelevien pilkkaamista sekä oman egon ja

---

⁸³ HS 20.5.2012, Akkanen, Juha: Hallitus seilaa toistaiseksi tyvenessä.

⁸⁴ HS 14.10.2015, Huhta, Kari: Ääripäät eivät ole enemmistö.

⁸⁵ HS 31.7.2019, Niskakangas, Tuomas: Vanhat valtapuolueet romahtivat.

*ryhmän vahvistamista. Verkko kasvattaa heimoja ja heimomoraalia, jossa paha sijoitetaan oman ryhmän ulkopuolelle.*⁸⁶

Katkelmassa korostettiin ihmisten jakautumista verkossa ryhmiin ja heimoihin.

Somen keskustelutyölin vaikutuksen nähtiin ulottuvan jopa kasvokkain käytyihin keskusteluihin. Helsingin Sanomien toimittajien Jarno Hartikaisen ja Paavo Teittisen artikkeli *Sosiaalinen media on kärjistänyt kansanedustajien puhetapaa* julkaistiin syksyllä 2019. Eduskunnan tuolloinen varapuhemies Tuula Haatainen oli nostanut esiin eduskunnan asiattomammaksi muuttuneen tavan käydä keskustelua. Artikkelissa haastateltiin muun muassa eduskuntaryhmien puheenjohtajia, jotka tunnistivat keskustelukulttuurin muuttuneen:

*Sosiaalinen media ja etenkin Twitter ovat muuttaneet myös kansanedustajien keskustelutyölin, arvioivat eduskuntaryhmien puheenjohtajat. Kielenkäyttö on muuttunut tylymmäksi ja ivallisemmaksi, vastustajaa koetetaan sivaltaa keskustelun sijaan. Tämä näkyy eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa, sanoo esimerkiksi kokoomuksen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Kai Mykkänen.*⁸⁷

Aineistosta nousi esiin myös arvokas huomio siitä, että kaikkien ihmisryhmien ääni ja huolet tulisi jollain tavoin huomioida mediassa, jotta huomiotta jätetyt ryhmät eivät kokisi tulleen sivuutetuiksi. Jos joidenkin ryhmien huolia käsitellään vain vähätellen tai muuten osoittamatta ymmärrystä, voi valtamedian ja kyseisten ryhmien välille alkaa muodostua vastakkainasettelua. Tuomas Niskakankaan artikkelissa *Vanhat valtapuolueet romahtivat* vuodelta 2019 kuvattiin kuulluksi tulemisen puutteen vahvistavan ryhmien välisiä vastakkainasetteluja:

*Perussuomalaisten ja vihreiden välinen keskinäinen ymmärrys on vähäistä. Lisäksi perussuomalaisten ja vihreiden kannattajat eivät ymmärrä, miksi vanhat valtapuolueet ja muut valtaa käyttävät instituutiot, kuten media, eivät ymmärrä heidän huoltaan tai ainakaan sen vakavuutta. Tämä vääryyden kokemus ruokkii vastakkainasettelua. Negatiivinen seuraus on se, että puolueiden politiikkaan liittyy paljon vihaisuutta.*⁸⁸

Median yhteys polarisaatioon nähtiin media polarisaation apuvälineenä -väitteessä myös siinä, että media tarjoaa polarisoitumiselle hyvän alustan esimerkiksi uutissivustojen kommentointitoimintojen muodossa. Aino Frilanderin ja Veli-Pekka Lehtosen artikkelista syksyltä

---

⁸⁶ HS 6.4.2013, Pulkkinen, Hannu: Lasketaan suojausta.

⁸⁷ HS 29.10.2019, Hartikainen, Jarno – Teittinen, Paavo: Sosiaalinen media on kärjistänyt kansanedustajien puhetapaa.

⁸⁸ HS 31.7.2019, Niskakangas, Tuomas: Vanhat valtapuolueet romahtivat.

2015 todettiin, että ”Päätoimittajat ovat yhtä mieltä siitä, että [lehtien verkkosivuilla tapahtuvien] verkkokeskustelujen ilmapiiri on muuttunut, ja huuteluksi polarisoitunut keskustelu on harvoin rakentavaa. [--] Ongelmista huolimatta päätoimittajat korostavat verkkokeskustelun merkitystä.”⁸⁹ Sivustojen ylläpitäjille onkin aiheutunut uudenlaisia haasteita verkkokeskustelujen moderoinnissa kommenttien määrän lisääntyessä.

Median kahtiajaon kerrottiin useammassa artikkelissa olevan yksi polarisaatiota ajava tekijä, ainakin Yhdysvalloissa. Median kahtiajaolla viitattiin siihen, että demokraatit ja republikaanit seuraavat Yhdysvalloissa aivan eri medioita, jotka on useimmiten suunnattu juuri demokraattisen tai republikaanisen maailmankuvan omaaville. Yhdysvaltain poliittisesta polarisaatiosta, demokraattien ja republikaanien yhä suuremmasta etäisyydestä toisiinsa ja medioiden eriytyneisyydestä kirjoitettiin useammassakin aineiston artikkelissa. Lehden tuolloisen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja Laura Saarikosken artikkelissa *Maailman sivu: Yhdysvalloissa valheet uppoavat isoon osaan kansasta yhä kuin häkä* Trumpin presidenttikauden alkupuolelta vuodelta 2017 esiteltiin tietoa poliittisen polarisaation luonteesta. Analyysissa korostui median ja mielipiteiden yhteen kietoutuneisuus ja mediaekosysteemin vaikutus poliittisiin näkemyksiin:

”Selvin ja tärkein havaintomme on se, että Yhdysvaltain poliittinen kartta ei ole polarisoitunut yhtä lailla kartan molemmissa päissä. Oikealle on syntynyt melko eristäytynyt oikean laidan [media]ekosysteemi, jonka muoto ja toimintatavat eroavat jyrkästi muusta mediaekosysteemistä”, tutkijat kirjoittavat.”⁹⁰

Jutussa Yhdysvaltoja tarkastellaan suomalaisin, tosin paikallisiin oloihin perehtynein, silmin. Saarikoski kirjottaa minä-muodossa ja suosittelee Donald Trumpin kannattajien seuraamista ”kaikille Amerikasta kiinnostuneille”, eli ei-amerikkalaisille, suomalaisille. Artikkelin lopussa todetaan, että Harvardin tutkijoiden mukaan ”kahtia jakautunut media säilyy niin kauan kuin kahtia jakautunut yhteiskuntakin”. Saarikoski lopettaa jutun sanoihin ”Sen korjaaminen on paljon vaikeampaa kuin haluaisimme”. Siten hän rakentaa mielikuvan siitä, että myös suomalaiset ovat henkisesti sitoutuneita Yhdysvaltain poliittisen kahtiajakautumisen kuohuihin ja toivoisivat suurvallan voivan kääntää kurssinsa kohti sisäistä eheytymistä.

Saarikosken myöhemmässä artikkelissa kerrottiin otsikolla *USA:ssa yhteisiä arvoja entistä vähemmän* ytimekkäästi: ”Kahtiajakoa on pahentanut median jako. Seuraamalla joko uutiskanava

---

⁸⁹ HS 3.9.2015, Frilander, Aino – Lehtonen, Veli-Pekka: Päätoimittajat: Verkon keskustelukulttuuri kaipaa muutosta.

⁹⁰ HS 26.8.2017, Saarikoski, Laura: Maailman sivu: Yhdysvalloissa valheet uppoavat isoon osaan kansasta yhä kuin häkä.

*CNN:ää tai Fox Newsia saa kaksi päinvastaista käsitystä maailmasta.*⁹¹ Artikkelin ilmestyi syksyllä 2018 eli Trumpin vuosien 2017–2020 presidenttikauden keskivaiheilla. Siinäkin Saarikoski kirjoittaa minä-muodossa, eli asettuu suomalaisen, ulkopuolisen asemaan suhteessa Yhdysvaltain tapahtumiin. Minä-muoto kuitenkin korostaa tunnesidettä, joka ulkopuolisellakin on maahan ja siten sen sisäisen myllerryksen seuraamiseen. Lisäksi Saarikoski kuvaa, millaista on ollut seurata suomalaista politiikkaa Yhdysvalloista käsin. Tämä korostaa sitä, miten nopea tiedonvälitys on pienentänyt fyysisiä etäisyyksiä ja häivyttänyt joltain osin kansallisvaltioiden rajoja.

Media polarisaation apuvälineenä -väitteessä tuodaan esiin myös mediasisältöjen vinoutumat. Keväällä 2019 pari viikkoa ennen Suomen eduskuntavaaleja ilmestyneestä toimittaja Tommi Niemisen artikkelista *Suomen polttopiste* -artikkelista ilmeni, miten osa näkökulmista saa paljon huomiota vastakkaisen näkökannan ja tarvittavan perspektiiviin asettamisen kustannuksella: ”*Mannan on harmissaan, että toimittajat kyselevät Oulun raiskaustapauksista, vaikka hänen mielestään niissä on kyse ’median propagandasta’, jossa valheellisesti kerrotaan, että iso osa hyväksikäyttäjistä olisi muslimeita.*”⁹²

Toimittaja Jukka Huuskon alkuvuodesta 2019 ilmestyneessä artikkelissa *Vaalikirja kertoo tietoisesta häiriköstä* puolestaan käsiteltiin viime vuosina yleistynyttä ilmiötä: jotkut ihmiset ja tahot pyrkivät saamaan poliittista valtaa median kautta häiriköimällä, hämmentämällä ja venyttämällä totuutta. Artikkelin keskiössä oli keskustapoliitikko Mikko Kärnä, joka on omien sanojensa mukaan luonut itselleen häirikön roolin. Jutussa otettiin esiin myös Antto Vihman, Jarno Hartikaisen, Hannu Pekka Ikäheimon ja Olli Seurin jutun edeltävänä syksynä ilmestynyt teos Totuuden jälkeen. Kirja kuuluu käyttämäni tutkimuskirjallisuuden joukkoon, ja siinä tuodaan esiin, miten esimerkiksi populismi ja disinformaatio pääsevät leviämään median kautta, kun mediatilat ja muut kentän toimijat eivät ole vielä tottuneet uusiin tapoihin, joilla niiden kanavia yritetään käyttää yksityisiin päämääriin. Helsingin Sanomien artikkelissa kuvailtiin teoksen pohjalta valtaa ja mediahuomiota hakevan häirikön toimintaa näin:

Totuuden jälkeinen harhauttaja hallitsee kirjan mukaan keskustelua jauhamalla tauotta potaskaa (mikä ei välttämättä tarkoita suoranaista valehtelua). Hän reagoi nopeasti asiaan kuin asiaan kaikilla kanavilla, keksii sanottavansa lennosta ja kehystää näkemyksensä identiteettipuheella. Viestinnässään hän pyrkii olemaan jatkuvasti askeleen muita edellä, jolloin muut jäävät viestijän mustavalkoisen

⁹¹ HS 3.9.2018, Saarikoski, Laura: USA:ssa yhteisiä arvoja entistä vähemmän.

⁹² HS 31.3.2019, Nieminen, Tommi: Suomen polttopiste.

*maailman vangeiksi. Hän hyödyntää yhteiskunnan polarisaatiota ja lyö armotta kiilaa, jotta vastakkainasettelu kärjistyisi entisestään.*⁹³

On huomionarvoista, että uuteen median toimintaympäristöön ja siten median rooliin vastakkainasettelujen lietsojana on lehtiartikkelissa paneuduttu näinkin paljon. On myös kiinnostavaa huomata, että sama teos nousee tutkielmassa esiin sekä tutkimuskirjallisuuden että aineiston puolella. Tämä onkin ymmärrettävää yhteiskunnallisia keskusteluja tutkittaessa: toimittajat ja siten lehtiartikkeleissa luodut tulkintarepertuaarit ovat vuorovaikutuksessa myös tutkimuksen kanssa, ja lisäksi osa aineiston Helsingin Sanomissa julkaistuista kirjoituksista on tutkijoiden kirjoittamia.

Se, että jotkut ihmiset levittävät valheita ja väärää tietoa, ei ole uusi ilmiö. Totuudenjälkeisen ajan tärkeä muutos on kuitenkin se, että äänestäjillä on taipumus hyväksyä poliitikkojen syöttämä potaska. Poliitikoilta ei välttämättä enää edes odoteta rehellisyyttä, vaan tunteisiin vetoamista ja oikeanlaista yhteyttä.⁹⁴

Teos käsittelee häiriköinnin, väärän tiedon levittämisen ja järjestelmällisen, tarkoitushakuisen disinformaation seurauksia vakavasti. Monissa disinformaatiokampanjoissa tavoitteena on väestön jakaminen ja erityisesti epätietoisten määrän lisääminen. Mitä useampi ei usko mihinkään informaatioon eikä oikein luota mihinkään, sitä halvaantuneempi demokraattinen päätöksentekojärjestelmä on.⁹⁵ Teoksessa tuodaan esiin myös informaatiovaikuttamiselta suojaavat tekijät: Suomessa Turvallisuuskomitea on todennut, että ensisijainen suojakeino on koulutettu ja medialukutaitoinen, länsimaiset arvot sisäistänyt kansalainen. Myös yhä varsin homogeeninen yhteiskunta, jossa luotetaan yhä instituutioihin, tukee suojautumista, samoin kuin kielialueen pienuus.⁹⁶

Suomalaisella yhteiskunnalla on kuitenkin myös informaatiovaikuttamiselle altistavia haavoittuvuuksia: Suomessa ei ole totuttu, että jotkut toimijat voivat valehdella täysin häikäilemättä. Jotkut saattavat kenties uskoa, että Suomi saa Venäjältä erikoiskohtelua tällä rintamalla. Myös syrjäytymistä on pidettävä riskinä: syrjäytynyt ei näe yhteiskunnassa mitään puolustettavaa. Lisäksi demokratioilla ylipäättään on informaatiovaikuttamisen suhteen heikkouksia, jotka toki samalla ovat myös arvokkaita vahvuuksia: julkinen valta, kuten turvallisuusviranomaiset,

---

⁹³ HS 1.2.2019. Huusko, Jukka: Vaalikirja kertoo tietoisesta häiriköstä.

⁹⁴ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 90. Kirjoittajat pohjaavat D’Anconan teokseen Post-Truth: The new war on truth and how to fight back vuodelta 2017.

⁹⁵ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 92–93.

⁹⁶ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 208–209. Kirjoittajat viittaavat Turvallisuuskomitean raporttiin Turvallinen Suomi 2018 - tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta vuodelta 2017.

ei voi valvoa kansalaisia kattavasti, avoin talous mahdollistaa kansainvälisen valtapolitiikan, moniarvoisuus takaa mahdollisuuden osallistua erilaisiin intressiryhmiin, ja vapaa tiedonvälitys tekee informaation sensuroinnin tai rajoittamisen hyvin vaikeaksi.⁹⁷

Media polarisaation apuvälineenä -väittämässä tuli esiin myös se, että medialla on paljon valtaa uutisagendan ja puheenaiheiden määrittelyssä, ja valinnoilla voi olla vaikutuksia polarisaation kannalta:

*Vaalipaneelien suosituimpia puheenaiheita on ollut euroalueen talouskriisi, mikä on sinänsä ymmärrettävää. Vaikka EU-asiat – mahdollisesti valtiosopimuksia lukuun ottamatta – eivät presidentille enää kuulukaan, ne ovat uutisaiheista jatkuvasti pääällimmäisinä [--] Euro vai ei -asetelma suosii Soinia ja Väyrystä, jotka voivat esiintyä uskottavasti Niinistön vastakohtana.*⁹⁸

Kyseisessä pääkirjoituksessa vuoden 2011 lopulta viitattiin lähestyviin talven 2012 presidentinvaaleihin ja kerrottiin, että asetelmien polarisoituminen suosii ääripäitä. Sellaisiksi olivat tässä tapauksessa profiloituneet ehdokkaat Timo Soini ja Paavo Väyrynen, ja media toimi heidän apunaan: *Soinin ja Väyrysen etu on pitää euroalueen kriisiä jatkuvasti esillä, ja median uutisagenda auttaa heitä.*⁹⁹

Tulkintarepertuaarissa viitataan myös mediassa näkyviin asetelmiin, joissa tutkimustiedon vastapariksi asetetaan niin sanottu kokemusasiantuntija, jonka väitteillä ei ole mitään tieteellistä pohjaa. Tässä kohtaa on selvennettävä termiä kokemusasiantuntija. Kontekstissa, jossa halutaan kuulla ihmisten omista kokemuksista ja selviytymiskeinoista ymmärtäen, että kaikille ihmisille eivät toimi samat keinot, kokemusasiantuntijan käyttö on mielekästä ja heidän työnsä arvokasta. On kuitenkin toinen asia esiintyä kokemusasiantuntijana niin, että ei pitäydy omassa henkilökohtaisessa kokemuksessaan vaan esittää muitakin ihmisiä koskevia tai tietynlaiseen toimintaan kannustavia väitteitä, jotka eivät perustu tieteeseen. Päätoimittaja Antero Mukan artikkelissa syksyltä 2016 sanoitettiin huolestuttava ilmiö näin: *”Moni asiantuntija kaihtaa jo asettumista vastapuoleksi, kun vaikkapa tv-keskustelussa vastinparina on toimija, jonka tavoitteena ei ole tiedon lisääminen vaan mielten hämmentäminen.*”¹⁰⁰

---

⁹⁷ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 210–211. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Mikkolan ym. vuodelta 2018 sekä Wigellin ja Vihman artikkeliin Geopolitics versus Geo-economics: The case of Russia’s Geostrategy and its effects on the EU vuodelta 2016.

⁹⁸ HS 17.12.2011, Euron vastustajat haastavat Niinistön ja toisensa (pääkirjoitus).

⁹⁹ HS 17.12.2011, Euron vastustajat haastavat Niinistön ja toisensa (pääkirjoitus).

¹⁰⁰ HS 20.10.2016, Mukka, Antero: Kai voimme luottaa norsun kokemukseen?

Yllä siteeratussa kolumnissa ei tätä suoraan sanota, mutta teksti viittaa siihen, miten asiantuntijan ja vaihtoehtoisella tiedolla haastavan henkilön asettaminen keskustelupariksi luo sellaisen mielikuvan, että heidän puheenvuorojensa painoarvot keskustelussa olisivat tasavertaiset. Asiantuntijalla on kuitenkin takanaan tiedeyhteisön aikojen saatossa koostama tieto, maallikolla taas ei. Teksti muistuttaa mieleen keskustelun tästä tasavertaisuusharhasta ja siten median vastuusta esittää asiat tavalla, joka antaa niille oikean painoarvon.

Aineistossa nostetaan esiin myös median toimintalogiikkaa. Provisoivimmilla tempuilla pääsee varmimmin otsikoihin, ja räväkkyydellä myös tavoitetaan ihmisten tunteet. Maltilliseen esiintymiseen tämä toimintalogiikka ei kannusta. Tämä saattaa nopeuttaa poliittisen polarisaation etenemistä.¹⁰¹

Eräässä Viroa käsittelevässä toimittaja Kaja Kunnaksen uutisessa taas nostettiin polarisaatioon liittyen esiin lehdistön itsesensuuri. Jutussa todettiin, että ”*Pitkään jatkunut ja syventynyt ilmapiirin polarisoituminen ruokkii itsesensuuria.*” Kansalliskonservatiivisen Ekre-puolueen johtajat olivat moittineet lehdistöä ja toimittajia sekä vaatineet joidenkin toimittajien erottamista, ja kaksi toimittajaa on irtisanoutunut vastustaakseen itsesensuuria.¹⁰²

4.2. Median rooli polarisaatiossa luultua pienempi

Niissä kahdessa tekstissä, joissa tuotiin esiin että median rooli polarisaatiossa lieene luultua pienempi, nojattiin tutkimustietoon. Toimittaja Taika Dahlbomin kesällä 2018 julkaistussa artikkelissa *Eniten maailmassa uutisiin luottavat suomalaiset* kerrottiin Reuters Digital Instituten tekemään tutkimukseen nojaten, että Suomessa medioiden käyttö ei ole eriytynyt samalla tavalla kuin Yhdysvalloissa, vaan ihmisten arviot eri medioiden luotettavuudesta poikkeavat toisistaan vain vähän. Tampereen yliopiston tutkija Esa Reunanen totesi artikkelissa, että Suomessa ”[p]aljon yleisöä tavoittavat uutismediat eivät horjuta toistensa luottamusta”.¹⁰³ Tässäkin artikkelissa on läsnä kansainvälinen vertailu, joka tässä tapauksessa rakentaa vaikutelman maailmasta, jossa Suomikin voisi olla samojen polarisaatiovoimien vaikutuksen alaisena kuin Yhdysvallat, mutta Suomessa vastaavaa ei ainakaan vielä ole tapahtunut, eikä välttämättä tapahdukaan. Tieto siitä, että suomalaiset kokevat suomalaisen median luotettavaksi, on vastakkainen sille käsitykselle, että media olisi vain täynnä vihapuhetta ja disinformaatiota.

---

¹⁰¹ HS 4.12.2016, Kauhanen, Anna-Liina: Meidän Mutti, ja vähän teidänkin.

¹⁰² HS 3.5.2019, Kunnas, Kaja: Virossa toimittajat ja oikeistopopulistit napit vastakkain.

¹⁰³ HS 14.6.2018, Dahlbom, Taika: Eniten maailmassa uutisiin luottavat suomalaiset.

Myös Totuuden jälkeen -teoksessa todetaan suomalaisten luottamuksen lehdistöön vahvistuneen 2000-luvulla. Kuitenkin perussuomalaisten äänestäjien keskuudessa luottamus suuriin medioihin on keskimääräistä heikompa.¹⁰⁴

Viestinnän professori Anu Kantolan vuonna 2019 ilmestyneessä kolumnissa *Some ei polarisoi ihmisiä kupliin - syyt ovat muualla* haluttiin korjata tutkimuksen avulla yleistä näkemystä sosiaalisen median vaikutuksesta siihen, keiden kanssa sosiaalisen median käyttäjät somessa ovat yhteydessä:

*Jokainen aikaansa seuraava juhlapuhuja muistaa näinä päivinä mainita yhden suuren ongelman, joka yhteiskuntaamme riivaa: sosiaalisen median kuplat, joissa ihmiset elävät toisistaan eristyneinä. [--] Onkin mukava kertoa hyvät uutiset: tutkimusten perusteella näyttäisi, että huoli on vahvasti liioiteltua. Kun kaikukammioiden ja kuplien olemassaoloa on yritetty todistaa viestinnän tutkimuksessa, niitä ei ole oikein löytynyt. Sosiaalinen media ja sen algoritmit eivät lokeoi ihmisiä toisistaan erillisiin heimoihin.*¹⁰⁵

Syksyllä 2019 keskusteluilmapiiri, vihapuhe ja poliittiset jakolinjat olivat esillä useassa artikkelissa, myös pari päivää Kantolan tekstin jälkeen ilmestyneessä Linnan juhlien haastattelussa. Kantolan viesti on vastakkainen monille näistä huolestuneista artikkeleista, rauhoittleva.

Median roolin tulkintarepertuaari jakautuu siis kahteen väittämään. Niistä hallitsevampi luo kuvaa mediasta polarisaation vauhdittajana. Näissä väitteissä tuodaan monipuolisesti esiin median ja polarisaation yhteyksiä niin sosiaalisen median kuin esimerkiksi lehdistön ja television osalta. Toisessa väittämässä rakennetaan erilaista kuvaa: sen mukaan mediaa syytetään suotta polarisaation lietsomisesta, vaikka vaikutusta ei kaikissa tapauksissa olisi todistettu tutkimuksella.

5. Syiden ja seurauksien tulkintarepertuaari

Tämä poliittisen polarisaation syiden ja seurauksien ympärille rakentuva tulkintarepertuaari sisältää väittämät polarisaation syistä sekä sen kielteisistä ja myönteisistä seurauksista.

---

¹⁰⁴ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 119. Kirjoittajat pohjaavat tekstissä Euroopan komission Eurobarometriin sekä Kunnallisen kehittämissäätiön tiedotteeseen Kansalaiset: Yle, STT ja MTV3 luotetuimmat uutisoijat - sosiaaliseen mediaan ei luoteta.

¹⁰⁵ HS 3.12.2019, Kantola, Anu: *Some ei polarisoi ihmisiä kupliin - syyt ovat muualla.*

5.1. Polarisaation syitä

Omien odotusteni vastaisesti vain parissa artikkelissa esiteltiin universaaleja tai vähintään koko länsimaisen polarisaatioon kiinnittyviä syitä. Sen sijaan esitetyt syyt liittyivät useimmiten kiinteästi johonkin tiettyyn kontekstiin, jossa polarisaatiota esiintyy, eli esimerkiksi tiettyyn maahan ja sen historiaan.

Joitakin mahdollisesti universaaleja syitä aineistossa kuitenkin esitettiin. Toimittaja Minna Nalbantoglu artikkelissa ”*Tylsyys kunniaan*” vuodelta 2018 nostettiin esiin globalisaatio ja teknologian murros ja niiden aiheuttama aiemman järjestyksen muuttuminen, osin haastateltavana olleen Matti Vanhasen kautta:

Nykyisen myllerryksen taustalla ovat globalisaatio ja teknologian muutos, jotka ovat tehneet etenkin vauraissa maissa miljoonien ihmisten elämän aiempaa epävarmemmaksi. ” Koko tämä nopea muutos luo valtavan paljon epävarmuutta, joka taas luo kasvualustan yksinkertaisten, pelkistettyjen ratkaisujen esiin nostamiseen”, Vanhanen sanoo.¹⁰⁶

Totuuden jälkeen -teoksen kirjoittajat ovat samoilla linjoilla ja toteavat, että ”viestintäteknologiset innovaatiot ovat aina johtaneet laajoihin yhteiskunnallisiin murroksiin”. Teoksen pääviesti on, että totuudenjälkeiset ajan keskeiset ajurit ovat teknologinen murros ja poliittinen polarisaatio.¹⁰⁷

Sen sijaan seuraavassa katkelmassa eräs syy polarisaatioon löytyi hyvissä asemissa olevien miesten ryhmäkäyttäytymisestä:

Molemmissa tapauksissa polarisaation ydinjoukkona ovat miehet, jotka ilmeisesti myös vahvistavat toistensa uskoa omissa ryhmissään niin, että mielipiteet jyrkkenevät. Tutkijat ympäri maailmaa ovat ymmällään tämän miesten ryhmäkäyttäytymisen edessä, jota ei oikein osata vielä selittää. On arveltu, että hyvissä asemissa olevilla miehillä on eniten menetettävää, ja ehkä siksi he haluavat rajata naisia perinteisiin rooleihin, joissa nämä eivät uhkaa miesten asemaa. Mutta selityksiä on etsitty persoonallisuuspiirteistä ja jopa biologisista ominaisuuksista, kuten verenpaineesta. Mene ja tiedä.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ HS 15.12.2018, Nalbantoglu, Minna: ”Tylsyys kunniaan”.

¹⁰⁷ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 13, 22.

¹⁰⁸ HS 23.4.2019, Kantola, Anu: Tosi miesten viimeinen taisto.

Kyseinen Anu Kantolan kolumni ”*Tosi miesten viimeinen taisto*” on julkaistu keväällä 2019, pari viikkoa eduskuntavaalien jälkeen. Vaalitulos oli tuolloin poikkeuksellisen tasainen: SDP pääsi suurimmaksi puolueeksi vain 17,7 % kannatuksella. Se onnistui kuitenkin jättämään taakseen Perussuomalaiset yhden paikan erolla ja Kokoomuksen kahden paikan erolla. Vihreät taas teki kaikkien aikojen parhaan eduskuntavaalituloksensa 11,5 %:n kannatuksella.¹⁰⁹ Kantola viittasikin kolumnissaan siihen, että kannatusta saivat sekä oikea että vasen laita, erityisesti maahanmuutto- ja ilmastonmuutosteemoilla. Lisäksi Kantola nosti esiin, että äänestystuloksissa on havaittavissa sukupuolten välistä polarisaatiota, jota pitävät yllä erityisesti oikeistopuolueiden ikääntyvät miespuoliset ehdokkaat. Vihreissä ja vasemmistossa taas menestyivät nuoret naiset, ja oikeistopuolueissa naisten ja miesten välillä mielipiteissä on merkittäviä eroja.

Suurin osa aineistossa esitetyistä polarisaation syistä liittyy kuitenkin kiinteästi kontekstiin. Tuolloisen Yhdysvaltain-kirjeenvaihtaja Laura Saarikosken artikkelissa *USA:ssa yhteisiä arvoja entistä vähemmän* esitetyt syyt kumpuavat Yhdysvaltojen poliittisesta historiasta:

*Mistä kuilun repeäminen sitten johtuu? Tutkijat esittävät alkuperäiseksi syyksi 1960-luvun kansalaisoikeusliikkeen. Siihen asti etelän valkoiset olivat äänestäneet demokraatteja, koska se oli sisällissodassa etelän puolue. Kun demokraattien puoluejohto alkoi ajaa mustien – ja naisten ja homojen – tasa-arvoa, etelän valkoiset siirtyivät vähitellen republikaaneihin. Silloin ei vain puhuttu identiteettipolitiikasta.*¹¹⁰

Artikkeli on ilmestynyt Trumpin presidenttikauden alkupuolella, syksyllä 2018, ja siinä viitataan myös identiteettipolitiikkaan, joka nostetaan Isotalon, Söderlundin ja von Schoultzin tutkimuksessakin esille poliittiseen polarisaatioon liitettyä syynä.¹¹¹ Trumpin vaalikampanjan ja kauden aikana identiteettipolitiikka nousi teemana tiheästi esiin mediassa.

Hollannin vuoden 2006 polarisoituneesta vaalituloksesta kertovassa pääkirjoituksessa taas nähtiin päättyneen vaalikauden provosoivampi politiikka syynä siihen, että äänestäjät ovat jakautuneet entistä enemmän eri leireihin: ”[Vaali]tulosta on tulkittu siten, että osalle hollantilaisista pääministeri Jan Peter Balkenenden koventuva siirtolaislinja oli liikaa ja osalle liian vähän.”¹¹²

---

¹⁰⁹ Borg, Sami – Kestilä-Kekkonen, Elina – Wass, Hanna: Johdanto: Mikä politiikan ilmastonmuutos? Teoksessa Borg, Sami – Kestilä-Kekkonen, Elina – Wass, Hanna (toim.): Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriö, Helsinki 2020, s. 52

¹¹⁰ HS 3.9.2018, Saarikoski, Laura: USA:ssa yhteisiä arvoja entistä vähemmän.

¹¹¹ Isotalo – Söderlund – von Schoultz 2020, 289.

¹¹² HS 25.11.2006, Hollannin poliittinen kartta pirstoutui (pääkirjoitus).

Israelin mielenosoituksista kertovassa toimittaja Jukka Petäjän artikkelissa syksyltä 2011 syyksi polarisaatiolle todettiin ”*kiivas yksityistäminen*”, jonka johdosta kohtuuhintaisen asunnon löytäminen oli vaikeutunut. Mielenosoitukset alkoivat nuoren elokuvantekijän pystytettyä tästä syystä asumukseksi teltan Tel Avivin keskustaan.¹¹³

Polarisaation ilmeneminen Suomessa kuvattiin syksyllä 2008 gallupissa *Ennakoiko kuntavaalien tulos pysyvää muutosta puolueiden voimasuhteisiin?* osaksi länsimaista polarisaatiotrendiä: ”*Todennäköisesti kenttä polarisoituu yleiseurooppalaiseen malliin. Maltillinen vasemmistopuolue kilpailee hajanaisemman, yhden puolueen dominoiman porvariblokin kanssa.*”¹¹⁴ Kommentin esitti Hufvudstadbladetin vastaavan päätoimittajan ja toimitusjohtajan tehtävät juuri lopettanut Max Arhippainen. Kommentti siis antaa ymmärtää, että länsimaiset yhteiskunnat ovat keskenään niin pitkälti samaa kulttuuripiiriä, että polarisaation kaltainen ilmiö on levinnyt kulttuuripiirin sisällä maasta toiseen. Tällöin yksi syy Suomen poliittiseen polarisaatioon olisi Suomen länsimaalaisuus, tarkoittipa se sitten alttiutta seurailta muissa länsimaissa ilmeneviä vaikutteita tai jotakin ominaisuutta tai yhteiskunnallista kehitysvaihetta, mikä länsimaalaiseen yhteiskuntaan liittyy. Tämä jää kommentissa auki.

Totuuden jälkeen -teos yhtyy parissa kohtaa jossain määrin näkemykseen siitä, että poliittisen polarisaation nousua esimerkiksi Suomessa ohjaavat kansainväliset esimerkit ja vaikutteet. Teoksessa todetaan, että vaikka syvä poliittinen polarisaatio voikin Suomen kohdalla tuntua kaukaiselta ajatukselta, kansainväliset trendit koskettavat myös meitä. Kirjoittajat nostavat esiin esimerkiksi perussuomalaisten Laura Huhtasaaren, joka näyttäytyi varsin amerikkalaistyyllisenä ehdokkaana vuoden 2018 presidentinvaaleissa. Hän ilmoitti esimerkiksi kannattavansa luomisoppia ja haluavansa ”normaalin” Suomen takaisin.¹¹⁵

Siinä vaiheessa, kun poliittista polarisaatiota alkaa selvästi kehittyä jossain maassa, onkin uskottavaa, että vastakkainasetteluun tiiviisti limittyvät henkilöt ja ryhmät ottavat mallia vahvemmin polarisoituneissa maissa toimien vastaavien puolueiden tai ryhmittymien toiminnasta ja retoriikasta. Muiden maiden esimerkki voi toki myös rohkaista joitain ryhmiä nostamaan vaatimuksensa ja maailmankuvansa ensimmäistä kertaa näkyvästi julkisuuteen, mikä luo politiikassa uuden polarisaatioasetelman. Kuitenkin termi ”leviäminen” voi olla hieman

---

¹¹³ HS 20.9.2011, Petäjä, Jukka: Siirtokunnat ovat suurin este rauhalle.

¹¹⁴ HS 31.10.2008, Ennakoiko kuntavaalien tulos pysyvää muutosta puolueiden voimasuhteisiin?

¹¹⁵ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 55–56.

harhaanjohtava: kyse lienee kuitenkin siitä, että eri maissa on olemassa samanlaisia edellytyksiä polarisaation syntymiseen, ja ajankohtaiset puheenaiheet ja tapahtumat tuovat ne pintaan.

Aineistosta löytyy myös kaksi tekstiä, joissa annetaan syitä polarisaatiolle ja joissa polarisaatio-sanaa käytetäänkin viittaamaan tuloerojen kasvuun, tulojen polarisaatioon. Näissä teksteissä polarisaation syyksi mainitaan eriarvoisuutta lisäävä talouspolitiikka. Nämä artikkelit ovat kiinteästi kontekstissa kiinni, eli ne arvostelevat oman maan hallituksen toimia.¹¹⁶

5.2. Polarisaation kielteisiä seurauksia

Useimmissa artikkeleissa, joissa käsiteltiin polarisaation kielteisiä seurauksia, kuvattiin polarisaation kielteisinä seurauksena olevan luottamuksen heikentyminen kanssaihmiä ja yhteiskuntaa kohtaan. Esimerkiksi päätoimittaja Antero Mukka kirjoitti kolumnissaan vuodelta 2016: *”Ihmisen kokemus on aina arvokas. Totuuden alistaminen kokemukselliseksi, kunkin omasta näkökulmasta riippuvaksi tunteeksi vie kuitenkin lopulta kaiken luottamuksen ihmiseen ja yhteiskuntaan.”*¹¹⁷ Katkelmassa hän myös liitti polarisaation tunneperustaisuuteen ja ei-faktapohjaisuuteen.

Toimittaja Tuomas Niskakankaan artikkelissa kesältä 2019 luottamuksen heikentymiseen on liitetty myös länsimaisen demokratian vaarantuminen.

*Tänä keväänä julkaistun väitöskirjan mukaan perussuomalaisten kannattajat eivät luota ihmisiin yhtä paljon kuin muiden puolueiden kannattajat. Pitkällä tähtäimellä luottamus toisiin ihmisiin on tärkeää vaalitulosten kunnioittamiselle ja sitä kautta demokratialle. [kappalejako] Pahimmillaan vastakkainasettelun kärjistyminen voi uhata läntisten demokratioiden jatkuvuutta. Se on kuitenkin kehityskulku, jonka toteutumista on lähes mahdotonta lähteä arvioimaan nykyisen kehityksen pohjalta.*¹¹⁸

Demokratian murenemista polarisaation mahdollisena seurauksena käsiteltiin myös Tommi Niemisen kolumnissa *”Svinhufvudin oppi pelastaa Amerikan”* kesältä 2018 eli Trumpin kauden alusta. Artikkelissa kerrottiin Harvardin valtio-opin professorien olevan huolissaan siitä, kestääkö demokratia vahvan polarisaation aikakauden.¹¹⁹

¹¹⁶ HS 9.2.2007, Pohjanpalo, Olli: Pienpuolueet: hallitus epäonnistunut tulonjaon tasaamisessa; HS 19.6.2007, Perinneyhdistys on syönyt evänsä.

¹¹⁷ HS 20.10.2016, Mukka, Antero: Kai voimme luottaa norsun kokemukseen?

¹¹⁸ HS 31.7.2019, Niskakangas, Tuomas: Vanhat valtapuolueet romahtivat.

¹¹⁹ HS 10.6.2018, Nieminen, Tommi: Svinhufvudin oppi pelastaa Amerikan.

Toisessa Niemisen kolumnissa vuotta myöhemmin kerrottiin, että äärioikeistolaiset piirit olivat järjestäneet kesäleirin, jossa ammuttiin jousipyssyllä maalitauluihin, joihin oli kiinnitetty ihmisten kasvokuvia. Tekstissä todettiin, että polarisoituneen ilmapiiirin seurauksena tällaiset marginaalisetkin tempaukset on otettava tavallista vakavammin.

*Oleellista on muistaa: näillä kesäleiriporukoilla ei ole grammaakaan poliittista painoarvoa. Kansallismielisten liittouman perussuomalaisetkin edustavat puolueen ulkoreunaa. Jos ajat olisivat vähemmän polarisoituneet, jousipyssytreenit voisi kuitata olankohautuksella. Nyt ei oikein voi.*¹²⁰

Kuten polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väite, myös polarisaation kielteisiä seurauksia -väite linkittyy tiiviisti siihen ilmiöön, että luotto ja kiinnostus asiantuntijatietaa kohtaan ovat vähentyneet, kuten Vihma, Hartikainen, Ikäheimo ja Seuri argumentoivat.¹²¹

5.3. Polarisaation myönteisiä seurauksia

Aineistosta jäsenyi omaksi kokonaisuudekseen myös huomiota herättävä väittämä, jonka mukaan polarisaatio aiheuttaa myönteisiäkin seurauksia. Tämä väite on kaikista aineiston 15 väittämästä ainoa, jossa poliittisessa polarisaatiossa nähtiin jotakin hyvää.

Seurauksista ensimmäinen nousi aineistossa esiin, muut lehdet -palstalle valitussa tekstissä *Polarisoituminen ei saa mennä liian pitkälle*, joka julkaistiin joitakin viikkoja vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen. Kirjoituksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että puolueet olivat joutuneet erottautumaan toisistaan hieman aiempaa 2000-luvun tilannetta enemmän. ”*Vaikka puolueiden poliittisten erojen selkeytyminen on sinällään tervetullut ilmiö, uuden hallituksen tulee pääministerinsä Juha Sipilän (kesk) johdolla pitää huolta siitä, että poliittinen polarisaatio ei kuohu yli.*”¹²² Politiikkaa, joka leimasi 2000-lukua, on usein arvosteltu siitä, että puolueet eivät erottuneet toisistaan tarpeeksi, ja vaihtoehtojen määrä politiikassa kapeni sen epäpolitisoinnin myötä.

Uusien ihmisryhmien osallistumista politiikkaan puolestaan kiiteltiin toimittaja Jaakko Lyytisen vuonna 2017 julkaistussa artikkelissa, jossa pohdittiin pitäisikö äänestys oikeuden ikärajaa laskea 16 vuoteen. Jutussa esitettiin demokratiatutkija Merja Jutila Roonin suulla harvinaiset kiitokset

¹²⁰ HS 21.7.2019, Nieminen, Tommi: Keski-ikäiset kesäleirillä.

¹²¹ Vihma – Hartikainen – Ikäheimo – Seuri 2018, 100–101.

¹²² HS 1.6.2015, Polarisoituminen ei saa mennä liian pitkälle.

populismille siitä, että se on saanut aiemmin passiivisina pysyneitä ihmisiä äänestämään ja osallistumaan:

”Meillä on ristiriita. Demokratia nähdään hienona ja jalona asiana, mutta politiikkaa pidetään jotenkin likaisena”, Jutila Roon sanoo.[--] Populistipuolueilla on ansionsa siinä, että ne ovat saaneet uusia ihmisiä mukaan, mutta se on toisinaan tapahtunut mustaamalla entisestään muiden puolueiden ja politiikan mainetta.”¹²³

Kesällä 2019 julkaistussa toimittaja Tuomas Niskakankaan artikkelissa *Vanhat valtapuolueet romahtivat* taas otettiin esiin vaikutukset äänestysaktiivisuuteen:

Positiivista voi olla sekin, että tuoreet puolueet virkistävät kansanvallan toteutumista. Tämänvuotisissa EU-vaaleissa äänestettiin selvästi enemmän kuin viisi vuotta aikaisemmin. Monissa maissa nähtiin vastakkainasetteluja, jotka saivat äänestäjät käyttämään äänioikeuttaan. Uudet puolueet puhuttelevat ihmisiä, jotka kokivat aiemmin, että poliitikot eivät ymmärtäneet heidän huoliaan.”¹²⁴

Myönteisten ominaisuuksien tai seurausten yhdistäminen polarisaatioon vaikuttaa aineiston sekä tutkimuskirjallisuuden perusteella harvinaiselta: muissa tulkintarepertuaareissa ei sitä tehdä. Myöskin tutkimuskirjallisuudessa poliittinen polarisaatio nähdään huolestuttavana ilmiönä, joskin Brandsman mukaan mustavalkoajattelu sinänsä on ihmisille luonnollista ja jopa tarpeellista maltillisella tasolla, kun se johtaa keskusteluun, kehitykseen ja uusiin ajatuksiin. Polarisaatio-sanana konnotaatio on kuitenkin näyttänyt muodostuneen kielteiseksi, ja polarisaation myönteisiä seurauksia -väite on poikkeus aineiston muuten kielteisesti polarisaation asemoituneiden väitteiden joukossa.

Syiden ja seurausten tulkintarepertuaari koostuu siis kahdesta pääosasta, polarisaation syiden ja sen seurausten kuvaamisesta. Polarisaation syiksi nostetaan sekä universaaleja että hyvin kontekstisidonnaisia syitä. Polarisaation seurauksiin taas kuuluu etenkin kielteisten seurausten kertominen, mutta yllättäen myös polarisaation myönteisiä seurauksia on käsitelty useassa tekstissä.

---

¹²³ HS 9.4.2017, Lyytinen, Jaakko: Koppiin jo 16-vuotiaana!

¹²⁴ HS 31.7.2019, Niskakangas, Tuomas: Vanhat valtapuolueet romahtivat.

6. Reagoimisen tulkintarepertuaari

Reagoimisen tulkintarepertuaari sisältää kaksi osaa: sovitteluun ja polarisaation hyödyntämiseen liittyvät osat, joista kumpaankin sisältyy kaksi väittämää.

6.1. Ääripäiden tuominen yhteen

Reagoimisen tulkintarepertuaarin siihen osaan, joka pyrkii sovitteluun, sisältyy kaksi väitettä. Ensimmäisessä niistä pyritään tuomaan ääripäitä yhteen, eli kuromaan umpeen kuilua eri näkemysten välillä. Esimerkiksi vuonna 2011 tuolloinen teematoimituksen esimies Susanna Pasula pyrki *Valmistin valmisruokaa* -kirjoituksessaan näyttämään ruokaan eri tavoin suhtautuvien ”leirien” kautta, että ihmisen ei tarvitse kuulua vain yhteen leiriin, vaan hän voi toimia eri ruokaan liittyvien arvojen mukaan eri tilanteissa. Tässä eri leireinä mainittiin ruoan polttoaineena näkevät, mahdollisimman halpaa ja helppoa ruokaa tekevät ja toisaalta luonnonmukaisen kasvisruokavalion suosijat.¹²⁵ On helppo ymmärtää, että yksilön on hyvinkin luontevaa lämmittää nopea valmisruoka esimerkiksi kiireisessä arjessa, ja tilanteen salliessa taas panostaa ruoan raaka-aineisiin ja eettisiin arvoihin. Kirjottaja pyrki näyttämään, että myös muissa polarisoituneissa kysymyksissä kannattaa yhdistellä eri näkemyksiä eikä lukkiutua vain yhteen. Artikkelin ilmestyi puolisen vuotta eduskuntavaalien ja Perussuomalaisten yllättävän vaalivoiton jälkeen.

Myös sosiologi Juho Saaren kesällä 2012 julkaistussa kirjoituksessa *Eriarvoisuuden tunne vähentää hyvinvointia* tuotiin ääripäitä yhteen. Saari viittasi muun muassa vuoden 2008 lamaan ja sen jälkiseurauksia koskeviin keskusteluihin ja korosti, että niissä esitetyt näkemykset ovat usein kärjistetympiä kuin kansalaisten todellisuus.

*”Kaikkiaan suomalaisen yhteiskunnan kehitys ei ole ollut niin myönteistä kuin hetken aikaa uskottiin, mutta se ei myöskään ole ollut niin polarisoitunutta kuin usein on väitetty. Yhteiskunnallisessa keskustelussa esitetyt näkemykset ovat suuntaan tai toiseen usein paljon vahvempia kuin empiirinen aineisto osoittaa. [--] Nämä selvitykset lähentäisivät erilaisia Suomi-tulkintoja toisiinsa. Samalla ne olisivat merkittävä askel kohti tasa-arvon edistämiseen tähtäävää käytännön yhteiskuntapolitiikkaa.”*¹²⁶

Vuonna 2013 lehden ulkoasupäällikkö Hannu Pulkkinen kolumnissa *Lasketaan suojausta* korostettiin, että useimmat ihmiset kyllä melko vilpittömästi tavoittelevat hyvää yhteiskuntaa, mutta

¹²⁵ HS 20.9.2011, Pasula, Susanna: Valmistin valmisruokaa.

¹²⁶ HS 2.7.2012, Saari, Juho: Eriarvoisuuden tunne vähentää hyvinvointia.

sellaiselle vain on monta eri määritelmää, jotka pohjaavat erilaisiin arvostuksen kohteisiin. Kirjoituksessa otettiin esimerkiksi Yhdysvaltojen demokraattien ja republikaanien vaikeus ymmärtää toistensa tavoitteita ja motiiveja:

*Demokraattina Haidt suuntaa sanansa omalle leirilleen: republikaanit eivät ole epäihmisiä tai typeryksiä, jotka vain äänestävät vastoin omia etujaan. Ihmiset pyrkivät hyvään, mutta aina omien arvojensa pohjalta. Konservatiiveille tärkeää on yhteys omaan lähipiiriin ja arkea korkeampaan, johonkin pyhään.*¹²⁷

Kiinnostavasti yllä olevassa lainauksessa nostettiin esiin myös ei-loogisuus ja jopa ei-intressipohjaisuus, joka poliittiseen polarisaatioon saatetaan yhdistää. Sitaatin mukaan sosiaalipsykologi, moraalitutkija Jonathan Haidt alleviivaa, että vastapuoli ei äänestä vastoin omia etujaan. Monet demokraatit ovat varmasti ajatelleet, että juuri niin republikaanit ovat tehneet. Omia etujaan vastaan äänestämisestä on keskusteltu julkisuudessa myös Britannian Brexitin ja Suomen Perussuomalaisen nousun kohdalla. Alkureaktiona liberaaleissa medioissa on yleensä todettu, että konservatiivit äänestivät vastoin etujaan. Myöhemmin on kuitenkin alettu pohtia laajemmin ja päädytty siihen johtopäätökseen, että konservatiivisten ryhmien edut eivät ole täyttyneet siinä järjestelmässä, jota vastaan he äänestivät. Brandsman mukaan intressejä analysoimalla ei aina voida päätellä poliittisen polarisaation osapuolia.¹²⁸ Tämä ilmiö voisi liittyä siihen, että materiaaliset ja identiteettiin liittyvät intressit saattavat joskus kulkea eri suuntiin.

Kirjallisuudessa reagoiminen poliittiseen polarisaatioon sen hillitsemiseksi nousee selkeimmin esiin Brandsman Polarisation-teoksessa, joka pyrkii nimenomaan lisäämään käytännön tason ymmärrystä polarisaatioilmiöstä sekä esittämään ratkaisuja siihen puuttumista varten. Brandsman mukaan paras tapa lieventää polarisaatiota ihmisryhmien välillä on fasilitoida dialogeja näiden ryhmien välillä. Keskustelutapaamisia suunnitellessa on ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon, mihin Brandsman mallin mukaisesta neljästä vaiheesta polarisaatio on edennyt, ja mukauttaa keskustelun teemat ja osallistujat sen mukaisesti.¹²⁹ Mallin mukaan ääripäiden tuominen yhteen -väitteen tyyppinen vastapuolen ymmärtämiseen tähtäävä dialogi toimii polarisaation ollessa vielä alkuvaiheessa eli suhteellisen lievää. Kun vastakkainasettelu intensifioituu, vastapuolen ajattelumaailman ymmärtämiseen tähtäävä puhe ei enää toimi, vaan tärkeämpää on esimerkiksi saada ilmaista henkilökohtaiset vääryyden kokemuksensa ääneen sekä löytää oman viiteryhmän kesken tapoja

¹²⁷ HS 6.4.2013, Pulkkinen, Hannu: Lasketaan suojausta.

¹²⁸ Brandsma 2017, 16.

¹²⁹ Brandsma 2017, 70–82.

käsitellä konfliktia moraalisesti oikealla tavalla.¹³⁰ Polarisaation vaiheet tulee siis tunnistaa ja ottaa huomioon, että ne vaativat eri tulokseen tähtääviä dialogimuotoja. Eräs Brandsman tärkeimmistä havainnoista on, että on yleinen harhakäsitys, että polarisaatiota, joka on intensiteetiltään lievää suurempaa, voisi vähentää vastapuolen ymmärtämiseen ja yhtäläisyyksien löytämiseen tähtäävällä puheella. Ääripäiden tuominen yhteen -väite edustaa juuri tällaista puhetta. Aineiston teksteissä Brandsman havaintoa ei siis tunnisteta, vaan koitetaan juurikin ymmärtää vastustajaa ja löytää yhdistäviä tekijöitä tai kompromisseja. Lievässä polarisaatiotilanteessa tämä Brandsman mukaan toimiikin. Tällaisesta tilanteesta lienee kyse ainakin Suomeen viitanneissa artikkeleissa. Pasulan artikkelissa pohdittiin leirien muodostamista kuvitteellisen, kevyehkön esimerkin kautta, ja Saaren artikkelissa käsiteltiin keskustelussa esiintyviä vastakkaisia näkemyksiä ja tulkintoja. Pulkkinen siteeraama Heidt taas käyttää vahvempia äänenpainoja, mutta Pulkkinen myös artikkeli on kuitenkin kohdistettu suomalaiselle yleisölle, joten vastaanottajien polarisaation taso lienee ollut maltillinen.

6.2. Vetoaminen polarisaation poistamiseksi

Toisena väitteenä reagoimisen tulkintarepertuaarin sovittelua korostavaan osaan sisältyy vetoaminen polarisaatiota vähentäviin toimiin ryhtymiseksi. Syksyllä 2015 Euroopan ”pakolaiskriisin” kontekstissa toimittaja Kari Huhdan kolumnissa *Ääripäät eivät ole enemmistö* perättiin puhetta, joka keskittyisi erojen sijaan yhtäläisyyksiin ja yhteisiin etuihin:

*Pakkautuminen ääripäihin voi kuitenkin jatkua, jos vain ääripäät ovat äänessä. Suomessa kaivataan nyt selkeää puhetta siitä, mikä meitä pakolaiskriisissä yhdistää, eikä vain siitä, mikä meitä jakaa. [--] Se kuulostaa tasavallan presidentille sopivalta roolilta. Ei tarvitse vedota vain tunteisiin vaan voi vedota myös järkeen.*¹³¹

Yllä olevassa lainauksessa tulee esiin polarisaation yhdistäminen tunneperäisyyteen ja ei-loogisuuteen: se vetoaa tunteisiin eikä järkeen.

HS:n toimittaja Minna Nalbantoglun vuonna 2018 ilmestyneessä artikkelissa ”*Tylsyys kunniaan*” silloinen eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Matti Vanhanen (kesk.) ehdotti erään polarisaatiota todennäköisesti vähentävän toimen käyttöön ottamista. Hän vetosi asiaargumentointiin perustuvan puheen palauttamisen puolesta ja toivoi tämän mahdollistamiseksi yli minuutin pituisten puheenvuorojen lisäämistä eduskunnassa:

---

¹³⁰ Brandsma 2017, 70–82.

¹³¹ HS 14.10.2015, Huhta, Kari: *Ääripäät eivät ole enemmistö*.

Toinen seikka, jolla Vanhanen torjuisi kaaosta politiikassa, on asia-argumentteihin perustuvan puheen nostaminen uudestaan kunniaan Twitter-viestin pituisten letkautusten sijaan. [--] Vanhanen pohtii, pitäisikö eduskunnassa pyrkiä suosimaan jälleen pidempiä ja analyyttisempia puheenvuoroja. ”Ne voivat vaikuttaa tylsiltä, ja voi olla, että ne karkottaisivat katsojia. Mutta ne tekisivät enemmän oikeutta asioiden monimutkaisuudelle.”¹³²

Vetoaminen polarisaation poistamiseksi -väittämä muistuttaa ääripäiden tuominen yhteen - väittämää. Siinä vetoaja ei kuitenkaan ryhdy itse tuomaan vastapuolia yhteen tai lisäämään heidän ymmärrystään toisistaan. Sen sijaan pyydetään jotakin muuta tahoa tarttumaan toimeen ja pikemminkin vain puuttumaan peliin, säätlemään ristiriitoja, kuin nimenomaan lähentämään kiistakumppaneita. Myös vetoaminen polarisaation poistamiseksi -väittämällä on kuitenkin yhtymäkohta Brandsman malliin polarisaation vähentämisestä oikea-aikaisella ja oikean tyyppisellä dialogilla: jonkun kolmannen osapuolen täytyy puuttua poliittisen polarisaation ilmenemiseen ja kiihtymiseen.

6.3. Polarisaatiolla on toimijoita

Polarisaation hyödyntämisestä kuvaa maalaavat väitteet taas muistuttavat, että polarisaatiota ajamassa on toimijoita ja että polarisaatiota hyödynnetään poliittisiin päämääriin.

Kuvaa siitä, että polarisaatioilmiön olemassaoloon ja leviämiseen liittyy toimijoita, luodaan ensisijaisesti käyttämällä verbiä polarisoida. Se tuo esiin, että polarisaatio ei leviä itsestään, vaan jokaisen mielipiteen, julkilausuman ja jopa konfliktitilanteen takana on kuitenkin ihminen.

Kari Huhdan vuoden 2015 kolumnissa *Ääripäät eivät ole enemmistö* esimerkiksi ihmeteltiin, ”[m]iten tällaisen vähemmistöjen valtakunnan voi polarisoida?” ja rakennettiin samalla kuvaa siitä, että polarisoituminen ei tapahdu ilman ihmisten toimintaa.¹³³ Vielä tarkemmin yksilön tasolle ajatus tuotiin vuoden 2012 presidentinvaaleihin liittyvässä pääkirjoituksessa Väyrynen ainakin pyrkii *presidentiksi tosissaan*. Siinä sanottiin Väyrysen luovan polarisaatiota ja asemoituvan itse polarisoimansa akselin yhteen ääripäähän: ”Keskustan kunniapuheenjohtaja on käyttänyt samaa taktiikkaa aiemminkin. Hän polarisoi tilanteen ja pyrkii varmistamaan, että on itse siinä toisessa päässä.”¹³⁴

¹³² HS 15.12.2018, Nalbantoglu, Minna: ”Tylsyys kunniaan”.

¹³³ HS 14.10.2015, Huhta, Kari: *Ääripäät eivät ole enemmistö*.

¹³⁴ HS 30.10.2011, Väyrynen ainakin pyrkii presidentiksi tosissaan (pääkirjoitus).

Erilainen, globaalin turvallisuuden näkökulma polarisoimiseen esitettiin toimittaja Anu Nousiainen Afrikan sarven konfliktitilanteesta kertovassa artikkelissa vuodelta 2009. Artikkelissa kansanedustaja, ulkoministerin erityisedustaja Pekka Haavisto arvioi, että kun länsimaat kieltäytyvät puheyhteydestä ja siten neuvotteluista ja yhteisen ymmärryksen hakemisesta jonkin vastustajansa kanssa, tilanne yleensä polarisoituu. ”*Länsimaat polarisoivat joitakin konflikteja niin, etteivät ne halua puhua tiettyjen ryhmien kanssa ideologisten syiden takia.*”¹³⁵

Tämäkin väite saa vahvistusta Brandsman käytännönläheisestä näkemyksestä, jossa polarisaatio hahmottuu toimintana, joka syvenee ja etenee eri roolissa olevien toimijoiden toiminnan ansiosta. Brandsman mukaan polarisaation dynamiikkaan kuuluu eri rooleja, jotka hän on nimennyt. Esimerkiksi työntäjän (pusher) roolissa ovat ihmiset, jotka laittavat vettä polarisaation myllyyn ja vahvistavat mustavalkoajattelua.¹³⁶

6.4. Polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin

Reagoinnin tulkintarepertuaariin kuuluvat väittämät polarisaation hyödyntämisestä poliittisiin päämääriin muistuttavat, että sekin on yksi tapa reagoida polarisoituvaan ilmapiiriin. Esimerkiksi Trumpin kauden alkupuolella vuonna 2017 ilmestyneessä toimittaja Anna-Liina Kauhasen artikkelissa *Obaman perintö on pian tärvätty* tartuttiin polarisaation käyttämiseen johonkin muuhun kuin puheena olevan asian käsittelemiseen. Lisäksi ilmiö liitettiin identiteettipolitiikan nousuun:

Trump tekee Pariisin sopimuksesta irtaantumisella identiteettipolitiikkaa. Trump ei mieti, miten sopimus palvelee eri maiden etuja, vaan sitä, että siitä eroamalla voi vedota niin sanottuun todelliseen Amerikkaan, Vihma sanoo. [kappalejako]
*Ilmastopolitiikalla saadaan äärimmäisen polarisoitunutta poliittista julkisuutta, jolla tavoitellaan ihan muuta kuin ilmastotekoja.*¹³⁷

Toimittaja Saska Saarikosken kolumnissa *Oikeisto ei luota enää Jumalaan vaan Luciferiin* puolestaan kerrottiin, miten nuoret oikeistolaiset hyödyntävät polarisaatiota toimien agitaattori Saul Allinskyn teoksen *Ohjeita radikaaleille* (1971) oppien mukaan. Yksi opeista kuuluu: ”*Valitse kohteesi, rajaa se, personalisoi se, polarisoi se.*”¹³⁸ Kolumni julkaistiin alkuvuodesta 2018 ja Saarikoski viittasi siinä sekä Yhdysvaltain oikeistoradikalismiin että Perussuomalaisten provosoivaan toimintaan Suomessa.

¹³⁵ HS 5.2.2009, Nousiainen, Anu: Afrikka-edustaja Haavisto ei usko nopeaan rauhaan Somaliassa.

¹³⁶ Brandsma 2017, 26–29.

¹³⁷ HS 18.11.2017, Kauhanen, Anna-Liina: Obaman perintö on pian tärvätty.

¹³⁸ HS 21.1.2018, Saarikoski, Saska: Oikeisto ei luota enää Jumalaan vaan Luciferiin.

Jukka Petäjän syksyllä 2019 ilmestyneessä artikkelissa *Vaihtoehto Saksalle -puolue pelottaa kulttuurikenttää* rakennettiin suorasanaisesti kuvaa polarisaation hyödyntämisestä poliittisiin päämääriin: ”Hohenheimin yliopiston tutkijan Catharina Vögelen mukaan AfD haluaa hälyttävillä kulttuurilinjauksillaan tietoisesti lisätä kansakunnan polarisaatiota.”¹³⁹

Brandsma kuvaa polarisaatiota ajavia työntäjä-roolin henkilöitä niin, että he ovat sataprosenttisen varmoja asiastaan, mikä antaa heille valtavasti energiaa ja jopa pyhää sotaa käyvän taistelijan oloista varmuutta.¹⁴⁰ Hän ei siis anna työntäjistä sellaista kuvaa, että he vain hyödyntäisivät vastakkainasettelua uskomatta siihen todella täydestä sydämestään, toisin kuin polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin -väite antaa ymmärtää. Toisaalta kenties laskelmoiva hyödyntäminen ja asiaan todella uskomisen eivät olekaan ristiriidassa, jolloin polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin -väite ei välttämättä riitele Brandsman rakentaman kuvauksen kanssa.

Reagoinnin tulkintarepertuaarissa esiintyy siis kahdentyyppisiä reaktioita polarisaatioon: sellaisia, joissa pyritään toimimaan polarisaatiota vastaan sovittelun kautta sekä sellaisia, joissa nähdään että joillain ryhmillä tai yksilöillä voi olla intressiä pitää yllä tai jopa ruokkia polarisaatiota, sillä he voivat hyödyntää sen dynamiikkaa poliittisiin tarkoituksiin. Koko tulkintarepertuaari ilmentää samantyyppisiä ajatuksia kuin Brandsman Polarisation-teos, sillä teos keskittyy reagoimisen tulkintarepertuaarin tavoin juuri toimintaan: siihen mitä polarisaatiolle pitäisi tehdä sekä siihen, millainen toiminta sitä ajaa.

---

¹³⁹ HS 4.9.2019, Petäjä, Jukka: *Vaihtoehto Saksalle -puolue pelottaa kulttuurikenttää*.

¹⁴⁰ Brandsma 2017, 26–29.

7. Johtopäätökset

Poliittisesta polarisaatiosta käyty julkinen keskustelu on mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä julkisessa keskustelussa rakennetut tulkinnat ja mielikuvat poliittisesta polarisaatiosta todennäköisesti vaikuttavat melko vahvasti ihmisten käsitykseen polarisaation luonteesta ja asteesta. Sen sijaan puolueiden kannatuksia koskevat tilastotiedot eivät välttämättä jää ihmisten mieleen yhtä hyvin kuin lehtiartikkelien kuvailut. Kumpikaan lähde ei kerro polarisaatiosta koko totuutta, mutta ihmisten muodostamat käsitykset poliittisesta polarisaatiosta ja sen toimijoista voivat vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä, vaikka käsitykset olisivat osin virheellisiä.

7.1. Polarisaatiokeskustelun piirteet

Millaista julkista keskustelua 2000- ja 2010-lukujen Suomessa sitten on poliittisesta polarisaatiosta käyty? Itse poliittisen polarisaation määritelmästä ei aineiston perusteella ole täyttä yksimielisyyttä, ja käsite määriteltiin aineistossa suhteellisen harvoin. Polarisaatio-termin merkitystä saattoi siis joutua päättämään kontekstista silloin, kun sitä ei ollut määritelty. Määrittelyn harvinaisuus voi kertoa siitä, että poliittinen polarisaatio on nähty terminä, joka on yleisölle tuttu eikä siten kaipaa määrittelyä. Harvat löytyneet määritelmät eroavat sanamuodoiltaan toisistaan hieman, mutta niissä tavoitellaan samaa ideaa, kahtiajakoa tai erkaantumista. Sen sijaan epäselvyyksiä on toisinaan siinä, minkä polarisoitumisesta puhutaan: poliittisten mielipiteiden, arvojen, identiteettien ja ihmisryhmien etääntymisestä kauemmas toisistaan, vaiko kenties palkkatulojen ja varallisuuden eriytymiskehityksestä.

Aineistosta hahmottuu neljä erilaista tulkintarepertuaaria, jotka koostuvat erillisistä repertuaarin teemaan liittyvistä väittämistä. Aineistosta löytyvät tulkintarepertuaarit ovat muutoksen tulkintarepertuaari, median roolin tulkintarepertuaari, syiden ja seurauksien tulkintarepertuaari sekä reagoimisen tulkintarepertuaari. Tulkintarepertuaarin sisältämät väittämät voivat tukea toisiaan tai olla keskenään ristiriidassa, ja tulkintarepertuaarien sisältä löytyykin hegemonisia tulkintoja ja vastatulkintoja.

Lehtiartikkeleista muodostuva käsitys poliittisesta polarisaatiosta on siis monitahoinen ja osin ristiriitainen. Artikkeleissa muutos, menneisyyden ja nykyisyyden polarisaatiotilanteiden suhde on kuitenkin yleinen teema. Muutoksen tulkintarepertuaari on tulkintarepertuaareista selkeästi suurin, pitkälti polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väitteen ansiosta. Muutoksen tulkintarepertuaari myös sisältää suurimman määrän väitteitä, kuusi kappaletta. Jos pitäisi valita yksi kuva, jota aineisto kokonaisuudessaan vahvimmin välittää lukijalle, se olisi muutoksen tulkintarepertuaariin

sisältyvä näkymä, jossa nykyisyys näyttää menneisyyttä polarisoituneemmalta ja jossa tämä kehitys nähdään huolestuttavana.

Aineistossa rakennetaan vahvasti myös kuvaa siitä, että media liittyy polarisaatioon kiinteästi ja jollain tasolla mahdollistaa polarisaation olemassaoloa ja voimistumista. Tämä viittaa siihen, että ainakin joissain aineiston väittämissä nykyajan, ”nopean median ajan”, poliittinen polarisaatio nähdään jollain tavalla intensiivisempänä kuin aiemmat vastaavat vastakkainasettelun kehitykset.

Polarisaation syiden ja seurausten tulkintarepertuaari osoittaa, että polarisaatio näyttäytyy aineistossa yllättävän kontekstisidonnaisena ilmiönä, jopa nykyajan globaaliksi miellettyssä maailmassa. Tämä näkyy hyvin poliittisen polarisaation syitä mainitsevista artikkeleista, joissa käsitellään yleensä jotain tiettyä polarisaatiota jossain tietyssä maassa. Esimerkiksi USA:n poliittiseen polarisaatioon löydetään syitä siitä, miten demokraattinen puolue alkoi tukea 1960-luvun kansalaisliikettä ja miten tämä johti identiteettipolitiikan muodostumiseen. Selitys ei siis pyri olemaan universalistinen eli se ei pyri selittämään polarisaatiota aina ja kaikkialla. Tämä oli aineistossa hyvin tyypillistä.

Vaikka polarisaatio nähdään aineistossa useasti lisääntyvänä uhkana, kovinkaan monessa artikkelissa ei suoraan reagoida tähän polarisaation uhkaan vaatimalla toimia. Artikkeleita, joissa pyritään tuomaan ääripäitä yhteen tai vetoamaan polarisaation hillitsemiseksi, löytyy aineistosta kuusi, kun artikkelien kokonaismäärä on 103 ja väitteiden kokonaismäärä 180.

Muutoskuvan tulkintarepertuaari esiintyy koko tarkasteltavan ajanjakson, 2006–2019, aikana tiheimmin. Erityisesti vuodesta 2015 alkaen muutoskuvan tulkintarepertuaari nousee yhä selkeämmin muita yleisemmäksi. Nousu johtuu muutoskuvan tulkintarepertuaarin sisältämän polarisaatio lisääntyvänä uhkana -väitteen räjähdysmäisestä yleistymisestä. Kyseisen väitteen sisältämissä kirjoituksissa on tarkasteltavan ajanjakson aikana nähtävissä sellainen sisällöllinen muutos, että aikavälin alkupuolella uhka-väitteen artikkelit koostuivat hyvin suurelta osin ulkomaita käsittelevistä teksteistä, kun taas vuodesta 2015 eteenpäin myös kotimaan tilannetta aletaan enenevässä määrin käsitellä.

Median roolin tulkintarepertuaarin väite, jossa media nähdään polarisaation apuvälineenä, on aineiston toiseksi suurin ja lähti sekin nousuun vuonna 2015. Se sisälsi aikavälillä 2015–2018 tasaisesti sekä kotimaahan että ulkomaisiin liittyviä artikkeleja, mutta painottui vuonna 2019 selvästi kotimaan tapahtumiin.

Muutoskuvan tulkintarepertuaariin kuuluva polarisaation uudet jakolinjat -väittämä taas kietoutui useimmiten sekä koti- että ulkomaan kontekstiin, esimerkiksi eurovaaleja tai Nato-kantoja koskevissa keskusteluissa. Muut aineiston tulkintarepertuaarien väittämät saivat sen verran pienen määrän vuosittaisia osumia, että niitä ei ole mielekästä analysoida vastaavalla tavalla.

Aineistosta huomaa, että polarisaatio-uutisissa on melko usein läsnä kansainvälisen vertailun aspekti. Ollaan siis kiinnostuneita vertailemaan ja tietämään, mitä ulkomailla tapahtuu. Erityisesti Yhdysvaltain tapahtumat ja kehityskulut saattavat tuntua lukijoista nykyään melko läheisiltä, sillä niistä tiedotetaan paljon ja niiden kenties koetaan koskettavan myös suomalaisia. Lisäksi polarisoitumisen astetta ja vakavuutta on helpompi kuvailla, kun niitä voi verrata muiden maiden tilanteisiin. Polarisaatiokeskustelun tutkimista ei siis näytä olevan helppoa rajata vain Suomea koskevaan keskusteluun, vaan siihen liittyy olennaisesti kansainvälinen aspekti.

Poliittinen polarisaatio -termillä vaikuttaisi aineiston perusteella olevan kielteinen kaiku: siihen liitetyistä väittämistä suurin eli polarisaatio lisääntyvänä uhkana korostaa poliittisen polarisaation uhkaavaa luonnetta. Ylipäättään aineistossa valtavirtaa ovat väittämät, jotka rakentavat poliittiselle polarisaatiolle kielteisen ja neutraalin väliselle janelle asettuvia konnotaatioita. Kielteisyyden aste vaihtelee väittämien ja artikkeleiden välillä. Ainoan myönteistä konnotaatiota polarisaatiolle rakentavan poikkeuksen muodostaa polarisaation myönteisiä seurauksia -väittämä.

Omiin ennako-odotuksiini nähden aineistossa on kuvattu polarisaatiota yllättävän monesta näkökulmasta ja yllättävän ristiriitaisin väittein. Oikeaksi osoittautui se ennakkokäsitys, että polarisaatiosta on kirjoitettu paljon uhkien näkökulmasta.

Polarisaatio-termi näyttää aineiston ja tutkimuskirjallisuuden sekä myös arkikokemuksen perusteella saaneen kielteisen konnotaation. Tutkimuksen kuluessa olen huomannut, että termin kielteisellä konnotaatiolla on todennäköisesti ollut vaikutusta myös aineistohaussa saamiini hakutuloksiin ja siten aineistoni rajaukseen. Helsingin Sanomissa on tutkimusajanjaksoni aikana kirjoitettu myös polarisaatio-teemaan liittyviä ”hyviä uutisia”, jotka eivät kuitenkaan käyttämilläni hakusanoilla ole päätyneet osaksi aineistoani. Lehdessä on nostettu esiin esimerkiksi sen tilaajamäärien hienoista nousua ja arveltu sen olevan osoitus siitä, että lukijat arvostavat luotettavaa faktatietoa myös poliittisen polarisaation ja siihen 2000- ja 2010-luvuilla liittyvän asiantuntijoiden ja tutkitun tiedon kyseenalaistamisen aikana.¹⁴¹ Ilmeisesti myönteisten uutisten yhteydessä ei

---

¹⁴¹ Ks. esimerkiksi Lassila, Anni: Helsingin Sanomien tilaajamäärä ylitti 400 000 ensimmäistä kertaa seitsemään vuoteen: ”Fakta-pohjaiselle journalismille on kysyntää”, sanoo päätoimittaja Kaius Niemi. HS 29.10.2020 16:17. <<https://www.hs.fi/talous/art-2000006704256.html>>, luettu 29.12.2020 11:00.

kuitenkaan välttämättä käytetä sanaa ”polarisaatio”, jota käytin hakusanana, vaikka kirjoitus liittyisi käytännössä juuri kyseiseen ilmiöön. Toisaalta itse olin kiinnostunut siitä, mitä juuri polarisaatio-termin liitetään, ja siihen kysymykseen aineisto sopii.

Tutkimuksen teon ja aineiston rajauksen yhteydessä olen kuitenkin huomannut, että poliittisen polarisaation kattavia osuvia hakusanoja onkin vaikea keksiä, sillä ilmiötä voi kuvata monilla eri termeillä. Esimerkiksi pääkirjoituksessa ”Lehdistön edellytyksiä tehdä työtään ei saa leikata”¹⁴² vuodelta 2011 todetaan, että ”maailma on voimakkaassa murroksessa” ja ”monet totuudet haastetaan” sekä muistutetaan verkkomaailman keskustelujen muodostuvan usein pinnallisiksi ja maailmankuviltaan rajatuiksi. Sellaisia termejä kuin ”polarisaatio”, ”(yhteiskunnallinen) eriytyminen”, ”kahtiajako”, tai ”totuudenjälkeinen aika” ei kuitenkaan käytetä. Toki kaikissa aineiston rajauksissa jotain jää väistämättä pois, mutta olisi hyvä pystyä tiedostamaan paremmin, mitä avaintermejä poliittisen polarisaation kuvaamiseen kuuluu ja millaisia tuloksia niillä hakemalla saadaan. Arvelisin, että kun lehdissä kerrotaan ns. ”hyviä uutisia”, jotka liittyvät poliittiseen polarisaatioon, niissä saatetaan korostaa sellaisia asioita kuin demokratia, sivistys, yhtenäisyys, solidaarisuus, kunnioitus ja empatia, mutta ei välttämättä aina juuri näillä sanoilla.

Yllä esitetyt päättelyt saattaisivat jossain määrin selittää myös sitä yllättävää havaintoa, että polarisaatiota ei aineiston artikkeleissa juurikaan liitetty perussuomalaisten vuoden 2011 ”jytky”-vaalivoittoon eikä lainkaan vuoden 1918 tapahtumiin, joiden olin etukäteen arvellut nousevan aineistossa esiin. On tosiaan mahdollista, että aiheista on kirjoitettu myös kahtiajakautumisen ja erkaantumisen näkökulmasta mainitsematta juuri polarisaatio-sanaa, jolloin artikkeli on jäänyt hakutulosteni ulkopuolelle. Tällöin ne olisi kirjoitusajankohtana liitetty joihinkin muihin avaintermeihin.

7.2. Poliittisen polarisaation näkeminen omanlaisenaan ilmiönä

Näyttäytyykö poliittinen polarisaatio keskustelussa omanlaisenaan ilmiönä suhteessa aiempiin tapoihin puhua poliittisista ristiriidoista? Ensinnäkin kysymystä voidaan lähestyä tarkastelemalla termin määritelmää. Aineistossa esiintyneissä määritelmissä, joita tosin esiintyi harvakseltaan, määritelmän ytimeksi nousi erkaantuminen. Tulkitsen, että määritelmät rakentavat poliittisesta polarisaatiosta kuvaa omanlaisenaan ilmiönä, sillä muiden vastakkainasettelua kuvaavien

---

¹⁴² Lehdistön edellytyksiä tehdä työtään ei saa leikata. HS 28.5.2011 3:00. <<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004809210.html>>, luettu 29.12.2020, 11:00.

käsitteiden, kuten konfliktin tai ristiriidan, ydin ei välttämättä ole erkaantumisessa, eli liikkeessä poispäin toisesta.

Toiseksi polarisaation näkemistä omanlaisenaan ilmiönä voidaan tarkastella siihen liitettyjen käsitteiden kautta. Tutkimuskirjallisuuden tuella voidaan sanoa, että poliittiselle polarisaatiolle käsitteenä tyypillistä, että se liitetään kaikkiin tai suureen osaan seuraavista: tunneperustaiseen, ei-faktapohjaiseen, ei-loogiseen, ja osin jopa ei-intressipohjaiseen vastakkainasetteluun ja identiteettipoliitiikkaan sekä leirien väliseen vihanpitoon tai keskustelun kärjistymiseen. Näitä voisi ehkä pitää polarisaatio-käsitteen tunnuspiirteinä. Kirjallisuudessa käsitettä ei suoraan verrata aiempiin vastakkainasettelun kuvaamisen tapoihin, mutta poliittiseen polarisaatioon näytetään suhtautuvan omanlaisenaan ilmiönä, joka vaatii kuvailemista. Siten sitä ei näytetä pitävän vain synonyymina muille vastakkainasettelun käsitteille. Poikkeuksena Brandsma vertailee käsitteitä ja erottaa yllämainittuja polarisaatio-termin ominaispiirteitä erotuksena esimerkiksi konflikti-termin sisällöstä.

Aineistossa nämä polarisaation erityispiirteet nousevat esiin hieman yli puolessa aineistosta muodostetuista väittämistä. Erityispiirteitä esiintyy polarisaatio-käsittelyn määritelmissä (erkaantuminen keskeisenä piirteenä) sekä lisäksi polarisaatio uhkana -väitteen, toivo polarisaation vähänemisestä -väitteen, polarisaatio nykyään luultua vähäisempää -väitteen, media polarisaation apuvälineenä -väitteen, polarisaation syitä -väitteen, polarisaation kielteisiä seurauksia -väitteen, ääripäiden tuominen yhteen -väitteen, vetoaminen polarisaation poistamiseksi -väitteen ja polarisaation hyödyntäminen poliittisiin päämääriin -väitteen parissa. Näitä polarisaation erityispiirteitä sisältäviä väittämiä löytyy siis yhdeksästä aineiston 15 väittämästä, mikä on melko maltillinen määrä. Erityispiirteitä sisältäviä väittämiä löytyy kuitenkin jokaisesta tulkintarepertuaarista. Lisäksi erityispiirteitä sisältävät polarisaatio uhkana- ja media polarisaation apuvälineenä -väittämät ovat aineiston suurimpia. Aineistossa on siis viitteitä siitä, että poliittinen polarisaatio nähtäisiin keskustelussa omanlaisenaan ilmiönä suhteessa aiempiin tapoihin kuvata poliittisia ristiriitoja. Tätä tukee myös edellisen luvun havainto siitä, että polarisaatioon näyttää tässä aineistossa olennaisena piirteenä liittyvän kansainvälinen aspekti, jota ei välttämättä liitetä muihin vastakkainasettelua kuvaaviin sanoihin. Aineisto ei kuitenkaan täysin yksiselitteisesti tue näkemystä siitä, että polarisaatio eroaisi muista vastakkainasettelun muodoista.

Kolmas tapa tarkastella kysymystä on suhteuttaa poliittinen polarisaatio -käsitteen saama negatiivinen konnotaatio muiden merkitykseltään samantyyppisten käsitteiden konnotaatioihin. Näyttäisikö poliittinen polarisaatio -käsitteellä olevan omanlaisensa konnotaatio, joka erottaisi sen muista vastakkainasettelun kuvaamisen käsitteistä? Tutkimuskirjallisuudesta esiin nousee lähinnä

Brandsman ajatus siitä, että polarisaatio on konfliktia vaikeammin hahmotettavissa ja hallittavissa. Aineiston ristiriidaton menneisyys -väitteessä nousee esiin ”perinteisen” konsensus- ja/tai sopimussyhteiskunnan arvostaminen, mikä voi viitata siihen, että ristiriitoja ja konfliktejakin pidetään huonoina asioina, tai siihen, että arvostetaan kykyä säädellä ristiriitoja ja konflikteja, ja että käsitteet ristiriita ja konflikti näyttäytyvät säädeltävämmissä olevina kuin poliittinen polarisaatio.

Polarisaatiolla nähdään aineistossa olevan useampia akseleita, joiden kautta vastakkainasettelut ilmenevät. Polarisaatio liitettiin aineistossa, erityisesti polarisaation uudet jakolinjat -väittämässä, voimakkaimmin sellaisten aihealueiden ympärille, jotka eivät ole Allardtin Dahrendorfiin pohjaavan teorian mukaan säänneltyjä: muun muassa kulttuuriin, identiteettiin ja arvoihin liittyvät teemat ovat tällaisia, erotuksena esimerkiksi työmarkkinaosapuolten kautta ainakin jossain määrin kanavoituvista taloudellisten intressien ristiriidoista. Siten polarisaatio liittyisi voimakkaimmin sääntelemättömiin, hallitsemattomiin ja arvaamattomiin ristiriitoihin. Nämä ominaisuudet värittävät kuvaa poliittisen polarisaation käsitteestä julkisuudessa, muodostavat sille omanlaisensa negatiivisen konnotaation.

Neljäs tapa tarkastella polarisaation näkemistä omanlaisenaan ilmiönä on kiinnittää huomiota siihen, nähdäänkö poliittinen polarisaatio aineistossa nimenomaan nykyajan omanlaistaan vastakkainasettelua kuvaavana terminä vai myös menneisyyden konflikteja kuvaamaan sopivana, yleispätevämpänä terminä, jollaisia monet ristiriitoja kuvaavat termit ovat. Aineistossa on hieman hajontaa kysymyksen suhteen. Termi yhdistetään monissa aineiston väittämässä nykyajan eriytymiskehitykseen, mutta ei tavalla, joka sulkisi pois poliittisen polarisaation hahmottamisen myös osaksi menneisyyden vaiheita. Osa väittämistä, erityisesti median roolia polarisaation vauhdittajana korostava väite sekä polarisaation syitä erittelevä väite kuitenkin liittyvät poliittisen polarisaation vahvasti nykyhetken ei-universaaliin kontekstiin, kuten somekupiin ja paikallisiin ajankohtaisiin (joskin historiallisesti muodostuneisiin) olosuhteisiin. Sen sijaan polarisoitunut menneisyys - väitteessä otetaan menneisyyden ristiriidat eksplisiittisesti osaksi polarisaatio-termiä kutsumalla menneisyydessä tapahtunutta vastakkainasettelukehitystä polarisaatioksi.

Yhteenvedona näistä neljästä tarkastelutavasta voisi todeta, että käsitteen määritelmä näyttäisi rakentavan eroa muihin vastakkainasettelua kuvaavien termien määritelmään, ja polarisaatioon tutkimuskirjallisuudessa liitettyjä erityispiirteitä esiintyy yli puolessa aineiston väittämistä, sisältäen väittämistä suurimmat, jotka ovat muita huomattavasti yleisempiä. Lisäksi voidaan ajatella, että polarisaatio-termillä on omanlaisensa negatiivinen konnotaatio, joka liittyy sen ilmenemiseen akseleilla, jotka liittyvät sääntelemättömiin ristiriitoihin. Viimeisenä aspektina on polarisaation näkeminen juuri nykyajan olosuhteisiin liittyvänä terminä, eli ei-yleispätevänä. Tästä on vaikea

aineiston pohjalta tehdä päätelmiä, mutta aineisto näyttäisi antavan kysymykselle hieman enemmän tukea kuin vastustusta.

Kuten polarisaatio nykyään luultua vähäisempää -väittämän yhteydessä pohdin, voisi polarisaation vaihtoehdoksi ajatella termiä ”puoluekentän moninapaistuminen”, jota käytetään myös Borgin, Kestilä-Kekkosen ja Wassin toimittamassa vuoden 2019 eduskuntavaalitutkimuksessa. Sana kuvaa polarisaatiota paremmin, kuinka politiikassa on samanaikaisesti monensuuntaisia jännitteitä, jotka eri asiakysymyksissä muodostavat oman ääripää-keskusta-ääripää- ja puolesta-vastaan-janansa, ja kuinka usein ei ole kyse vain jakautumisesta kahteen sellaiseen leiriin, jotka pysyvät samoina asiakysymyksestä riippumatta.

8. Loppusanat

Pääsin itse oppimaan tutkielmaprosessissa paljon poliittisesta polarisaatiosta, ja koin hetkiä, joina jouduin tai pääsin muuttamaan ennakkokäsityksiäni. Ajattelen nyt ilmiöstä vähemmän mustavalkoisesti.

Työssäni todetaan tutkimuskirjallisuuden perusteella, että Suomessa on merkkejä poliittisesta polarisaatiosta, mutta varsinaista massapolarisaatiota ei vielä täällä ole havaittavissa. Itse työni liikkuu julkisen keskustelun tasolla, ei ihmisten kokemusten ja arjen tasolla. Kuitenkin ihmisryhmien välisten vastakkainasettelujen tunnepohjainen kärjistyminen voi aiheuttaa suuria vaikutuksia paikallisyhteisöjen ilmapiirissä sekä monille ryhmille ja yksittäisille ihmisille. Siksi pidän poliittista polarisaatiota ehkäisevien toimijoiden työtä erittäin tärkeänä. Hyvää jatkoa kentälle!

Lähteet

Alkuperäislähteet

Helsingin Sanomat (HS) 2006–2019

Kirjallisuus

Alapuro, Risto: Kaksi sovinnontekoa - Väinö Linna ja Erik Allardt. Teoksessa Nummi, Jyrki – Laakso, Maria – Lahtinen, Toni ja Haapala, Pertti (toim.): Väinö Linna - tunnettu ja tuntematon. WSOY, Helsinki 2020, 287–297

Allardt, Erik: Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine. Kolmas painos, WSOY, Helsinki 1971.

Attias, Miriam: Mitä polarisaatio on ja miten se toimii? Depolarize, 8.5.2018.

<<http://www.depolarize.fi/2018/05/08/mita-polarisaatio-on-ja-miten-se-toimii/>>, luettu 11.11.2019.

Borg, Sami: Johdanto. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, Helsinki 2012.

Borg, Sami – Kestilä-Kekkonen, Elina – Wass, Hanna: Johdanto: Mikä politiikan ilmastonmuutos? Teoksessa Borg, Sami – Kestilä-Kekkonen, Elina – Wass, Hanna (toim.): Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriö, Helsinki 2020.

Brandsma, Bart: Polarisation. Understanding the dynamics of Us versus Them. Bart Brandsma 2017.

Cambridge Dictionary, Polarization.

<<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/polarization>>, luettu 8.11.2019.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere 2000.

Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna: Johdanto. Yhdenvertaisuus ja poliittisen osallistumisen eriytyminen. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016.

Kervinen, Elina: Suomalaisilta yhä selvä ei Nato-jäsenyydelle. HS 15.12.2019 klo 2.00, päivitetty 15.12.2019 klo 6.16. <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006343787.html>>, luettu 21.7.2020 klo 15.16.

Isotalo, Veikko – Söderlund, Peter – von Schoultz, Åsa: Polarisoituuko politiikka Suomessa? Puolueiden äänestäjäkuntien arvosiirtymät 2003–2019. Teoksessa Borg, Sami – Kestilä-Kekkonen, Elina – Wass, Hanna (toim.): Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriö, Helsinki 2020.

Jokinen, Arja – Juhila, Kirsi – Suoninen, Eero: Diskurssianalyysi liikkeessä. Vastapaino, Tampere 1999.

Lassila, Anni: Helsingin Sanomien tilaajamäärä ylitti 400 000 ensimmäistä kertaa seitsemään vuoteen: ”Fakta-pohjaiselle journalismille on kysyntää”, sanoo päätoimittaja Kaius Niemi. HS 29.10.2020 16:17. <<https://www.hs.fi/talous/art-2000006704256.html>>, luettu 29.12.2020 11:00.

Lehdistön edellytyksiä tehdä työtään ei saa leikata. HS 28.5.2011 3:00.

<<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004809210.html>>, luettu 29.12.2020, 11:00.

McCarty, Nolan: What we know and do not know about our polarized politics. Teoksessa Daniel J. Hopkins and John Sides (toim.): Political Polarization in American Politics. E-kirjan PDF-versio. Bloomsbury Academic 2015.

Media Audit Finland: KMT [Kansallinen mediatutkimus] 2019 lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet. Verkkojulkaisussa Media Audit Finland, Tilastot, KMT tulokset. <<https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>>, luettu 2.7.2020.

Media Audit Finland: LT ja JT tarkastustilasto 2019. Verkkojulkaisussa Media Audit Finland, Tilastot, Levikkitilastot. <<https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>>, luettu 2.7.2020.

Merriam-Webster, Polarization <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/polarization>>, luettu 8.11.2019.

Pitkänen, Ville – Westinen, Jussi: Provokaatioita ja vastakkainasetteluja – kuka innostuu, kuka vetäytyy? E2 Tutkimus, Helsinki 2016.

Rapeli, Lauri – Borg, Sami: Kiinnostavaa mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna: 5.2 Grounded theory. Verkkojulkaisussa KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere 2006. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2.html>, luettu 10.10.2020.

Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna: Grounded theory -menetelmästä. Verkkojulkaisussa KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampere 2006. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_2_1_1.html>, luettu 10.10.2020.

Tastula, Anne: Polarisation is the opposite of social inclusion. Interview with Bart Brandsma. European Lifelong Learning Magazine, 21.12.2017. <<https://elmmagazine.eu/adult-education-for-social-inclusion/polarisation-is-the-opposite-of-social-inclusion/>>, luettu 8.11.2019.

Vihma, Antto – Hartikainen, Jarno – Ikäheimo, Hannu-Pekka – Seuri, Olli: Totuuden jälkeen: miten media selviää algoritmien ja paskapuheen aikana. Teos, Helsinki 2018.

Westinen, Jussi: Puoluevalinta Suomessa 2000-luvulla. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016.

Westinen, Jussi – Kestilä-Kekkonen, Elina – Tiihonen, Aino: Äänestäjät arvo- ja asenneulottuvuuksilla. Teoksessa Grönlund, Kimmo – Wass, Hanna (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Oikeusministeriö, Helsinki 2016.